

De invloed van cultuur en cultureel bewustzijn op de tweedetaalverwerving van Chinees en Nederlands

Universiteit Leiden

MA Scriptie Linguistics: Language and Communication

18 augustus 2017

Dianne Parlevliet

Eerste lezer: Drs. M. Arends

Tweede lezer: Dr. D. Smakman

Table of Contents

Inleiding.....	4
1. Literatuuroverzicht.....	6
1.1 Cultuur	6
1.1.1 Culturele verschillen tussen China en Nederland.....	8
1.2 Het Nederlands en Chinees schoolsysteem.....	10
1.2.1 Nederland.....	10
1.2.2 China.....	10
1.3 Beleefdheid	12
1.3.1 Communicatieve competentie.....	12
1.3.2 Beleefdheid.....	12
1.3.3 Beleefdheid in China.....	13
1.3.4 Beleefdheid in Nederland.....	14
1.4 Motivatie en attitude.....	16
1.5 Het verwerken van cultuur in taallessen.....	17
1.6 De invloed van cultuur op tweedetaalverwerving	19
2. Methode.....	22
2.1 Achtergrondinformatie participanten.....	26
3. De analysesresultaten	29
3.1 Cultuur.....	29
3.1.1 De Chinese cultuur.....	31
3.1.2 De Nederlandse cultuur	32
3.2 De thema's	33
Thema 1: Verschillen in het schoolsysteem	33
T1.1 Geven en ontvangen tegenover interactie	33
T1.2 Stampen	35
T1.3 Verschil in hoeveelheid huiswerk.....	36
T1.4 Presteren	37
T1.5 Vrijheid.....	38
T1.5.1 Vrijheid van meningsuiting.....	39
T1.5.2 Feedback op lessen	41
Thema 2: Communicatie	45
T2.1 Communicatie met moedertaalsprekers.....	45
T2.1.1 Moeilijkheden	45
T2.1.1.1 Je wordt anders behandeld.....	45
T2.1.1.2 Overschakelen op Engels.....	47
T2.1.1.3 Enthousiasme in China	47
T2.1.2 Meedoen in de samenleving.....	50
T2.1.2.1 Dagelijks leven	50
T2.1.2.2 Activiteiten.....	52
T2.1.2.3 Vriendschappen.....	53
T2.1.2.4 Zelfs als je niet in het land van de doeltaal bent.....	54
T2.1.2.4.1 Language partner	55
T2.1.2.4.2 In de les.....	56
T2.2 Cultuur beïnvloedt denkwijze en gespreksonderwerp	59
Thema 3: Motivatie en attitude	64
T3.1 Bij buitenlanders blijven hangen	64
T3.2 Motivatie/attitude naar taal.....	65
Thema 4: Omgangsvormen	69
T4.1 Taboe.....	69
T4.2 Formaliteit	70
T4.3 Beleefdheid.....	74

3.3 Vinden participanten cultuur belangrijk bij het leren van taal?	79
3.4 Cultuur in de les.....	81
3.4.1 Cultuur in de les.....	81
3.4.2 Docenten.....	82
Conclusie	85
Bibliografie.....	89
Appendix	95

Inleiding

Bij het leren van een taal komt er veel meer kijken dan alleen het leren van de grammaticaregels en woordjes. Toch bestaat een groot deel van taallessen uit grammatica en woordenschat. Met die grammatica en woordenschat kun je dan weer vaardigheden zoals lezen, schrijven, luisteren, en spreken oefenen. Het einddoel van deze oefeningen is dat je deze vaardigheden beheerst, en dus de taal kunt gaan gebruiken.

Op het moment dat je een taal gaat gebruiken, spelen er echter meer elementen mee dan alleen je basisvaardigheden. Dit wordt echter niet altijd zo gezien door studenten. Bateman (2002) beschrijft hoe een collega die Spaanse les geeft in de evaluaties van het vak commentaar kreeg op het moeten leren van cultuur. De leerlingen gaven aan dat het een afleiding van het taalonderwijs was, en dat ze door de aandacht voor cultuur minder tijd hadden voor de taal. Ze zagen taal en cultuur als aparte elementen. Ook Nocon (1991) vond een soortgelijke scheiding tussen taal en cultuur bij studenten. In deze gevallen gaat het culturele deel vooral over politiek, geschiedenis en de maatschappij. Deze aspecten hebben echter wel invloed op een andere kant van cultuur, de cultuur die in de mens zit. Die cultuur beïnvloedt de denkwijze, die vervolgens weer te merken is in talige uitingen.

Op het moment dat je taal gaat gebruiken moet je dus niet alleen de grammaticale vaardigheden toepassen, maar ook rekening houden met je boodschap, tegen wie je het hebt en hoe je gaat overbrengen wat je wil zeggen. Dat daar problemen door kunnen ontstaan wordt beschreven in literatuur. Zo beschrijven Hu, Van Veen & Corda (2016) dat cultuur een belangrijke rol speelt in wat men van elkaar verwacht en of dat wel of niet geuit wordt. Bij hen waren de verwachtingen voornamelijk een probleem op professioneel gebied, maar ook gedeeltelijk op persoonlijk gebied. Toen er eindelijk wel besproken werd wat de wederzijdse verwachtingen waren, kwam er snel progressie. De auteurs hebben lang problemen gehad met elkaar begrijpen voordat ze doorkregen dat hun culturele verschillen hun in de weg zaten. Interpretatie van acties is dus een element van communicatie waar cultuur een rol bij speelt, maar ook in de taal zelf kan cultuur een rol spelen. Zo had ik zelf moeite met het interpreteren van een zin in de scriptie van Moraya (2012). Hij komt uit Saudi-Arabië, en stelt zijn participanten voor. Bij iedereen staat er of hij/zij

getrouwd is, maar bij één participant staat er “He is single but is to be married soon”. Die zin heb ik een aantal keren moeten lezen voordat ik begreep dat de participant uitgehuwelijkt zou worden. Dit is een geval waar mijn cultuur, en daarin vooral mijn denkwijze, het mij moeilijker maakte om de boodschap te begrijpen.

Deze situatie zorgde ervoor dat ik mij afvroeg hoeveel invloed cultuur heeft bij het leren van een taal. In deze scriptie wil ik de vraag **“Wat is de invloed van cultuur en cultureel bewustzijn bij de tweedetaalverwerving van het Chinees en het Nederlands?”** beantwoorden. De reden dat ik voor deze twee culturen gekozen heb is omdat de landen in verschillende werelddelen liggen, en de talen en culturen vele verschillen hebben. Door middel van interviews wil ik erachter komen of en hoe groot de invloed van cultuur en cultureel bewustzijn is bij tweedetaalverwerving. De participanten zijn Chinezen die Nederlands leren en Nederlanders die Chinees leren (of hebben geleerd).

1. Literatuuroverzicht

1.1 Cultuur

Bij cultuur kun je denken aan de cultuur van een land, bijvoorbeeld als je op vakantie gaat. Maar wat is dan precies cultuur?

Een definitie van cultuur die ik geleerd heb bij vakken zoals Sociolinguistics is “een manier van denken die zichtbaar uitgedrukt wordt” (Smakman, persoonlijke communicatie, 2016). Dat uitdrukken kan bijvoorbeeld gedaan worden door middel van kunst, levenswijze, gewoontes en tradities. Een minder zichtbare manier waarop cultuur uitgedrukt wordt, is door normen en waarden.

Voor deze scriptie is het van belang dat de Nederlandse en Chinese cultuur vergeleken kunnen worden. Er zijn verschillende modellen die de normen, waarden, levenswijze en gewoontes per land laten zien, zoals het “Hofstede Model” van Geert Hofstede (Hofstede, Hofstede & Minkov, 2010). Het Hofstede Model zal later nog toegelicht worden bij het uitleggen van de Nederlandse en Chinese cultuur in het literatuuroverzicht.

Diverse wetenschappers vinden dat de benaderingen van ‘cultuur’ als behorend bij één land niet meer afdoende zijn. Zo schreef Martin (1993) dat “cultural membership” verder gaat dan een nationale cultuur, men kan bijvoorbeeld ook ergens bij horen op basis van ras, etniciteit of geslacht. Singer (1987) duidt dat soort groepen aan met ‘identity groups’, waarmee hij groepen bedoelt die een bepaalde perceptie delen, vrijwillig of onvrijwillig. Ik wil me echter focussen op een betekenis van cultuur die een bredere focus heeft dan één land, of zelfs van één groep. De wereld verandert: mensen reizen meer en hebben meer contact met andere landen en groepen, en dus ook met andere culturen. Zo schrijft Eller (2016) al over een “one-world culture”, het idee dat mensen op het gebied van cultuur meer gelijk aan elkaar worden. James (2006) beschrijft de term “cultural globalisation”, wat de vermeerdering en verdieping van sociale contacten door middel van het overbrengen van ideeën, meningen en waarden over de hele wereld inhoudt. Cultuur wordt dus verspreid en doorgegeven. Dit zorgt ervoor dat mensen niet meer alleen hun originele cultuur kennen en hebben, iedereen krijgt zijn eigen mengeling van ideeën, meningen en waarden.

Individualiteit wordt steeds meer benadrukt in cultuur. Zo werd ‘cultuur’ door Geertz (1973) gedefinieerd als individuele dragers van cultuur en hun waarneming

van de culturele werkelijkheid in hun dagelijks leven. Singer (1987) vindt waarneming ook belangrijk voor cultuur. Hij schrijft dat culturele systemen door individuen worden geïnternaliseerd. Daardoor krijg je hele persoonlijke patronen. Deze waarnemingen weerspiegelen waar het individu op let en waardoor het beïnvloed wordt. De culturele achtergrond van een persoon kan de waarnemingen filteren of beïnvloeden, maar het individu zal alleen letten op wat voor hem de culturele realiteit is. Singer concludeert uiteindelijk dat "man behaves as he does because of ways in which he perceives the external world", dus dat men zich gedraagt naar hoe hij de buitenwereld waarneemt (Geciteerd in Paige & Lange, 2003). Andere wetenschappers die focussen op de individuele kant van cultuur zijn Gudykunst & Kim (1984). Zij belichten vooral het feit dat de individualiteit van cultuur naar voren komt in de communicatie. Zo vonden zij dat communicatieprocessen van participanten hetzelfde verliepen bij iedereen met wie zij spraken, of het nou een onbekende of iemand vanuit dezelfde cultuur is. Damen (2003) concludeert daaruit dat cultuur invloed heeft op communicatie, maar dat degene die de communicatieve handelingen uitvoert zijn eigen interpretatie van die cultuur opvoert. Haar eindconclusie hierover is dat "Thus, all human communication reflects personal, intracultural, intercultural, and cross-cultural similarities and differences because no two cultures or individuals, as yet, are exactly alike" (Damen, 2003:79). Die conclusie trekken anderen ook, met het idee dat ieder persoon deel is van meerdere overlappende identity groups, die hij dan zich eigen maakt, zijn eigen draai aan geeft, en vervolgens ook tot uiting brengt in communicatie (Collier, 1989; Collier & Thomas, 1988; Kim, 1988).

Alle ideeën hierboven komen samen in de term "Superdiversity". Superdiversity betekent dat individuen toegang hebben tot meerdere identiteiten, en daarmee hun eigen unieke persoonlijkheid opbouwen (Giddens, 1991). Vertovec (2007) is degene die de term bedacht heeft. Hij bedoelde met zijn term dat diversiteit meer is dan alleen etniciteit, en dat andere factoren van een individu ook beschouwd moeten worden. Deze term wordt nu echter ook geïnterpreteerd op het gebied van communicatie en taalkunde. Linguïstische superdiversity komt bijvoorbeeld voor als sprekers van verschillende talen contact met elkaar hebben. Hiervoor hoeven ze elkaar niet eens te kennen, het internet kan er bijvoorbeeld al voor zorgen dat de sprekers met elkaar in contact komen (Duarte & Gogolin, 2013). Ditzelfde gebeurt met cultuur. Door de vele manieren waarop communicatie mogelijk is in onze wereld

komen mensen veel meer in contact met andere talen en culturen dan vroeger, en dit draagt ook bij aan het feit dat ieder zijn eigen individuele ervaringen, ideeën en kennis kan samenvoegen tot een unieke combinatie.

Bij de interpretatie van de interviews in deze scriptie ga ik er vanuit dat iedere participant deel uitmaakt van de wereld waarin ‘superdiversity’ zijn werk doet. Ik ga er dus vanuit dat iedere participant zijn eigen ervaringen, ideeën en kennis gebruikt om een eigen individu te zijn. Toch ben ik zelf van mening dat groepen nog steeds een eigen cultuur kunnen hebben. Iemand die in Nederland opgroeit zal de cultuur van de groep ‘Nederland’ meemaken, en ook daardoor gevormd worden. Hetzelfde geldt voor iemand die in China in de Chinese cultuur opgroeit. Voor deze scriptie zal ik dus onderzoeken wat globale verschillen zijn tussen Nederland en China, en hoe die naar voren komen bij het leren van een tweede taal en als men communiceert met moedertaalsprekers van de doeltaal. Hiervoor zal ik beschrijven wat dan de voornaamste verschillen zijn tussen China en Nederland.

1.1.1 Culturele verschillen tussen China en Nederland

Om de algemene culturele verschillen tussen China en Nederland te beschrijven maak ik gebruik van het Hofstede Model. Hu, Van Veen & Corda (2016) gebruiken in hun artikel ook het Hofstede model om verschillen tussen China en Nederland te beschrijven. Zij passen vervolgens de categorieën toe die voor hun onderzoek relevant zijn. Hun onderzoek gaat over een educatieve setting, net als mijn onderzoek. Daarom volg ik hun interpretatie van het Hofstede model voor China en Nederland. Verder schrijven zij dat ze bewust zijn van het feit dat er individuele verschillen kunnen bestaan tussen het model en de participanten. Ook ik hou hier rekening mee.

Hofstede (2010) onderscheidt zes dimensies om cultuur te beschrijven: machtsafstand, individualisme, mannelijkheid, het vermijden van onzekerheden, pragmatiek en ‘indulgence’. Hu et al. (2016) gebruiken vier van deze dimensies omdat die toepasbaar zijn op interculturele communicatie in een educatieve setting.

De eerste dimensie is machtsafstand. Het beschrijft in hoeverre leden van instituten en organisaties verwachten en accepteren dat macht niet eerlijk verdeeld is (Hofstede, Hofstede & Minkov, 2010). Volgens het model zit hier een verschil tussen Nederland en China. Chinezen nemen formaliteit erg serieus, en geloven dus ook dat autoriteit en rangverschillen acceptabel zijn. De Nederlandse maatschappij is informeler. Hiërarchie is niet erg belangrijk, het is er vooral voor het gemak, en

controle wordt eigenlijk niet gewaardeerd. In Nederland is het mogelijk dat je iemand die een hogere rang heeft dan jij informeel benadert en bij de voornaam aanspreekt.

De tweede categorie is individualiteit. Het tegenovergestelde hiervan is collectiviteit. Nederland behoort tot de individualistische cultuur: men hoeft alleen voor zichzelf en naaste familie te zorgen. Daarnaast zijn vrije tijd, vrijheid en uitdaging erg belangrijk (Hofstede et al., 2010). China scoort heel hoog bij het collectivisme: vanaf de geboorte is men onderdeel van een sterke groep. De leden van de groep zijn loyaal aan elkaar, zorgen voor elkaar en beschermen elkaar.

De derde dimensie is mannelijkheid. Met ‘mannelijkheid’ wordt de verdeling van emotionele rollen tussen de geslachten/genders aangeduid. Een mannelijke cultuur, waar China onder valt, wordt gekenmerkt door competitie, prestatie en succes. Een vrouwelijke cultuur, waar Nederland onder valt, heeft een sterke focus op een goede kwaliteit van leven en zorgen voor anderen. Opvallen wordt niet gewaardeerd. Op pagina 160 van Hofstede et al. (2010) staat dat deze culturen ook invloed hebben op het schoolsysteem. In vrouwelijke culturen is de gemiddelde student de norm, terwijl bij mannelijke culturen de beste studenten de norm zijn. Dit sluit aan bij de manier waarop de schoolsystemen opgebouwd zijn, hier kom ik later op terug in paragraaf 1.2.

De laatste dimensie gaat over terughoudendheid. De Engelse termen zijn ‘indulgence’ en ‘restraint’. Indulgence staat voor het makkelijk kunnen vervullen van basisbehoeften op het gebied van vrije tijd en genieten van het leven. Bij culturen die onder de categorie restraint vallen is het vervullen van die behoeften niet makkelijk, en zijn er strenge sociale normen over vrijetijdsbesteding. China valt in die laatste categorie, omdat er een neiging is naar cynisme en pessimisme, bijna geen nadruk op vrijetijdsbesteding ligt, en de gedachte heerst dat vrijetijdsbesteding zelfs een beetje fout is. Nederland is het tegenovergestelde: men streeft naar een goede balans tussen werk en vrije tijd, neigt naar optimisme en hecht veel waarde aan vrije tijd.

De conclusie die je uit deze categorieën van het Hofstede model kunt trekken is dat Nederland en China op deze vlakken erg verschillen. Het Hofstede model is gebaseerd op werk, maar het is ook toepasbaar op school en studie. Hu et al. (2016) passen het model toe op een PhD-studente, wat laat zien dat het zowel op studie en werk toe te passen is.

1.2 Het Nederlands en Chinees schoolstelsel

1.2.1 Nederland

Het Nederlandse stelsel is vergelijkbaar met andere Westerse landen als het gaat om leerdoelen. Er zijn namelijk twee hoofdrichtingen in het onderwijs en de doelen die gesteld worden: de nadruk op kwalificaties en scholing, en de nadruk op persoonlijke en morele ontwikkeling. Bij de eerste is het belangrijk dat kinderen kennis en vaardigheden opdoen om later aan het werk te kunnen gaan. De tweede houdt in dat kinderen begeleid worden bij het opgroeien, zodat ze zich kunnen vormen tot een eigen individu dat deel kan nemen in onze maatschappij. (Belo, Van Driel, Van Veen & Verloop, 2014). Het is dus belangrijk dat een kind voorbereid wordt op de toekomst, en zo goed mogelijk mee kan doen in het volwassen leven.

Volgens Hu, Van Veen & Corda (2016) hechten Nederlanders waarde aan kwalificatie en persoonlijke ontwikkeling. Het schoolstelsel bewijst ook dat deze twee oriëntaties er zijn. Zo kunnen kinderen met een cijfer dat gemiddeld is gewoon door naar een hoger niveau of hoger onderwijs. Het niveau van het Nederlandse onderwijs is hoog in vergelijking met veel andere landen, dus een gemiddeld cijfer in Nederland representeert een goed niveau (Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), 2017). De focus op persoonlijke ontwikkeling is belangrijk in scholen, maar er wordt ook gedacht aan het kind. Veel ouders vinden het namelijk belangrijker dat het kind gelukkig is dan dat het kind hoge kwalificaties heeft. De scholen stimuleren dit door kinderen de ruimte te geven om te spelen in hun vrije tijd, de druk om te leren laag te houden en de kinderen mee te laten beslissen over hun scholing (Hu et al., 73-74).

1.2.2 China

Het Chinese schoolstelsel verschilt op veel punten van het Nederlandse. Niu (2007) beschrijft de geschiedenis van het schoolstelsel. Het stelsel was vroeger gebaseerd op het Confucianisme, maar is door de eeuwen heen veranderd. De veranderingen zijn vooral invloeden uit Japan, de voormalige Sovjet Unie en Westerse landen. De geschiedenis van het schoolstelsel leeft echter nog steeds voort in de scholen. De Confucianistische gedachte focust vooral op kennis. Vroeger was het vooral kennis van de Confucianistische literatuur, nu zijn er diverse (Westerse) vakken aan toegevoegd. De toetsing van enkel kennis kreeg veel kritiek, waardoor ook de toetsing veranderd is. Nu wordt er meer gefocust op het kunnen toepassen van kennis in plaats

van enkel reproductie (Niu, 2007). De academische resultaten van een kind waren tot de 21^e eeuw allesbepalend: degenen met de beste cijfers waren ook degenen die later de beste banen toegewezen kregen, en degenen die werden toegelaten tot universiteiten. Nu is dat veranderd, en is de student zelf verantwoordelijk voor het vinden van een baan en een universiteit (Niu 2007, 84).

De verandering van toetsing sluit ook aan bij het opdoen van kwalificaties. Paine & Fang (2006) schrijven dat academische resultaten zodanig overgewaardeerd werden volgens critici dat er sinds 2001 een nieuw schoolsysteem van kracht is. De focus in dit nieuwe systeem ligt veel meer op individuele ontwikkeling van het kind dan vroeger. De regering van China ziet scholing vooral als een manier om de Chinezen klaar te stomen om het land vooruit te helpen, vooral economisch (Wang & Liu, 2011). Daardoor komt de focus op individuele ontwikkeling toch vooral neer op ontwikkeling in sociale rang. Ontwikkeling in sociale rang wordt dan weer bevorderd door de schoolresultaten. Goede prestaties worden beloond op school en in de maatschappij. Dit zorgt ervoor dat succes zeer belangrijk is en daardoor ook een vereiste voor het persoonlijke geluk van een scholier of student. Om dit succes te bereiken wordt er veel geleerd. Leren gebeurt vijf tot zes dagen per week, met acht tot twaalf uur per dag. Deze tijden zijn vooral in de laatste drie jaar van het voortgezet onderwijs gebruikelijk. De lange uren zorgen er echter voor dat uit het hoofd leren overgaat in begrijpen, omdat Chinezen 'begrijpen' zien als een proces (Mathias, Bruce & Newton, 2013). Het stereotype dat Chinezen alleen kunnen herhalen en niet kunnen toepassen wordt dan ook ontkracht door Mathias, Bruce & Newton (2013).

Een verschil met het Nederlandse schoolsysteem dat van grote invloed is op de studenten is het proces waarmee studenten bij hun studie terechtkomen. In Nederland kun je kiezen welke studie je wil volgen, en heb je hooguit een decentrale selectie die je belemmert om de studie van je keuze te doen. In China werkt het toelatingsproces anders. Loyalka, Song & Wei (2011) beschrijven het proces: Na de middelbare school maken studenten een toegangsexamen. Ze moeten of een geesteswetenschappen examen maken, of een wetenschap examen. Welk examen ze maken is van invloed op de studies en universiteiten waar ze zich voor kunnen inschrijven. Voor het examen kunnen 750 punten gehaald worden, en bonuspunten die gegeven worden door de provincie aan studenten met een bijzondere achtergrond of goede prestaties. Alle universiteiten zijn in rangen verdeeld. Na de examens worden er voor alle rangen toegangseisen vastgesteld. De studenten weten dan nog

niet hoe ze gescoord hebben op het examen. Ze moeten voor iedere rang hun studiekeuzes invullen. Binnen iedere rang mogen ze verschillende universiteiten en studies kiezen, maar dit kan ook tegen ze werken. Als ze niet bij hun eerste keus toegelaten worden, mogen de universiteiten die zij lager op hun lijst gezet hebben de student ook afwijzen door middel van puntenaftrek. De studenten moeten dus wijselijk kiezen met het opstellen van hun lijst. Dit heeft als consequentie dat veel studenten in China niet op de studie of universiteit van hun eerste keuze zitten. Sommige studenten kiezen ervoor om een minder leuke studie te doen, als ze daardoor wel op een betere universiteit terechtkomen (Lokalya, Song & Wei, 2011). Dit beaamen studenten ook zelf, zoals Speelman (2017) in een artikel in *Trouw* beschrijft.

1.3 Beleefdheid

1.3.1 Communicatieve competentie

Bij het leren van een taal verwerf je niet alleen linguïstische competentie, dus grammatica, woordenschat en uitspraak, maar ook communicatieve competentie. Le Pair (2005) legt uit dat communicatieve competentie meer inhoudt dan correct taalgebruik. Het vereist inzicht in wanneer, hoe en tegen wie een taalhandeling effectief en toepasbaar is, en vervolgens correcte toepassing van dat inzicht. Een situatie waarin communicatieve competentie vereist is, is wanneer een spreker een verzoek doet aan de hoorder. In dit geval kun je niet zomaar het verzoek doen, je moet er rekening mee houden wat voor verzoek het is, aan wie je het verzoek doet, en hoe erg je de ander belast met het verzoek. De manier om dit probleem op te lossen is door gebruik te maken van een beleefdheidsstrategie.

1.3.2 Beleefdheid

Beleefdheid is een term die door Mulken (1996) beschreven wordt als een strategie waarvan het onderhouden van een goede relatie tussen gesprekspartners de functie is. De term is door Brown & Levinson (1987) geïntroduceerd in de pragmatiek. Belangrijk bij de beleefdheid zoals Brown & Levinson (1987) het behandelen is 'gezicht'. Met 'gezicht' wordt de vrijheid van de spreker en de hoorder bedoeld: de vrijheid om te handelen en de wens om niets opgedrongen te worden. Het is dus in een gesprek de bedoeling dat als je iets van een ander wil dat je het 'gezicht' van

diegene in acht neemt, en dus de strategie van beleefdheid toepast (Mulken, 1996). Deze theorie wordt ook gebruikt door onderzoekers om beleefdheidsnormen per taal te definiëren, zoals voor het Grieks (Sifianou 1992), Engels (Wierzbicka, 2007) en Japans (Usami, 2002). Het onderzoek van Usami (2002) is een uiting van kritiek op het idee van universele beleefdheid, waar Brown & Levinson wel in geloven, maar Usami niet. Ook op het idee van beleefdheid voor de gehele groep sprekers van een taal is kritiek. Kádár & Mills (2011) schrijven dat zij beleefdheid in Oost-Azië beschrijven, maar dat de generalisaties niet voor iedereen gelden, en dat er binnen maatschappij groepen zijn die dingen anders zien en doen. Ze gebruiken Terkourafi's onderzoeken (2001, 2007) als basis voor hun onderzoek. Ze kijken binnen verschillende groepen naar de frequentie waarin bepaalde stijlen van beleefdheid voorkomen, en kunnen op basis daarvan generalisaties maken over neigingen die sprekers van een bepaalde taal hebben bij beleefdheid. Verder beschrijven zij niet alleen de dominante normen binnen een cultuur, maar ook de variatie bij de sprekers. De volgende beschrijving van de Chinese cultuur is dan ook een generalisatie van verschillende groepen.

1.3.3 Beleefdheid in China

De Chinese cultuur met betrekking tot beleefdheid is door verschillende onderzoekers beschreven en vergeleken met andere culturen. Ye (2007) vergeleek de Chinese beleefdheid met Australische beleefdheidsnormen. Ze vindt dat Australiërs erg direct zijn in vergelijking met Chinezen; ze laten weinig gezicht over. Een Chinees zou bij een verzoek verplicht zijn om in te stemmen, zelfs als het niet vrijwillig is. Een Australiër mag het verzoek afwijzen. Ye vindt Chinees erg indirect. Er zijn echter ook Chinese onderzoekers die hun beleefdheidsnormen met normen van andere talen vergelijken en tot de conclusie komen dat Chinezen directer zijn dan de andere cultuur. Zo wordt de Japanse cultuur als veel indirecter gezien dan de Chinese cultuur door de Chinezen (Kádár & Mills, 2011). Kádár & Mills (2011) beschrijven dat dit een interessant contrast geeft met Ye (2007). Zij vinden dat er een ideologisch oordeel aan de mate van (in)directheid hangt. Dit heeft te maken met het in stand houden van een idee van superioriteit. Als China vergeleken wordt met het westen is de Chinese indirectheid beter dan de westerse directheid, terwijl in vergelijking met Japan Chinezen zichzelf als direct neerzetten. Ze willen zich dan afzetten tegen de Japanners. Deze beoordelingen zijn geen evaluatie van de taal, maar van de mensen

en culturele normen en waarden van een bepaalde groep volgens Kádár & Mills (2011).

De beleefdheidsnormen in China zijn tegenwoordig anders dan vroeger. Er was een apart lexicon met beleefdheidsvormen van enkele duizenden woorden, maar dat is gedurende de twintigste eeuw verdwenen uit de spreektaal (Kádár 2007). Verder zijn er campagnes geweest van de Communisten vanaf 1949, waarin directheid en onbeleefdheid gepromoot werden. Daarnaast werden de traditionele beleefdheidsnormen gestigmatiseerd. Kádár (2007) concludeert dat als men met een generaliserende blik kijkt, dat China directer is geworden sinds die veranderingen. Het gat dat de beleefdheidsvormen hebben achtergelaten is echter wel opgevuld, met onder andere het gebruik van familietermen voor mensen die geen familie zijn.

De werking van 'gezicht' in China is vaak bestudeerd. Kádár & Mills (2011) geven een samenvatting van de belangrijkste aspecten van 'gezicht' in China. 'Gezicht' kan namelijk gered worden, of gegeven. Door 'gezicht te geven' aan een ander kan men connecties vormen en dus zichzelf bevoordelen. In het Chinees betekent de uitdrukking 'gei mianzi' 給面子 dat je altijd voor de zelfwaardering van de ander moet zorgen, zelfs als dat ten koste gaat van jouw eigen doelen. Het kan gezien worden als een investering. Het betekent echter niet dat het vernedering van de spreker ten gevolge heeft; de 'gezichtgever' moet ook zijn eigen gezicht beschermen. Je mag het gezicht van de ander zo min mogelijk bedreigen, maar ook je eigen gezicht niet.

Kádár & Mills (2011) behandelen ook het effect van 'gezicht' in een groep. Het komt soms voor dat een lid van een groep zijn eigen 'gezicht' moet opofferen om het 'gezicht' van de hele groep te beschermen. Als laatste benoemen zij dat er nog een andere consequentie aan 'gezicht geven' hangt, namelijk dat de hoorder verplicht wordt tot actie. De hoorder kan instemmen, maar als hij dat niet doet betekent dat gezichtsverlies van zijn kant. Er zijn aan het gebruik van beleefdheid geen duidelijke regels verbonden, aangezien beleefdheidsstrategieën erg kunnen verschillen tussen situaties en sociale groepen (Kádár & Mills, 2011).

1.3.4 Beleefdheid in Nederland

Over beleefdheid in Nederland is minder wetenschappelijk onderzoek te vinden, maar er zijn wel veel vooroordelen over Nederlanders op het gebied van beleefdheid.

Voorbeelden daarvan zijn: "Beware of the Dutch: they are direct and to the point and

sometimes a bit rude in their behaviour", "Netherlanders are straightforward and pragmatic", "The Dutch are reserved and blunt, bordering on rude" (Altany, 1989:20; Merk & Browaeys, 1992:58; Merk, 1987; Freriks, 1995:36). De Nederlanders hebben een slechte reputatie als het gaat om directheid. Voorgaande citaten gebruikt Mulken (1996) als inleiding van haar stuk. Haar conclusie over Nederlandse beleefdheid is dat die voornamelijk tot stand wordt gebracht door 'lexical downgraders' te gebruiken in een verzoek. Voorbeelden van lexical downgraders zijn beleefdheidswoorden zoals 'alsjeblijft', verkleinwoorden of woorden zoals 'even' en 'soms'. Le Pair (2005) onderzocht bij Nederlanders, Spanjaarden en Nederlanders die Spaans leren wat voor beleefdheidsstrategieën ze gebruiken. Onderstaande tabel komt uit de resultatensectie van dat onderzoek. De tabel NS-NL laat zien welke strategieën de Nederlanders gebruikten. De leerders van het Spaans waren Nederlanders, maar andere participanten dan de groep die getest is als moedertaalspreker van het Nederlands. De percentages bij NNS-ES beslaan alleen strategieën die Nederlandse leerders van het Spaans in het Spaans gebruiken. De strategieën boven de stippellijn zijn relatief direct, die onder de lijn relatief indirect.

Table 5.2 Frequencies of request strategies used by native speakers of Dutch (NS-NL), native speakers of Spanish (NS-ES) and non-native speakers of Spanish (NNS-ES)^a

<i>Strategy</i>	<i>Total (%) (N=2216)</i>	<i>NS-NL (%) (N=689)</i>	<i>NS-ES (%) (N=1098)</i>	<i>NNS-ES (%) (N=429)</i>
1. Imperative	5.4	0.1	8.7	3.3
2. Performative	0.7	0.3	1.0	0.2
3. Statement of obligation	2.1	0.3	3.2	2.8
4. Want statement	4.4	2.6	5.6	4.7
5. Suggestion	11.8	2.3	17.4	2.8
6. Precondition	74.8	93.0	63.6	84.6
7. Hint	0.8	1.3	0.5	1.6
	100	99.9	100	100

Uit de resultaten blijkt dat het gebruik van een 'precondition' het meest gebruikt is bij Nederlanders. Een precondition is het gebruiken van constructies zoals 'zou je...?',

‘wil je...?’, en ‘vind je het erg om...?’. Ook blijkt uit de tabel dat Nederlanders vooral indirecte strategieën gebruiken. In 94,3% van de gevallen gebruikten de Nederlanders een indirecte strategie in het Nederlands. Uit de tabel blijkt dat Spanjaarden in het Spaans relatief directer zijn dan Nederlanders. De Nederlanders die Spaans leren Dit komt niet overeen met de vooroordelen die Mulken (1996) noemde over Nederlanders. De conclusie is dat Nederlanders bekend staan als zeer direct, maar in de praktijk voornamelijk indirecte beleefdheidsstrategieën gebruiken.

1.4 Motivatie en attitude

Bij motivatie om een taal te leren wordt er vaak gesproken over motivatie om met een taal te beginnen en om door te gaan. De invloed die cultuur op taal heeft komt echter het meest naar voren bij het gebruiken van de taal. Daarnaast zijn alle participanten bezig met de studie, of zijn al afgestudeerd. De motivatie om de taal te gaan leren is voor sommigen ondergeschikt, mede door de manier waarop de Chinezen bij de studie terecht zijn gekomen zoals hierboven beschreven bij het schoolsysteem. De motivatie die in dit stuk besproken wordt is dan ook de motivatie van de leerder om beter te worden in het gebruiken van de taal, en om communicatief competent te worden. Een manier om dat te doen is om communicatie met moedertaalsprekers te hebben.

Kormos & Csizér (2007) noemen intercultureel contact één van de belangrijkste antecedenten van attitude naar taal en de impact die het heeft op de motivatie om taal te leren. De redenen die ze hiervoor noemen is dat één van de hoofddoelen van het leren van een taal is om te kunnen communiceren met mensen die jouw moedertaal niet spreken. Daarbij creëert interactie met sprekers van andere talen mogelijkheden om de talige competentie van de leerder te verbeteren. Verder schrijven zij dat verondersteld mag worden dat intercultureel contact invloed heeft op de motivatie van de leerder om moeite te doen om beter te worden in de taal. Ze zijn het eens met Dörnyei & Csizér die zeggen dat intercultureel contact zowel een middel als een doel is bij tweedetaalverwerving (2005, p. 2). Clément (1980) was de eerste die contact als een belangrijk onderdeel van motivatie beschreef. Dit model werd getest door Clément & Kruidenier (1983), wat bevestigde dat regelmatig en positief contact tot een groter zelfvertrouwen van de leerder leidt, wat een positieve invloed heeft op de motivatie. Ook Noels, Pon & Clément (1996), Labrie & Clément (1986), Clément, Noels & Deneault (2001) en Gardner & MacIntyre (1993) bevestigen dit patroon.

Ook op het gebied van attitude naar de taal laten Kormos & Csizér (2007) zien dat contact met moedertaalsprekers invloed heeft op de leerders. Ze lieten studenten spreken met moedertaalsprekers. De verslagen die de studenten vervolgens moesten schrijven, lieten zien dat een aantal studenten hun attitude over de cultuur en taal hadden aangepast naar aanleiding van het beter leren kennen van de cultuur.

De manier waarop de communicatie plaatsvindt bepaalt de mate waarin de leerder competentier en meer gemotiveerd wordt. Scovel (1994) ondervond dat hij in Thailand in alledaagse conversaties op straat veel feedback ontving. Deze feedback was positief, maar hij werd wel duidelijk gewezen op zijn taalfouten en hoe hij die moet verbeteren. Vigil & Oller (1976) noemen dit een optimale conditie voor het ondersteunen van een leerder van een tweede taal. Scovel merkte dit zelf ook toen hij in Japan kwam. Daar kreeg hij ook positieve feedback, maar dan in de vorm van knikjes of een glimlach. Talige feedback kreeg hij niet van de Japanners. Na een tijdje merkte hij dat hij wellicht te veel zelfvertrouwen had over zijn Japanse competentie in vergelijking met hoe goed hij daadwerkelijk de taal sprak. Het Thais kan hij wel goed, mede door de feedback van de mensen op straat.

1.5 Het verwerken van cultuur in taallessen

Cultuur kan op verschillende manieren worden geleerd. De manier waarop een groep mensen denkt, komt namelijk op verschillende manieren tot uiting. De manier waarop een land bestuurd wordt bijvoorbeeld. Dat soort cultuur is aan te leren door middel van geschiedenislessen, economielessen, of door naar kunst te kijken. De minder zichtbare uitingen van cultuur, zoals normen en waarden, moeten op een andere manier vastgesteld worden. Zoals ik hierboven al heb vastgesteld komt cultuur ook naar voren bij communicatie, het zit bijvoorbeeld verweven in taal. Leerders van een tweede taal krijgen dus niet alleen te maken met de grammaticale aspecten van taal, maar moeten ook leren hoe de taal gebruikt wordt. Het weten welke soort taal je moet gebruiken tegen wie en in welke situaties, en die kennis kunnen toepassen heet 'communicative competence' (Ritchie 2011). Maar hoe leer je dit als je een taal leert? De participanten van het onderzoek van deze scriptie hebben allemaal taalonderwijs gevolgd, waar ze algemene cultuurvakken naast de taallessen krijgen. Maar leer je dan wel alle culturele kennis die benodigd is bij het gebruiken van een taal?

Eerst is het goed om te zien of je cultuur überhaupt wel kunt leren als je een tweede taal leert. Chavez (2002) heeft onderzocht of studenten vinden dat zij cultuur

leren in taallessen. Eerst was een aantal studenten sceptisch, maar na hun eerste jaar blijkt dat ze toch wat leren over cultuur. Waar 12,08% van de eerstejaars studenten geen voordeel zag van kennis over de cultuur van de tweede taal voor in hun leven, was dit bij tweedejaars 5,26%. Verder dacht geen enkele eerstejaars student dat cultuur naar voren zou komen bij de toepassing van taal, maar van de tweedejaars studenten vond 10,53% dat wel. Dit laat zien dat de studenten iets hebben geleerd of ervaren bij de taallessen op het gebied van cultuur. Studenten hebben dus hun twijfels, maar veel wetenschappers zijn voorstander van het betrekken van cultuur in taallessen.

Clouet (2006) schrijft dat tot aan de jaren '60 de scheiding tussen taal en cultuur heel strict was. Hij is het echter eens met het idee dat cultuur in taal te merken is, en dat een taal dus een systeem van waarden en gedrag van een bepaalde cultuur reflecteert. Het leren van die taal houdt dus onlosmakelijk in dat je de cultuur leert die door de taal uitgedrukt wordt. Als je taalkundig vaardig wil zijn betekent dat niet alleen dat je de grammaticale aspecten van de taal begrijpt, maar ook de sociolinguïstische aspecten om goed te kunnen communiceren. Verder benadrukt hij dat het leren van cultuur alleen betekenisvol is als het vergelijkend en contrastief gebeurt. Vergelijking van culturen zorgt ervoor dat een leerder een nieuwe set aan waarden, betekenissen en symbolen ten opzichte van zijn eigen culturele ervaringen zal gaan zien. Je leert dus niet alleen op een andere manier naar de wereld kijken, maar ook je eigen kijk op de wereld opnieuw interpreteren. Als er op deze manier geleerd wordt, kan er gesproken worden van inter-cultureel leren (Clouet 2006, 59).

Schumann (1978) spreekt van twee soorten acculturatie bij het leren van cultuur. De eerste is een situatie waar de student deel uitmaakt van, of sociaal geïntegreerd is bij de cultuur. De tweede vorm is waar de student de sprekers van de taal ziet als een groep waarvan hij de levenswijze en waarden zou willen aannemen, bewust of onbewust.

Hoe moet cultuur aangeleerd worden in de taallessen? Clouet (2006) pleit voor het verweven van cultuur in de taallessen. Er hoeft volgens hem geen aparte cultuurles gegeven te worden. Het leren moet gedaan worden in de doeltaal. Door discussie en vergelijking met de eigen cultuur van de studenten moet er bewustzijn worden gekweekt. Byram & Kramersch (2008) zijn ook geen voorstander van een scheiding van taal- en cultuurlessen. Zij stellen voor dat een leraar de volgende methode hanteert: "to teach not language and culture, but language as culture" (2008,

21). Brody (2003) waarschuwt wel dat je zowel bij de studenten als bij de doeltaal niet de aanname mag maken dat er culturele homogeniteit te vinden is. Zo kun je de cultuur van het Spaans niet als één concept behandelen, omdat het Spaans op veel verschillende plekken in de wereld gesproken wordt. Ook Clouet (2006) waarschuwt hiervoor. Hij zegt dat in plaats van het aanleren van de culturele waarden van één cultuur, een taal zoals Engels beter gebruikt kan worden om cultuur in het algemeen te begrijpen. Zo begrijpen ze elke cultuur beter, en ontwikkelen ze gevoeligheid voor culturele waarden. De leraar zou cross-culturele gevoeligheid en globaal bewustzijn moeten creëren met zijn lessen.

Het laatste aspect waar op gelet moet worden is of taaldocenten wel geschikt zijn om cultuur aan te leren met alle nuances. En wanneer zijn studenten taalkundig goed genoeg om nuances in cultuur te kunnen begrijpen in de doeltaal? Moeten de taallessen uitgebreider worden of moeten er juist experts aangehaald worden om cultuur aan de studenten voor te leggen. Dat zijn een aantal vragen die Chavez (2002) stelt.

Wetenschappers zijn het erover eens dat cultuur geleerd zou moeten worden aan taalstudenten. Er moet bewustzijn gecreëerd worden, en vooral het reflecteren op de eigen cultuur wordt belangrijk gevonden. Hoe dit echter in de taallessen verwerven moet worden is nog de vraag.

1.6 De invloed van cultuur op tweedetaalverwerving

De invloed die cultuur op tweedetaalverwerving heeft is een deel van taalwetenschappelijk onderzoek die bij leerders lang niet altijd bekend is. Zo merkte Bateman (2002) dat studenten leren over cultuur bij hun taallessen niet nuttig vinden. Sterker nog, ze vinden het verspilling van hun lestijd. Bardovi-Harlig & Dörnyei (1998) vergeleken hoe bewust leerders van Engels zijn van hun eigen grammaticale en pragmatische fouten. Leerders die Engels in de Verenigde Staten leerden waren beter in het herkennen van pragmatische fouten dan leerders in Hongarije. Dit betekent dat wanneer de leerders ondergedompeld werden in de taal, ze beter leerden hoe de taal gebruikt hoort te worden op sociaal gebied. Het is zeer waarschijnlijk dat de leerders in de Verenigde Staten meer mogelijkheden hadden om Engels te horen en te gebruiken buiten de lessen dan de leerders in Hongarije. Daarnaast bleek dat hoe verder gevorderd de leerders waren, hoe belangrijker ze pragmatische fouten vonden. De minder gevorderde leerders vonden grammaticale fouten zwaarder wegen.

Schauer (2006) bevestigde dit patroon in een vervolgstudie. Die studie wees echter wel uit dat leerders inzagen dat pragmatische fouten, vooral op het gebied van beleefdheid, serieuze communicatieve problemen kan opleveren.

Volgens Krashen & Terrell (1983) komt begrip voor productie, en productie is niet meer dan de vaardigheden die ontwikkeld zijn op het gebied van begrijpelijke input. Duquette (1995) trekt hieruit de conclusie dat een leerder veel begrijpelijke input moet hebben. Om te kunnen produceren, en om dus communicatief competent te zijn moet volgens de theorie van Krashen & Terrell (1983) de taal eerst helemaal begrepen worden in de context en cultuur waarin de taal gebruikt wordt. Als er geen begrip is, is de productie ook zonder begrip.

Scovel (1994) heeft onderzocht wat de rol van cultuur is op het lesgeven van een tweede taal. Het lesgeven is voor veel leerders essentieel voor de taalverwerving, dus moet volgens hem cultuur meegenomen worden in het lesgeven. Hij hecht waarde aan een benadering van cultuur die verder gaat dan verschillen tussen de culturen van de moedertaal en de doeltaal. Hij erkent de verschillen in de cultuur van de moeder- en doeltaal en wat de invloed daarvan is op de tweedetaalverwerving. Een belangrijke invloed van cultuur op de tweedetaalverwerving is hoe cultuur de leerstrategieën van leerders beïnvloedt. Zo zijn studenten met een Confuciaanse achtergrond, zoals Taiwanese en Chinese studenten, meer introvert, nemen geen risico's, en gaan deductief te werk. Studenten met een Semi-Confuciaanse achtergrond, zoals Thaise studenten, nemen risico's zolang het veilig blijft, gaan zowel deductief als inductief te werk en zijn extrovert. Een Niet-Confuciaanse achtergrond bij studenten, zoals bij Amerikanen, zorgt ervoor dat de student risico's neemt, deductief en inductief is, en het meest gefocust op het individu.

Een aspect van taal waar cultuur veel invloed op heeft is idiomen. Idiomen slaan een brug tussen de eerste en de tweede taal op cultureel gebied volgens Chaika (1982). De reden hiervoor is dat idiomen makkelijk te leren zijn, vaak gebruikt worden, semantisch en cultureel belanden zijn, en geworteld zijn in de cultuur van de doeltaal. Doordat idiomen de cultuur van de taal reflecteren vergt dit extra begrip van de leerder, dus het kan ook zijn dat Chaika ongelijk heeft op het gebied dat idiomen makkelijk te leren zijn. Het oordeel van Chaika over idiomen is niet de gangbare opvatting. Zo schrijft Bossers (2013) dat in het Nederlands de meeste idiomen laagfrequent zijn. Het gevolg hiervan voor de leerder is dat de betekenis al vergeten is op het moment dat de leerder er één in het dagelijks leven tegenkomt. Door leerders

worden idiomen heel beperkt gebruikt, alleen door zeer gevorderde leiders (Bossers 2013, 195).

2. Methode

Participanten

In deze scriptie zijn er tien participanten. Hiervan zijn er vijf Chinezen die Nederlands studeren, vier Nederlanders die Chinees studeren of hebben gestudeerd en één Nederlandse docente Nederlands als tweede taal. De docente Nederlands als tweede taal heeft niet dezelfde interviewvragen beantwoord als de andere negen participanten. Zij is enkel geïnterviewd over het lesgeven aan Chinezen. Hun leeftijden variëren van 20 tot 46. Alle participanten zijn minstens een paar maanden in het land van de doeltaal geweest. De participanten heb ik via email of persoonlijk benaderd. Op het moment dat ik ze ging interviewen hebben zij een formulier getekend, waarmee zij mij toestemming hebben gegeven om het gesprek op te nemen en om ze te citeren.

Semi-structured interview

De hoofdmethode van dit onderzoek is interviews. Bogdan and Biklen (1998) definiëren een interview als een intentioneel gesprek tussen twee personen dat geleid wordt door één van die twee met het doel om informatie te krijgen. Het soort interview dat hier gebruikt wordt is een ‘semi-structured interview’. Volgens Galletta (2013) heeft het ‘semi-structured interview’ een unieke flexibiliteit. Het heeft namelijk genoeg structuur om verschillende onderdelen van de onderzoeksvraag te beantwoorden, maar tegelijkertijd heeft de participant ook de vrijheid om nieuwe onderwerpen aan te snijden. Wat dit inhoudt is dat de interviewer een basisstructuur heeft, in dit geval een vragenlijst. De volgorde van deze lijst staat echter niet vast, en tijdens het gesprek mag er afgeweken worden van het onderwerp. Het staat de interviewer ook vrij om andere vragen te stellen dan in de lijst staan. Op die manier kan er op besproken onderwerpen meer focus gelegd worden of meer informatie gewonnen worden.

De gebruikte vragenlijst is geïnspireerd door de scriptie van Moraya (2012). De vragenlijst is aangepast aan de participant: Chinese participanten kregen vragen die georiënteerd waren op het leren van Nederlands in Nederland, en Nederlandse participanten kregen een vragenlijst die georiënteerd was op het leren van Chinees in China. De vragenlijsten zijn te vinden in de Appendix.

Bij alle interviews was ikzelf, de onderzoeker, degene die de participant interviewde. Alle interviews vonden plaats in of rondom de faculteit Geesteswetenschappen van Universiteit Leiden. De participanten waren vrij om Engels of Nederlands te spreken, of een combinatie daarvan. De meeste interviews waren (grotendeels) in het Nederlands. Eén interview werd volledig in het Engels gevoerd. Andere interviews bevatten Engelse woorden of gedeeltes. De interviews werden opgenomen met de spraakrecorder op een Samsung Galaxy S5, en met Quicktime Player 10.3 van Apple.

Transcriptie

Alle interviews zijn volledig getranscribeerd door de onderzoeker. Hierbij is er gebruik gemaakt van de transcriptiesoftware Express Scribe Transcription Software, versie 5.7 van Intel. Bij het transcriberen is er niet gelet op stiltes, pauzes of haperingen. Als een pauze of blijk van nadenken heel relevant was voor de conversatie is het wel getranscribeerd. Als een uiting in het Engels gedaan werd is dat niet vertaald naar het Nederlands. Van de getranscribeerde informatie zijn begrijpelijke volzinnen gemaakt. Deze zijn later nog georganiseerd, zodat het duidelijk is wie wat zegt.

Data-analyse

Er zijn 6 fasen bij het analyseren van data volgens Braun & Clarke (2006). De fasen zijn: structuur aanbrengen, coderen, het omzetten en groeperen van codes naar thema's, het controleren van de thema's, thema's volledig maken en namen geven, en afronding.

De eerste stap bij de analyse van de data is structuur aanbrengen. Bij mijn onderzoek is dit door middel van het transcriberen van de interviews. Vervolgens geeft het doorlezen van de transcripties een algemeen idee van de besproken onderwerpen. Braun & Clarke (2006) beschrijven zes fasen van thematische analyse. De eerste fase is het bekend worden met de data. De activiteiten van deze fase zijn onder andere het transcriberen, lezen en herlezen van de data, en de eerste ideeën opschrijven.

De tweede fase is het coderen van de data. Galletta (2013) benadrukt dat de analyse gaat om het lokaliseren en labelen van thematische patronen, omdat die patronen ideeën over het onderwerp blootleggen. Deze ideeën vertegenwoordigen een

diepe betekenis, en worden ook wel ‘codes’ genoemd (p. 122). Zij schrijft ook dat codes gedocumenteerd moeten worden. In mijn data-analyse doe ik dat door het markeren van thema’s en andere opvallende elementen in de transcripties. Die markeringen heb ik gemaakt op basis van wat mij opviel. Redenen waarom een passage opvalt zijn bijvoorbeeld omdat een bepaald onderwerp vaker naar voren komt, vooral als dat ongevraagd gebeurt, of als iets erg opvallend is. Bij de eerste analyse heb ik niet gelet op de theorie achter de antwoorden, waar Galletta (2013) ook op aanstuurt. Theorie zit immers al verwerkt in de vragen van de interviews en in de structuur van het interview. Galletta schrijft dat de beste manier om je in te leven in de participant immersie in de data is: alle tekst in je opnemen en zo het gevoel van de participant overnemen (p. 122). Het eerste gedeelte van de analyse is dus descriptief.

De derde fase is het omzetten en groeperen van codes naar thema’s. Voor ieder thema wordt alle relevante data verzameld. Sommige onderzoekers beschrijven dat thema’s naar voren kwamen uit de data. Taylor & Ussher (2001) noemen dit een passieve verwoording die de actieve rol van de onderzoeker ondermijnt. De onderzoeker is namelijk degene die uit de data selecteert wat de onderzoeksvraag beantwoordt, wat goede voorbeelden zijn en hoe de informatie overgebracht kan worden op de lezer. De aanpak in dit onderzoek volgt Taylor & Ussher (2001), waardoor de rol van de onderzoeker duidelijk is.

De volgende fase van Braun & Clarke (2006) bestaat uit het controleren van de thema’s. De onderzoeker moet opletten of de thema’s de data goed representeren. Het is belangrijk om hierbij de interviews als een geheel te bekijken. Eerst keek ik dus op het niveau van opmerkingen, nu naar het interview en de participant. Op die manier zijn de thema’s aan de afzonderlijke interviews en aan de interviews als geheel te verbinden. Galletta (2013) heeft een aantal criteria voor het beschouwen van een interview op zichzelf, en voor een interview in relatie tot andere interviews. Binnen één interview stelt ze de volgende vragen:

“Wat is de ervaring waarover de participant vertelt?”

“Wat is de betekenis die de participant aan deze gebeurtenis verbindt? Hoe wordt deze betekenis weergegeven?”

“Welke andere punten komen naar voren in het interview? Welke vragen blijven worden niet beantwoord?”

“Hoe is de relatie tussen verschillende delen van het interview? Zijn er verbindingen tussen de delen te vinden, worden er relaties gelegd? Zo ja, zorgt

dit voor verdieping van het onderwerp? Zitten er tegenstrijdigheden in de antwoorden van de participant, en kunnen die meer suggereren over de gelaagdheid van de mening en gevoelens van de participant?”

“In hoeverre beantwoordt het interview de onderzoeksvraag?”

Als vervolgens individuele interviews met andere interviews vergeleken worden komen de volgende vragen aan bod:

“Hoe verhoudt de data van dit interview zich tot de data uit andere interviews?”

“Is er sprake van bijvoorbeeld bevestiging, uitbreiding, nuancering of tegenspraak?”

“Als het onderzoek meerdere methodes gebruikt, wat is de relatie tussen de data afkomstig uit interviews en andere verworven data?” (Galletta 2013, p. 126)

Deze vragen zullen toegepast worden op de thema's en bij de beschouwing van de interviews. In deze fase kunnen eventueel ook aanvullende vragen gesteld worden aan de participanten, bijvoorbeeld om om verduidelijking te vragen. Zo was een standaardvraag wat de participant verstaat onder het begrip 'cultuur'. Ik heb bij een aantal doorgevraagd naar aanleiding van hun definitie om het voor mezelf duidelijker te maken. Een andere participant had een bijzondere ervaring in China, dus heb ik daarover doorgevraagd om zo meer te weten te komen over de achtergrond van de participant, ook al was dat niet nodig voor het interview.

In de vijfde fase worden de thema's volledig gemaakt door verdere specificaties aan te duiden en krijgen ze een naam. De zesde en laatste fase is de fase waarin de analyse afgerond wordt: de analyse wordt gekoppeld aan de onderzoeksvraag en literatuur, er worden passende voorbeelden gezocht, en alle bevindingen worden beschreven. Het eindresultaat is een academisch verslag van de resultaten.

De vragen en methode van Galletta (2013) zijn gebruikt bij de analyse, maar de vragen heb ik niet expliciet beantwoord. Ze zijn dus ook niet terug te vinden in mijn analyse, aangezien ik de informatie gebruikt heb zonder elke stap expliciet te behandelen.

2.1 Achtergrondinformatie participanten

Om de onderzoeksvraag te beantwoorden zijn er interviews gehouden met Chinese leerders van het Nederlands en Nederlandse leerders van het Chinees. Dit stuk laat wat achtergrondinformatie over de participanten zien.

De Chinese participanten

Participant C1 is een Chinese man uit Wenzhou. Hij is 24 jaar. Hij is vijf jaar geleden begonnen met het studeren van Nederlands in China. Hij doet een master in Nederland.

Participant C2 is een Chinese vrouw uit Wenzhou. Ze is 20 jaar. Ze is 2 jaar geleden begonnen met het studeren van Nederlands in China. Ze is nu in Nederland als onderdeel van een uitwisseling.

Participant C3 is een Chinese vrouw uit Ningbo. Ze is 20 jaar. Ze is 2 jaar geleden begonnen met het studeren van Nederlands in China. Ze is nu in Nederland als onderdeel van een uitwisseling.

Participant C4 is een Chinese vrouw uit Luohe. Ze is 20 jaar. Ze is 2 jaar geleden begonnen met het studeren van Nederlands in China. Ze is nu in Nederland als onderdeel van een uitwisseling.

Participant C5 is een Chinese vrouw uit Beijing. Ze is 20 jaar. Ze is een jaar geleden begonnen met het studeren van Nederlands in Nederland. Ze woont al 2,5 jaar in Nederland en deed eerst een andere studie op het HBO.

De Nederlandse participanten

Participant N1 is een Nederlandse man. Hij is 22 jaar. Hij is 3 jaar geleden begonnen met het studeren van Chinees in Nederland. Hij is 3 maanden in Xiamen geweest als onderdeel van zijn studie.

Participant N2 is een Nederlandse vrouw. Ze is 46 jaar. Ze heeft in 1996 haar master Chinees gehaald in Nederland. Ze is na 4 jaar studie een jaar in Beijing geweest. Op dit moment is ze docente bij Chinastudies, waar ze vooral taallessen geeft.

Participant N3 is een Nederlandse man. Hij is 27 jaar. Hij is vier jaar geleden begonnen met Chinees studeren in Nederland. Hij is tijdens een eerdere studie een half jaar in China geweest om stage te lopen, maar sprak toen nog geen Chinees.

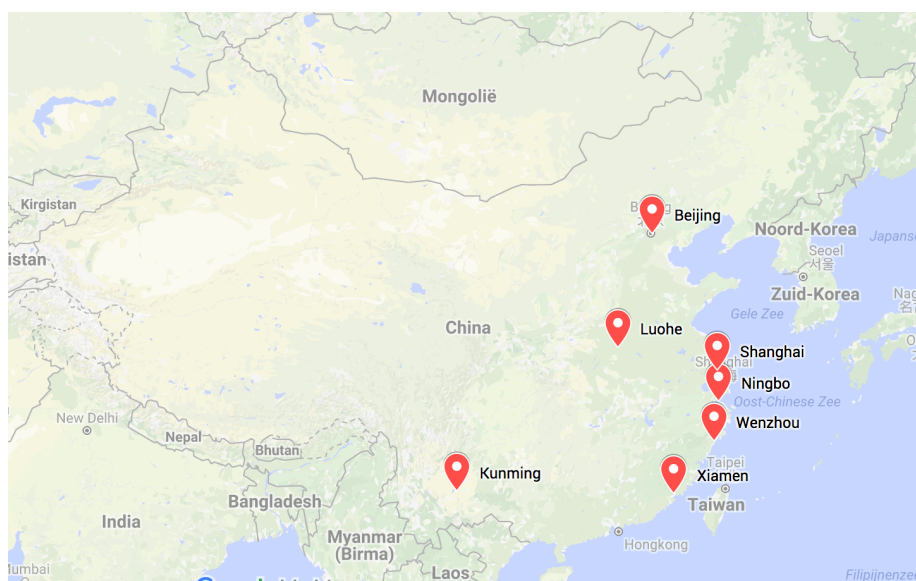
Verder is hij een jaar in Beijing geweest na zijn tweede jaar van Chinastudies. Hij heeft het afgelopen collegejaar taalles gegeven aan de eerstejaars Chinastudies en is dus ook docent.

Participant N4 is een Nederlandse vrouw. Ze is 21 jaar. Ze is vier jaar geleden begonnen met Chinees studeren in Nederland. Ze heeft op de middelbare school anderhalve week bij een Chinees gezin gewoond in het kader van een uitwisseling. Na het tweede jaar van haar studie heeft ze een jaar in Kunming gestudeerd.

Participant N5 is een Nederlandse vrouw. Ze is docente Nederlands aan niet-Nederlanders.

C1	Chinees, man	Masterstudent Nederlands
C2	Chinees, vrouw	Tweedejaars student Nederlands
C3	Chinees, vrouw	Tweedejaars student Nederlands
C4	Chinees, vrouw	Tweedejaars student Nederlands
C5	Chinees, vrouw	Eerstejaars student Nederlands
N1	Nederlands, man	Derdejaars student Chinastudies
N2	Nederlands, vrouw	Docente en vroeger student Chinastudies
N3	Nederlands, man	Docent en vierdejaars student Chinastudies
N4	Nederlands, vrouw	Vierdejaars student Chinastudies
N5	Nederlands, vrouw	Docente Nederlands als tweede taal

Onderstaande kaart geeft weer waar de Chinese participanten vandaan komen en waar de Nederlanders gestudeerd hebben in China:

Zoals op de kaart te zien is beslaat het vooral het oosten en zuiden van China.
Hierdoor kunnen we aannemen dat de resultaten op het Zuidoosten van China van toepassing zijn.

3. De analyseresultaten

Uit de analyse zijn uiteindelijk vier thema's gekomen die invloed hebben op de tweedetaalverwerving. Voorgaand aan de thema's is een bespreking van 'cultuur', en wat de participanten daarvan vonden. Vervolgens worden de thema's 'schoolstelsel', 'communicatie', 'motivatie en attitude' en 'omgangsvormen' besproken. Daarna wordt beschreven hoe belangrijk de participanten cultuur vinden bij het leren van een taal. Als laatste resultaat van de analyse wordt het perspectief van docenten op cultuur in de lessen belicht.

Ieder thema zal als volgt behandeld worden: Eerst wordt het thema ingeleid, waarna alle relevante voorbeelden uit de interviews volgen. Daarna wordt per subthema uitgelegd waarom het subthema de onderzoeksvraag beantwoordt. Aan het eind van ieder hoofdthema volgt een discussie van het thema en een verbinding met de literatuur uit het literatuuroverzicht.

3.1 Cultuur

Een vraag die aan iedere participant gesteld is **“Wat is de definitie van cultuur?”**. De antwoorden op deze vraag kunnen samengevat worden in twee categorieën. Veel mensen benoemen de kant van cultuur die goed te zien is als je om je heen kijkt, zoals kunst, architectuur, of bijvoorbeeld kleding die men draagt. Ook geschiedenis werd meerdere malen genoemd, zoals participant C3:

“Ik vind dat cultuur een resultaat is van de geschiedenis”.

Alle participanten noemen ook een andere kant van cultuur, een kant die niet altijd direct zichtbaar of merkbaar is. Deze kant zit in de mens, en uit zich bijvoorbeeld in gewoonten, gebruiken en denkwijze. Participant N1 benadrukt dit:

“Eigenlijk alles wat je doet heeft wel iets met cultuur te maken denk ik. En dat merk je pas als je dat gaat vergelijken met andere culturen, dat het echt enorm verschilt”.

En waar participant N1 het heeft over alles wat je doet, kan cultuur ook naar voren komen in wat je zegt. Participant N2 legt dit uit:

“Ik denk als je een taal leert dan ontkom je niet aan de cultuur, het is een package deal, cultuur zit zo ook in de taal verweven, in uitdrukkingen, in wat je op welk moment zegt”.

Andere participanten zien cultuur meer als een denkwijze. Dit kan echter ook onderliggend zijn bij participant N1 en N2, aangezien denkwijze acties en taalgebruik kan beïnvloeden. Participant N3 heeft hier een theorie over:

“Ik vind dat cultuur eigenlijk is wat jij misschien vanaf je geboorte meekrijgt, dus je wordt geboren in een bepaald land en daar zijn mensen die hebben bepaalde gebruiken en bepaalde ideeën. En die worden jou bijgebracht, meestal door je ouders maar ook door mensen om je heen. En dat vormt denk ik jouw cultuur”.

Hij vindt dat deze cultuur je basiscultuur is. Volgens hem kun je je aanpassen aan andere culturen, je eraan kunt houden en er ook van overtuigd kunt raken. Dus dat je bijvoorbeeld gaat waarderen wat andere culturen waarderen in kunst of muziek. Hij eindigt met dat hij wel denkt dat je altijd terugkomt bij je oorsprong, dus waar je mee opgegroeid bent. Het feit dat de meeste participanten deze kant van cultuur benoemen geeft aan dat deze kant niet te onderschatten is. Participant N4 vindt dat deze kant van cultuur het meest leerzaam is:

“Maar juist die aspecten van cultuur die misschien heel erg in de mens zelf liggen, dus gewoonten, dingen die in het land zo geregeld zijn, dat is denk ik hetgeen waar je juist het meest van kan leren ofzo van een ander.”

Door meerdere participanten wordt benadrukt dat cultuur een geheel van ideeën is dat bij een bepaalde groep hoort. Zoals participant C5:

“I think it's like the sort of similarity between the people who have the same nationality”.

De groep hoeft echter niet per se door nationaliteit bepaald te zijn volgens participant C3:

“Cultuur is een kenmerk van een groep personen die bij elkaar horen”.

3.1.1 De Chinese cultuur

Sommige participanten hebben geprobeerd om de Chinese cultuur te omschrijven. In deze scriptie ben ik me ervan bewust dat China niet als één begrip kan worden opgevat, omdat het daar een te groot land voor is. Dit is mij ook verteld door een participant, dat alleen het noorden en zuiden van het land al genoeg van elkaar verschillen om twee verschillende culturen te hebben. Toch geef ik een korte beschrijving van wat de participanten hebben geantwoord op de vraag wat de Chinese cultuur is.

De Chinese participanten hebben vooral uitgelegd dat de Chinese cultuur gebaseerd is op de geschiedenis. Vooral het oude China is erg belangrijk geweest voor hoe het land nu is. Verder vinden ze dat de Chinese cultuur gereserveerder is dan de Nederlandse en Westerse cultuur. Op het gebied van relaties en seks is er vooral verschil te merken.

De Nederlandse participanten focussen vooral op het verschil tussen de Chinese en Nederlandse cultuur. Wat hen vooral opvalt is dat de Chinezen heel anders met elkaar omgaan dan Nederlanders. Zij noemen vooral omgangsnormen en gedragsregels als kenmerkend voor de Chinese cultuur. Zo is er bijvoorbeeld het begrip ‘guanxi’. Guanxi is een systeem van persoonlijke netwerken dat draait om invloed. Het benadrukt de mogelijkheid om persoonlijke relaties te beïnvloeden om zo een betere positie voor jezelf of je familie te verzekeren, in het persoonlijke leven of in zaken (Bruun 1993; Chen 2001). Participant N3 legt uit hoe het kan werken:

“Dus dan krijg je het systeem van de guanxi, dus dat zijn de relaties. Dus of jouw kind op een goede universiteit terecht komt is voor een gedeelte ook afhankelijk van of jouw guanxi goed zijn. Dus als jij iemand kent binnen de universiteit, dan kan die persoon jouw kind aandrazen en dan wordt je geplaatst op die universiteit. Dus dat is niet altijd zo kort door de bocht, maar dat soort dingen is een heel spel. Dus als ook als jij een cadeau aan iemand geeft, dan ga je zorgen dat ik eerder, als je een cadeau teruggeeft dat die altijd net iets meer waard is. En dan gaan zij weer, als zij jou ook als guanxi willen aanhouden ook weer een iets duurder cadeau. Maar daardoor weet je oké deze persoon denkt ook iets aan mij te hebben. Dan kun je weer gaan

bedenken ‘wat zou die persoon van mij willen’ enzo. En je gaat elkaar echt uitspelen.”

Het beschrijven van één Chinese cultuur is onmogelijk, maar van de beschrijvingen van de participanten kan er geconcludeerd worden dat de geschiedenis van het land erg belangrijk is voor het moderne China. Verder verschillen de omgangsnormen, gedragsregels en openheid van denken van Nederland en het Westen.

3.1.2 De Nederlandse cultuur

Ook voor de Nederlandse cultuur geldt dat beschrijvingen niet voor alle Nederlanders gelden. Iedereen heeft zijn eigen invulling van cultuur, maar als je onderdeel van een groep bent, in dit geval de groep ‘Nederlanders’, kun je wel beïnvloed worden door de cultuur die aan de basis ligt van die groep.

Bij de beschrijvingen van de Nederlandse cultuur valt op dat een aantal participanten niet per se een Nederlandse cultuur zien, maar meer een algemeen Westerse cultuur. Niet alleen Chinezen noemen het Westen, maar ook participant N1. Een aantal dingen die genoemd worden als echt Nederlands, zowel door Nederlanders als door Chinezen, zijn de ideeën over vrijheid, van het leven en vrije tijd genieten, en gelijkheid op de werkvloer. Je bent vrij om je mening te uiten, om een discussie aan te gaan. Dit wordt door enkele Chinezen ook wel de Nederlandse directheid genoemd. Participant N3 benoemt dat je in Nederland bij veel bedrijven een normaal gesprek kunt hebben met je baas, er is meer gelijkheid tussen de werkgever en werknemers dan bijvoorbeeld in China. Die ideeën over vrijheid, liberaliteit en gelijkheid worden verder nog aangevuld met opmerkingen over stamppot, dropjes en fietsen. Als laatste heeft participant C5 opgemerkt dat geld voor sommige Nederlanders erg belangrijk is, en dat ze altijd willen besparen waar mogelijk.

3.2 De thema's

Thema 1: Verschillen in het schoolstelsel

Aangezien lessen de hoofdbron zijn voor de taalverwerving van de participanten, heeft het schoolstelsel veel invloed op de tweedetaalverwerving. De schoolsystemen van Nederland en China verschillen op een aantal punten heel erg. In het literatuuroverzicht is dit al beschreven, maar ik stelde een aantal vragen over de lessen die de participanten in hun thuisland en in het buitenland volgden. Hieruit kwamen een aantal onderwerpen steeds terug. Deze onderwerpen hebben invloed op de manier waarop de tweede taal geleerd wordt.

T1.1 Geven en ontvangen tegenover interactie

Het eerste verschil is de manier van lesgeven. In China is het vaak zo dat de docent vertelt, de studenten luisteren en nemen alles in zich op. Alles wat de docent zegt is waar. In Nederland is de manier van lesgeven actiever, de student wordt geacht om mee te doen in de les, kritisch te zijn en vragen te stellen als dat nodig is.

Participant N1:

“We hadden bijvoorbeeld een grammaticales en een spreekles [red. in China]. En die spreekles daar praatten wij helemaal niet in, alleen de docent was maar aan het praten. Dat was natuurlijk niet de bedoeling, want het was de Leidse opzet van spreekles. In die spreekles hebben we niet gepraat, maar alleen het nog een keer over de tekst gehad. En na een tijdje gaven we dat aan en toen moesten we oprecht heel veel moeite doen om, hoe zeg je dat, interactieve les te hebben. En dat is helemaal niet de Chinese manier, de Chinese manier is echt gewoon de docent vertelt, de leerlingen luisteren zeggen na, nazeggen mag met zn allen, maar dan is het ook gewoon klaar. En in Nederland verwacht een student veel meer input voor mijn gevoel, en ik denk dat docenten daar echt aan moesten wennen, dat wij dat van hen verwachtten, dat wij iets in konden brengen. Je merkte dat de docent zich aan ons aan moest passen in plaats van andersom. Wij hebben ons niet echt aan hun systeem aangepast.”

Participant N2:

“Ja, wij merken hier verschil met lesgeven hoe dat in China wordt gedaan en hoe dat hier wordt gedaan. Hier wordt het altijd erg direct gevonden, studenten stellen gewoon vragen. Dat is daar inderdaad minder, de docent is gewoon de baas in de klas. En ik heb het inderdaad meegemaakt, ik heb natuurlijk in collegezalen gezeten tussen alleen maar Chinese studenten, eigenlijk kan een docent gewoon zijn verhaal afsteken zonder dat er vragen komen vanuit de klas. In China is het vooral het opnemen, het aanhoren en zijn studenten minder actief in de klas. Want als je een vraag stelt is het net alsof je kritiek hebt op de docent. En dat doe je natuurlijk niet.”

Participant C5:

“Yeah we are not allowed to interrupt or something. When we have a question we ask later, no one will just raise their hand and stop no one. Yeah and we cannot eat in class. And when we are in primary school we cannot even go to the toilet or drink water in class. It's a very strict rule, I don't why, but, that is how it works in China. And in university someone, I don't know about here but in China there are a lot of people asleep in the lecture. D: I heard about that and that they even have sleeping spaces. C: I know, that is, I don't know why, but here, if they don't want to come they stay home, they won't come and sleep. I don't know why is that.”

Participant C1:

“We moesten toen wel veel doen [red. in China], maar in het algemeen was het gewoon geven en dan wij ontvangen. Maar soms kijken we ook naar een film en soms spelen we spelletjes in het Nederlands, soms hebben we discussies in het Nederlands maar dat was toen nog heel erg moeilijk. We hebben ook een soort debat gedaan in de les. Dat soort dingen, dus dat is niet echt een typisch geven en ontvangen, het is meer interactie tussen de docent en de studenten.”

De invloed op de taalverwerving

Dit cultuurverschil heeft als invloed op de tweedetaalverwerving dat de studenten op een andere manier leren. De focus van het leren ligt anders, de vaardigheden die

geoefend worden, verschillen. Zo zal er in Nederland meer geoefend worden met spreken, zowel bewust als onbewust. In Nederland helpt het stellen van vragen onbewust ook al positief op de taalverwerving. Als een student een vraag wil stellen in de tweede taal zal hij goed moeten nadenken wat hij wil vragen, en hoe hij dat moet verwoorden om duidelijk te zijn. Daarnaast is het blijkbaar vrij normaal als je in China slaapt in de les, terwijl er in Nederland verwacht wordt dat als je er bent, je ook actief meedoet met de les. Toch wordt er bij de studie Nederlands in Shanghai volgens participant C1 wel een beetje interactie in de lessen verwerkt.

T1.2 Stampen

Het volgende grote verschil tussen de schoolsystemen in Nederland en China is de manier van leren. In China moet er veel uit het hoofd geleerd worden, terwijl dat in Nederland niet gebruikelijk is. De ene participant is meer overtuigd van het nut van stampen dan de ander.

Participant N4:

“Ik denk dat het Chinese onderwijs heel goed is in het laten instampen van bepaalde feitjes, dus bijvoorbeeld wiskunde ofzo, zij zijn ook supergoed. Vraag een random Chinees op straat om een breuk op te lossen, dat kunnen ze zo oplossen. Maar met taal werkt dat gewoon niet, je kan niet alles zomaar instampen. Soms is het gewoon een gevoel, interpretatie heeft daar ook mee te maken. En de leraren die ik had op deze universiteit, ik zeg niet dat dat in heel China zo is, maar daar was het gewoon minder. Er werd gewoon te weinig uitgelegd, en als je dan vroeg om een alternatieve uitleg dan kreeg je hetzelfde verhaal. En als je dat dan niet begrijpt in het Chinees, dan snap je het niet.”

Participant N2:

“Uit je hoofd leren, dat is een manier in China en Taiwan om een beetje houvast te krijgen op je woordenschat en opbouw van zinnen. Leer zo'n tekstje nou uit je hoofd. Ik vind er wel wat inzitten, want soms helpt het echt om vlotheid te krijgen in je spreken. Maar om dat elke keer weer opnieuw te doen, studenten die accepteren dat gewoon niet.”

De invloed op de tweedetaalverwerving

Volgens bovenstaande voorbeelden kan stampen voor- en nadelen hebben voor de tweedetaalverwerving. Het kan zorgen voor vloeiendheid in spraak, maar spontaniteit mist. De invloed die stampen heeft kan dus helpen bij het verwerven van taal, maar bij het communiceren kan dat ook weer nadelig zijn als je je taal wil aanpassen op de specifieke conversatie. Een voordeel van stampen wordt later nog besproken in T4.2 formaliteit.

T1.3 Verschil in hoeveelheid huiswerk

Bij de studenten die in China Chinees studeren en nu in Nederland op uitwisseling zijn, bestond het antwoord op vragen over verschillen in het schoolsysteem voornamelijk uit verbazing over de hoeveelheid huiswerk die ze hier krijgen.

Participant C2:

“Toen ik in China was vind ik de studie heel goed omdat er niet zoveel huiswerk is en tijdens elke klas praten wij zoveel.”

Participant C4:

“In de studie was ik niet voorbereid voor zoveel huiswerk. In China hebben we bijna geen huiswerk. Maar je moet hard studeren voor het examen aan het eind, maar hier hebben we elke week huiswerk.”

De invloed op de tweedetaalverwerving

De invloed van een verschil in huiswerk zoals hierboven beschreven staat, is dat veel huiswerk tussendoor een andere manier van leren tot gevolg heeft. Als een student alleen aan het einde veel werk moet doen voor het examen wordt al het geleerde in één keer getoetst. Als er echter tussendoor veel huiswerk gemaakt moet worden, moet het geleerde stapsgewijs steeds weer toegepast worden. Deze verschillende manieren van leren en presteren hebben invloed op de verwerving. Het hangt van de persoon af welke methode beter voor hem of haar werkt. Participant N5 benoemt dit ook, dat zij merkt dat sommige uitwisselingsstudenten opgelucht zijn:

“Dat maak ik ook wel eens mee, dat juist dat systeem waar je in opgroeit je niet past en je komt ergens anders, dat je denkt hèhè, dit past bij mij ofzo.”

T1.4 Presteren

Een ander verschil dat meerdere malen genoemd werd, was de druk om te presteren, die in China veel hoger is dan in Nederland.

Participant N1:

“Ik vond het zelf niet shockerend ofzo. Alleen maar dat die Chinese studenten alleen maar aan het studeren waren en niks leuks deden. En gewoon van de ub [red. Universiteitsbibliotheek] naar de kantine, terug naar de ub, kantine, ub, slapen. Dat was hun hele dag. Alleen dat. En dat is zo, ik kan me niet voorstellen dat je dat doet, dat je zo je leven leidt.”

Participant N2:

“Dus de druk is enorm hoog om op een goede universiteit te komen want dan krijg je een goede toekomst. Dus het is presteren, presteren, presteren.”

Participant C5 spreekt dit idee tegen als het om de universiteit gaat:

“No I think for China, the most difficult time is high school. But here is like before eighteen you're still a child, you can do whatever you want. If you like playing guitar you're going to play guitar. But in China you start super hard, when you're like eighteen or seventeen, but then as long as you get into a very good university, people tend to relax or to enjoy their life. They don't study super hard in university. That is what I think, they start to do what they want after eighteen. But here people start to study, start to work for their life from eighteen. I think that is the big difference. That is also the reason why I think I'm not going to study in China at a university because I don't want to waste my time, I want to learn something.”

De invloed op de tweedetaalverwerving

De druk om te presteren heeft als invloed dat het een stok achter de deur kan zijn om veel tijd in het leren te steken. Prestatie wordt in China gemeten aan hoe goed de examens gemaakt worden. Er wordt dus veel voorbereid voor de examens. Het lijkt er echter wel op dat zodra je in China op een goede universiteit bent toegelaten, je daar alleen nog maar je studie hoeft af te ronden. Dit betekent echter niet dat je helemaal niets meer hoeft te doen, want ook op de universiteit moet je examens doen om je vakken af te sluiten. In China maak je netjes je studie binnen de gegeven tijd af. Ook

hier zorgt de druk om te presteren er waarschijnlijk voor dat de studenten veel tijd aan hun lesstof spenderen.

T1.5 Vrijheid

Het laatste verschil tussen het onderwijs in China en Nederland is vrijheid. In China liggen de opdrachten die je moet doen veel meer vast dan in Nederland. In Nederland moet de student meer zelf doen en uitvinden. Er wordt minder precies verteld wat de student moet doen.

Participant C2:

“Maar hier ik vind ik weet niet wat middelbare school gaat maar nu krijg ik ook zoveel tijd om met elkaar praten en mijn mening geven en ik hou van bijvoorbeeld zoeken informatie in de bibliotheek en schrijven wat jij vind. Maar niet over bijvoorbeeld de docent geeft je een vraag en er is een goede vraag en schrijf de goede vraag [red. het juiste antwoord op de vraag], ik vind dat niet goed want sommige vragen heb je meer antwoorden. En hier vind ik meer vrijheid en je kan meer.”

Participant C3:

“Eigenlijk is dat hier moet jij veel zelf studeren, dat is het grootste verschil vind ik. Omdat in China zou jij vertellen dat jij dit moet onthouden ofzo maar hier moet jij zelf de boek voorlezen en dan de vraag stellen over de onderwerp. Maar in China de docent gewoon vertel jij dit is jouw stof, dit niet.”

De invloed op de tweedetaalverwerving

De invloed die dit gedeelte van vrijheid heeft op de tweedetaalverwerving is dat je in het Nederlandse schoolsysteem meer ruimte krijgt om je in verschillende onderwerpen te verdiepen dan in China. Over die onderwerpen moet je vervolgens wat zeggen of schrijven, waardoor je uitgedaagd wordt om je mening te geven en iets uitgebreid te beschrijven. Dit is goed voor de taalverwerving, omdat het verschillende vaardigheden oefent, en de student zelf onderzoek moet doen naar onderwerpen, waardoor hij meer leert dan uit de lesboeken.

T1.5.1 Vrijheid van meningsuiting

Een onderdeel van die vrijheid is de vrijheid van meningsuiting. Dit kan vrij onschuldig zijn als je niet je eigen mening geeft in een paper maar de mening van een docent, maar het kan ook ernstige gevolgen hebben. In China mag je niet zomaar zeggen wat je vindt, al helemaal niet als je daarmee de docent in een benarde positie brengt. Als er discussies gevoerd worden over politiek beladen onderwerpen kan de docent in het ergste geval zelfs zijn baan verliezen. Hierdoor rust er een taboe op bepaalde onderwerpen. Participant N3 heeft hier ervaring mee.

Participant N3:

“En ja van wat ik heb gehoord van mensen, ik ken een aantal mensen die daar nu ook nog zitten, die daar ook een master hebben gedaan, internationale betrekkingen. Die zeggen wel ‘ja, het is wel anders in de zin dat ik tijdens die master bijvoorbeeld een essay moet schrijven, dan moest ik gewoon schrijven wat de docent vond. Als mijn mening overeenkwam met die van de docent, dan was het goed’. En het klonk alsof ze daar wat minder vrij in waren dan in Nederland. Want volgens mij kun je hier als jij het oneens bent met wat een docent zegt en je hebt daar bewijs voor, dan kun je dat prima overleggen. Dan kun je een discussie op gang brengen en dat is juist goed. En daar was dat niet echt de bedoeling. Daar wordt je al afgemarkeerd als je zegt ‘dat is niet waar’. Of ‘deze bron klopt niet’ wordt er dan gezegd. Dus dat is kwalitatief, qua onderzoek, wat minder goed.”

Participant N3:

“En verder qua inhoudelijke echte vakken zijn er bijna niet [red. in het curriculum voor buitenlandse studenten], dus ik denk dat het gedeeltelijk ook is om problemen te vermijden. Want als je een vak politiek gaat geven aan buitenlanders dan kun je er vergif op innemen dat er discussies gevoerd gaan worden waarvan ze niet zo graag hebben dat ze gevoerd worden op de universiteit. En zo zijn er best wel wat facetten die op een universiteit eigenlijk liever vermeden worden en helemaal als het om buitenlanders gaat. Want sommige buitenlanders snappen heel goed dat dat gevoelige onderwerpen zijn en die gaan dat dan juist erop inspelen, andere buitenlanders weten niet zo dat dat zo gevoelig ligt en gaan er dus uit onweten gaan ze er gewoon over beginnen zegmaar en daarmee plaats je een docent in een hele

moeilijke positie omdat als je een docent dwingt om dingen te zeggen over politieke situaties, dan kan dat zijn baan kosten. Dus dat is eigenlijk not done, en zo zijn er een paar aspecten waar je gewoon niet naar vraagt.”

Participant N3:

“Ik had al eerder verhalen gehoord hoe het dan ging daar in China en lesgeven was vaak heel erg dat er een docent voor de klas staat te orenen zegmaar en dat de klas daarnaar moet luisteren. Maar bij ons was het heel erg gewoon discussies voeren, filmpjes kijken, Chinese series analyseren en allemaal wat de studenten zelf aandroegen wat ze interessant vonden en dat werd gewoon gedaan. Dus ook op een gegeven moment had ik een vak, en daar was een docent die zei we hebben een boek voorgeschreven gekregen, we moeten dit boek gaan volgen maar ik vind het boek echt niks aan, dus dat boek gaan we niet gebruiken. We gaan gewoon Chinese comedy kijken en dan gaan we die gewoon analyseren. Dus nou, dat is heel nuttig gebleken, omdat je daardoor leer je heel veel woorden, in zo'n comedy worden best wel veel gevloekt, dat leer je in principe niet, maar op zo'n moment kan het toch de revue passeren omdat dan ja, hier wordt nu gevloekt en dat betekent ongeveer dit, nouja dan weet je dat. En dan ja, kun je op die manier toch dingen leren die je anders niet zo snel in het dagelijks taalonderwijs zou leren. En die docenten deden dat wel en dat verbaasde me heel erg.”

De invloed op de tweedetaalverwerving

De invloed die dit verschil tussen Nederland en China heeft op de tweedetaalverwerving is dat de vrijheid van meningsuiting invloed heeft op wat er in de lessen behandeld wordt. Als onderwerpen niet behandeld worden, leer je daar ook niet over, en mis je dus een stuk van de taal. Vrijheid van meningsuiting heeft ook veel invloed op de mate waarin discussies gevoerd kunnen worden. Meedoen aan een discussie heeft een positieve invloed op taalverwerving, omdat het de student een kans geeft om een mening te uiten, te anticiperen op wat een ander gaat zeggen, reageren op een ander, en argumenten te bedenken en weerleggen. Het is een goede oefening voor de taal.

T1.5.2 Feedback op lessen

Zoals hierboven al beschreven staat, kun je in China niet alles zeggen. Dit heeft ook invloed op feedback op de lessen. In Nederland vullen we op de universiteit regelmatig evaluatieformulieren in over de vakken die we volgen. In China is kritiek uiten of iets wat daarop lijkt, zoals het stellen van een kritische vraag, niet gewoon. Soms ontstaan daar moeilijkheden door.

Participant N1:

“En na een tijdje gaven we dat aan en toen moesten we oprecht heel veel moeite doen om, hoe zeg je dat, interactieve les te hebben. En dat is helemaal niet de Chinese manier, de Chinese manier is echt gewoon de docent vertelt, de leerlingen luisteren zeggen na, nazeggen mag met zijn allen, maar dan is het ook gewoon klaar. En in Nederland verwacht een student veel meer input voor mijn gevoel, en ik denk dat docenten daar echt aan moesten wennen, dat wij dat van hen verwachtten, dat wij iets in konden brengen. Er was wel echt wrijving tussen de docent en de leerling. Het was wel heel erg, een docent was in Amerika geweest heel lang, dus die wist precies hoe wij het hebben, die was echt top, iedereen was helemaal haaah *maakt engelengeluid*. En dat kwam omdat de andere dat niet helemaal doorhad. Toen ging die Amerikaanse weg, en toen bleef alleen die ander over. En toen kwam er een nieuwe en die was nog stommer want omdat zij natuurlijk, dat bedenk ik nu allemaal, een beetje had doorgekregen wat we tegen haar gezegd hadden. We willen liever anders, kan dat. En toen was er via iemand anders, een andere docent tegen haar laten zeggen en daar was ze boos over omdat het niet direct was, en toen had ze wel de les veranderd. En toen was dus die andere was ook weer Chinees en die was toen weer de stomme omdat de ander zich had aangepast. Die nieuwe nog niet. Dus toen was zij weer een beetje de boosdoener.”

Participant N2:

“Het ligt er natuurlijk ook aan als je als derdejaars hier taalkundecolleges volgt of in de MA, dan kan je al veel meer Chinees, dus dan neem je niet alles zomaar meer aan, dan heb je zelf ook ideeën van wordt er ook dit niet gezegd, of kun je ook niet deze constructie gebruiken, of ik heb gehoord dat, of.. En bij eerstejaars, voor hen is het allemaal nieuw, dus de eerstejaars zijn natuurlijk heel erg schattig. Heel erg fijn om de eerstejaars les te geven, nemen alles aan,

alles is nieuw en alles is bijzonder, dus hoe mondiger ze worden hoe moeilijker dat soms kan zijn voor docenten uit China en Taiwan. Om hier les te geven, vinden ze moeilijk soms. begrijp ik ook wel.”

De invloed op de tweedetaalverwerving

Het geven van feedback op lessen en de invloed daarvan op de tweedetaalverwerving hangt samen met alle eerdergenoemde elementen van de les die verschillen tussen China en Nederland. Als deze elementen zorgen voor een verschil in taalverwerving of als de studenten het idee hebben dat ze niet genoeg leren, blijkt dat Nederlanders hun ontevredenheid willen uiten. Het is dan de bedoeling dat hun commentaar verwerkt wordt en dat het voor verbetering of verandering zorgt. Dit zijn zij immers zo gewend. In China is dat absoluut niet normaal, en Chinezen doen dit dan ook niet. Hierdoor kan het zijn dat de taalverwerving niet optimaal verloopt, maar dat er ook niet altijd wat aan de les veranderd wordt om verbetering te bewerkstelligen.

Discussie en verbinding met literatuur: Thema 1

Kort samengevat ervaren de participanten verschillen in de schoolsystemen van China en Nederland op het gebied van de manier van lesgeven, uit het hoofd leren, presteren, de hoeveelheid huiswerk, vrijheid en het geven van feedback. Al die elementen hebben invloed op de tweedetaalverwerving van de participanten. De manier van lesgeven zorgt ervoor dat verschillende aspecten van taal meer gebruikt worden. Zo zal in Nederland de focus meer op spreken liggen, terwijl in China de docent vertelt en de studenten luisteren waardoor de luistervaardigheid meer getraind wordt. Verder moeten studenten in China veel uit het hoofd leren, wat door Nederlandse studenten soms als nutteloos wordt gezien. Toch ziet participant N2, die zelf lesgeeft, er wel wat in. Ook is het in China handig als je allerlei verhalen uit je hoofd kent, want die heb je later nodig als je gaat communiceren met andere sprekers. Dit komt later aan de orde bij de resultaten over communicatie. Verder ervaren veel Nederlanders Chinese universiteiten als prestatiegericht, al vindt participant C5 dat dat wel meevalt. Zij zegt dat het op de universiteit veel relaxter is dan op de basisschool en middelbare school in China. Dit kan komen doordat de Nederlanders minder gewend zijn en daardoor het Chinese schoolstelsel zien als heel prestatiegericht, terwijl de Chinezen veel meer druk gewend zijn. Als laatste is het thema ‘vrijheid’ door een aantal participanten aangesneden. Het systeem in China ligt

meer vast dan in Nederland, en dit beïnvloedt zowel Chinezen die hier studeren als Nederlanders die in China studeren. Beide groepen studenten moeten wennen aan het andere systeem en hoe ze daarin moeten functioneren. Voor Chinezen in Nederland biedt het kans om zelf meer informatie over een onderwerp te zoeken, terwijl Nederlanders eraan moeten wennen dat ze niet meer alles kunnen zeggen of schrijven.

Aangezien lessen de hoofdbron zijn voor de taalverwerving van de participanten heeft het schoolsysteem veel invloed op de tweedetaalverwerving. Ten eerste heeft het schoolsysteem invloed op de vaardigheden die de studenten leren. De manier waarop en de mate waarin verschillende vaardigheden aangeleerd worden heeft dan weer invloed op hoe goed studenten die vaardigheden kunnen gebruiken. De hoeveelheid huiswerk telt daar ook in mee. Nu hangt het natuurlijk ook af van de student: de een werkt goed in de les, de ander leert meer van het maken van huiswerk, dus op die manier beïnvloedt het systeem ieder op een andere manier. Soms kan het zo zijn dat een ander schoolsysteem beter bij je past dan je eigen schoolsysteem, maar het kan ook tegenvallen. Vaak waren Nederlandse participanten niet enthousiast over de lessen in China, ze vonden dat ze te weinig oefenden of te weinig leerden. Toen de groep van participant N1 daar wat aan probeerde te doen, zorgde dit voor wrijving tussen de docent en de studenten. Het is niet echt de bedoeling dat studenten zelf invloed hebben op hoe ze les krijgen. Dit kan echter ook anders, zoals participant N3 aangaf. Hij en zijn groep mochten aangeven wat ze interessant vonden en leerden aan de hand van materiaal buiten het standaard lesboek. De invloed van de cultuur in de klas kan dus behoorlijke gevolgen hebben voor wat er geleerd wordt en in welke mate. Als laatste heeft het schoolsysteem invloed op de onderwerpen die behandeld worden. De Chinese studenten leren hoe de Nederlandse politiek en maatschappij werken, en de Nederlandse studenten leren dit in Nederland ook over China. Als ze echter naar China gaan en lessen volgen, dan worden bepaalde politieke en maatschappelijke aspecten niet besproken, omdat die onderwerpen taboe zijn in openbare situaties. De Chinese studenten kunnen juist goed meedoen in de maatschappij en op die manier verder uitzoeken hoe alles in Nederland werkt als zij hier zijn. Kennis over de politiek en maatschappij is ook van invloed op de taalverwerving, zowel qua vocabulaire, als gespreksonderwerp, en het geeft ruimte voor discussie.

De onderwerpen die tijdens de interviews besproken werden op het gebied van schoolsysteem komen overeen met de literatuur. De participanten merken het verschil

tussen de opzet van het Nederlandse en Chinese schoolsysteem. Zoals Loyalka et al. (2011) beschreven kun je in China niet altijd studeren wat je het leukst vindt. Verder is het Chinese schoolsysteem in vergelijking met Nederland erg prestatiegericht (Wang & Liu, 2011; Hofstede, Hofstede & Minkov, 2010) omdat ontwikkeling in sociale rang belangrijk is. Deze ontwikkeling in sociale rang wordt bevorderd door goede schoolresultaten. Die verschillen kwamen bij de Chinese en Nederlandse participanten ter sprake. Wat niet overeenkomt is dat Mathias et al. (2013) bespreken hoe vele lesuren ervoor zorgen dat uit het hoofd leren overgaat in begrijpen. De participanten zijn echter van mening dat er nog steeds veel uit het hoofd geleerd wordt in China. Het is mogelijk dat de Nederlandse participanten een stereotype beeld hebben van de Chinese manier van lesgeven, maar aangezien zij zelf ook lessen hebben gevolgd in China denk ik dat er ook een kern van waarheid inzit. Mathias et al. (2013) ontcrachten het stereotype dat Chinezen alleen kunnen herhalen en niet kunnen toepassen. Deze ontcrachting kan kloppen, maar er zit ook nog een kern van waarheid in. Daarbij hoort het uit het hoofd leren in de cultuur, wat later terugkomt in sectie T2.1.2.2 Activiteiten.

De verschillen in het schoolsysteem lijken vooral invloed te hebben op Nederlandse studenten die in China onderwijs gaan volgen. Zij zijn ontevreden over de manier waarop er lesgegeven wordt, en hebben het idee dat ze er niet zo veel van leren. De Chinese participanten merken over het algemeen minder verschillen. De meeste Chinese participanten zijn tevreden over het Nederlandse onderwijs of vertellen het niet aan mij als dat niet het geval is. Voor sommige Chinezen zitten er voordelen aan het Nederlandse systeem, zoals de vrijheid die je krijgt om onderwerpen uit te zoeken en je mening te geven. Dit kan echter ook een nadeel zijn als het niet bij je persoonlijkheid past.

Thema 2: Communicatie

Communicatie is erg belangrijk bij het leren van een tweede taal. Je kunt namelijk de taal wel leren, maar je moet het ook leren gebruiken. Zoals al eerder besproken is het verwerven van sociolinguïstische competentie een proces. Bij de interviews gingen enkele vragen over het communiceren met moedertaalsprekers. Dit is een situatie die iedere participant mee heeft gemaakt, omdat ze allemaal in het land van de doeltaal zijn of zijn geweest. Bij het communiceren is de taal een middel om tot een doel te komen. In dit gedeelte van de resultaten zullen ten eerste alle onderwerpen uit de interviews besproken worden die invloed hadden op de communicatie zelf.

Vervolgens wordt er besproken hoe groot de invloed van meedoen in de samenleving is op de communicatie. Er zijn namelijk verschillende manieren om mee te doen met de samenleving in het land van de doeltaal, maar ook buiten het land van de doeltaal. Ten derde wordt de invloed van de leerder op de communicatie besproken. Het laatste onderwerp is de invloed die cultuur heeft bij communicatie, en hoe de participanten dat ervaren hebben.

T2.1 Communicatie met moedertaalsprekers

Het eerste onderdeel is communicatie met moedertaalsprekers. Hoe hebben de participanten dat ervaren? Ten eerste bleek dat het in sommige gevallen nog lastig is om met moedertaalsprekers te communiceren. Aan de hand van citaten zullen de verschillende moeilijkheden geïntroduceerd worden, en daarna uitgelegd.

T2.1.1 Moeilijkheden

T2.1.1.1 Je wordt anders behandeld

De eerste moeilijkheid waar zowel Nederlanders als Chinezen tegenaan liepen als ze wilden communiceren met moedertaalsprekers is dat zij als buitenlander anders benaderd worden.

Participant N1:

“Ja maar het is wel echt anders hoor! Vind ik. Misschien komt dat ook wel doordat je die buitenlander bent, omdat je die gast bent. Maar het is echt een stuk afstandelijker vind ik, ook naar elkaar toe. Dat vind ik best wel irritant. Ik ben iemand die het wel leuk vindt om goede gesprekken te hebben en dat kan niet echt. Misschien ligt het aan de language barrier, dat weet ik niet precies wat het is.”

Participant C1:

“Ik merk ook op dat als jullie [red. Nederlanders] tegen elkaar praten is het ook een beetje anders dan wat jullie tegen mij praten. Een beetje je taal aanpassen.”

Participant C5:

“I think Dutch people tend to only hang out with Dutch people, that is what I view, they are more talkative or open when they stay with Dutch, I can feel they are more in like facial emotion or something they are talking more personal topic than with me. It is my feeling. D: And even though you feel you're equally enough a friend of them? Yeah I always feel like they keep something for themselves, not show it to me.”

Participant N3:

“Want je wil juist omdat je de taal spreekt wil je gewoon levelen dus je wil het gewoon over echte dingen hebben en het niet altijd bij de oppervlakte houden. Want heel vaak als de vragen over waarom ik Chinees leer over zijn is het gesprek ook over omdat je weg moet of omdat er iemand bij komt of dat er iets anders is, en dan kun je nooit de echte vragen stellen. Dat is heel lastig om daar doorheen te komen.”

De invloed op de tweedetaalverwerving

Op het moment dat je wil communiceren, maar je krijgt niet de gelegenheid om dat op een natuurlijke manier te doen, kom je niet verder dan wat je in de les leert. De algemene invloed van de moeilijkheden uit de interviews op de tweedetaalverwerving is dat communicatie met moedertaalsprekers bedoeld is om je taalvaardigheid beter te maken. Moedertaalsprekers spreken over het algemeen correcte taal, en spreken vloeiend en natuurlijk. Dit is heel goed voor de luistervaardigheid, spreekvaardigheid, woordenschat en communicatievaardigheden van de student. Als de communicatie met moedertaalsprekers moeilijker is of belemmerd wordt, mis je die oefening van de vaardigheden. Op die manier kun je niet gebruiken wat je in de les geleerd hebt, en kan het ook lastiger zijn om natuurlijke input te hebben. Die natuurlijke input is belangrijk om de kleine nuances in taal te herkennen en ontwikkelen.

T2.1.1.2 Overschakelen op Engels

Chinezen in Nederland lopen aan tegen het feit dat Nederlanders snel overschakelen op Engels, dit kan diverse redenen hebben:

Participant C5:

“I think I don't have a chance to speak Dutch. When I learned German, when I go to Germany, I speak German with them because they won't speak English with me. But here people just switch it, they know you are not Dutch, you have an accent when we speak Dutch so they will speak English. I think Dutch people are very willing to speak English. If I go to France, and I speak English they ignore me. But here people are very helpful. It's very kind, but not very good for me to practice my Dutch. And I think okay maybe for instance in the shop maybe they're busy with other costumers as well, so I don't, it's not very good to take up their time to practice my Dutch so okay I will speak English.”

Participant C2:

“Nederlanders zijn heel goed in Engels, dus soms denken ze jouw Nederlands is niet zo goed, misschien spreken wij gewoon Engels.”

De invloed op de tweedetaalverwerving

De situatie waarin Nederlanders overschakelen naar Engels heeft een negatieve invloed op de taalverwerving van het Nederlands voor de Chinese participanten. Het is wel goed om Engels te oefenen, maar niet voor het Nederlands. Nederlanders denken dat ze de student helpen door Engels te spreken, terwijl dit in de werkelijkheid alleen maar nadelig is voor de student als ze willen oefenen met Nederlands spreken. In andere gevallen spreekt de Nederlanders Engels om communicatie efficiënter te maken, omdat er bijvoorbeeld geen tijd is om lang na te denken over de taal. Dit komt bijvoorbeeld voor in gevallen waar de Nederlander aan het werk is.

T2.1.1.3 Enthousiasme in China

Waar zowel Nederlanders als Chinezen dus soms het gevoel hebben dat ze anders benaderd worden door moedertaalsprekers, lijkt het voor een leerder in China wel makkelijker te zijn dan in Nederland.

Participant N1:

“en als je met Chinezen Chinees praat is dat voor jou heel fijn, want zij passen zich aan jou aan, jij kan het niet zo heel goed, zij hebben iets makkelijker vocabulaire en praten iets langzamer maar je weet wel dat alles wat ze zeggen goed is. In China is het voor mij minder moeilijk om op mensen af te stappen omdat je die bijzondere westerling bent, dus je kan heel makkelijk gewoon je Chinees oefenen.”

Participant N3:

“Ja, überhaupt al als je je mond open doet en er komt Chinees uit zijn mensen al verbaasd, en dat komt denk ik omdat denk ik 99% van de mensen, laat ik zeggen blanken, die daar op straat rondlopen, dus toeristen en mensen die daar studeren spreken gewoon nauwelijks tot geen Mandarijn. Dus als je dat dan wel kunt zijn ze al verbaasd, en op een gegeven moment, je merkt dan dat ze altijd de eerste paar zinnen zeggen ze wat langzamer en gebruiken ze makkelijke woorden omdat ze eerst dan nog even aan het testen zijn van kan hij het nou echt. En op een gegeven moment als je dan nog steeds mee kunt komen gaan alle remmen los en ben je door de barrière heen zegmaar en kun je echt met mensen gaan praten. En dan zijn ze altijd verbaasd dat iemand dat kan. Dat dat iemand is gelukt om zo goed Chinees te leren.”

Participant N4:

“Ik vond het ook wel vrij makkelijk, je werd ook heel veel benaderd. Want wij waren maar met zo weinig mensen die Engels spraken, dus werden we ook vaak benaderd om iemand te helpen met Engels blabla. En dan eindig je alsnog in het Chinees want ze kennen maar 4 zinnen in het Engels. Dat ging wel echt heel makkelijk. De meeste Chinese vrienden spraken helemaal geen Engels, dus die vonden het al fijn dat we überhaupt konden praten, ik snap wat je bedoelt op die manier.”

De invloed op de tweedetaalverwerving

Het feit dat Chinezen heel enthousiast zijn over buitenlanders die Chinees spreken en graag willen helpen heeft een positieve invloed op de tweedetaalverwerving. De Nederlandse participanten die Chinees leren konden overal met Chinezen praten. Een oorzaak kan zijn dat Chinezen over het algemeen (nog) niet zo goed Engels kunnen.

Een bijkomend voordeel van succesvolle communicatie met moedertaalsprekers is dat het zelfvertrouwen geeft, waardoor je weer sneller nieuwe gesprekken aangaat, zoals Clément (1980) en Kormos & Csizér (2007) bevestigen. Participant N1 zegt dat ook, dat hij in China makkelijker op mensen afstapt dan in Nederland. Dat zorgt ervoor dat de studenten steeds beter worden in het communiceren omdat ze het vaker gaan doen.

Discussie en verbinding met de literatuur: T2.1.1 Moeilijkheden

Diverse participanten bleken soms moeite te hebben met de communicatie met moedertaalsprekers. Zij voelen zich anders behandeld dan andere moedertaalsprekers. Dit zorgde er bij sommige participanten voor dat ze een grotere afstand voelden, of dat ze het idee hadden dat ze niet volledig mee konden doen in een gesprek. Een andere participant ervaart juist geen afstand, maar een ander soort barrière. Doordat Chinezen hem bewonderen omdat hij Chinees spreekt willen ze van alles van hem weten, waardoor er geen tijd overblijft om een goed gesprek te hebben.

Dat Chinezen bewondering hebben voor buitenlanders die Chinees spreken is echter ook een voordeel. Hierdoor is het makkelijk om een gesprek aan te knopen voor de Nederlanders die naar China gaan. Dit beeld wordt ook bevestigd door participant C5:

“Yeah if you speak Chinese with them they are very glad to speak it with you, because they cannot speak English or Dutch, so.. Even if you make mistakes Chinese people will forgive you because they know you are not Chinese and no matter what you say they will always accept.”

Een soortgelijke bewondering voor buitenlanders die Chinees leren is in Nederland niet erg aanwezig, of zo wordt het in ieder geval niet ervaren. Verschillende participanten vinden dat Nederlanders vaak snel overstappen op het spreken van Engels. Veel Nederlanders spreken goed Engels, wat zowel als een voordeel en als een nadeel ervaren wordt door participanten. Het helpt de participanten als ze hulp nodig hebben en dit niet in het Nederlands af kunnen oplossen, maar in gewone dagelijkse situaties helpt het de Nederlander meer om Engels te spreken. Door over te schakelen op Engels lijkt het alsof bijvoorbeeld een winkelmedewerker aangeeft geen tijd te hebben om iemand zijn Nederlands te laten

oefenen. Eén participant (C2) geeft echter wel aan door Nederlanders bewonderd te worden om haar taalvaardigheid:

“Als ik Nederlands spreek gaat het goed? Ja ik vind het goed, meestal Nederlanders als zij Nederlands hoor ik vind het heel leuk en ook heel aardig. Je spreekt Nederlands oh en jij weet het verschil tussen de-woorden en het-woorden! Ja en zij zijn verbaasd en ik ben ook heel blij.”

De mate waarin moedertaalsprekers openstaan voor communicatie met leerders is erg belangrijk voor de tweedetaalverwerving van de leerder. Zoals in het literatuuroverzicht al beschreven is, ondervond Scovel (1994) dit ook. De mensen in Thailand hielpen hem met zijn taal, waardoor hij beter werd in het spreken van Thais. Van Japanners kreeg hij weinig feedback over zijn Japans, wat ervoor zorgde dat hij weinig verbeterde. Eenzelfde situatie ervaren de participanten ook, waar de Chinezen weinig medewerking krijgen van Nederlanders, maar Nederlanders juist veel medewerking van Chinezen.

T2.1.2 Meedoen in de samenleving

Een ander onderdeel van communicatie is meedoen in de samenleving. Hierbij gaat het vooral om de samenleving in het land van de doeltaal tijdens het buitenlandverblijf, maar er zijn ook verschillende manieren om dit thuis te doen. Meedoen in de samenleving is belangrijk voor het opdoen van kennis over de cultuur van het land volgens participant N3:

“Je kunt je kennis van andere culturen uitbreiden door er actief aan deel te nemen.”

T2.1.2.1 Dagelijks leven

Een manier van meedoen in de samenleving als je in het land van de doeltaal bent is om mee te draaien in het dagelijks leven. Dit kan binnen verschillende gezelschappen, maar bijvoorbeeld ook bij mensen thuis.

Participant N1:

“Als we ergens heen gingen met de taxi ofzo dan was ik wel degene die dan met de chauffeur ging praten omdat ik dat leuk vind.”

Participant N3:

“Uiteindelijk hebben we een huis gevonden in een oude Pekinese wijk waar om ons heen alleen Chinezen woonden. En voornamelijk 50 en 60 plussers die daar woonden met hun hele gezin. En ja, ik had dus overal om me heen waren alleen maar Chinezen, dus er was onderin het gebouw een winkeltje en dan ging je dan dingen kopen en dan kon je met de mensen praten waar ze vandaan komen enzo. En de fietsenmaker was Chinees dus als mijn fiets stuk was ging ik daar naartoe.”

Participant N2:

“Dus ik heb ook geprobeerd om iets naast de lessen te doen, ik heb Engelse les gegeven op twee kleuterscholen, en dat was heel erg leuk. Want dan sta je ineens middenin het echte leven. Voor mijn taal is dat heel goed geweest, en ook om twee keer per week een ochtend mee te lopen op zo'n school, echt heel bijzonder.”

Participant N2:

“In de tijd dat ik in China was heb ik via via een meisje leren kennen dan ging ik in het weekend altijd naar waar zij woonde met haar ouders. En dan was ik gewoon, daar deed ik mee, zo'n zaterdag of zondag in zo'n gezin. Met ze eten, televisie kijken, wandelen in het park, boodschappen doen, heel erg leuk. Want dan maak je echt het leven van binnenuit mee. En daar werd u ook helemaal in opgenomen? Ja, daar heb ik echt geluk mee gehad”

Participant N4:

“Dus zij bezocht haar ouders, en toen ben ik ook met haar mee naar haar ouders geweest. Was ook superleuk. Een paar dagen, iets van vijf dagen ofzo. Daar leer je wel het meest van, als je echt bij mensen thuis te gast bent.”

De invloed op de tweedetaalverwerving

Meedoen aan het dagelijks leven in het land van de doeltaal heeft een positieve invloed op de tweedetaalverwerving van de participanten. Het geeft een idee van het leven zoals moedertaalsprekers het leiden. De manier waarop iemand zijn leven leidt weerspiegelt zijn denkwijze en hoe diegene in het leven staat. Dit reflecteert dus zijn cultuur. Door mee te doen in het dagelijks leven creëer je cultureel bewustzijn, en

door mee te doen zou je zelfs je zodanig kunnen aanpassen of inpassen dat je die denkwijze begrijpt of overneemt. Later in dit hoofdstuk is te zien dat cultuur denkwijze beïnvloedt, en dat dat doorvloeit in taal. Taal is het middel om die denkwijze uit te drukken, dus als je snapt waar het over gaat, kun je die taal zo goed mogelijk interpreteren. Je verwerft dan weer een extra aspect van taalvaardigheid, niet per se grammatica of woordenschat, maar wel de vaardigheid om taal te begrijpen en gebruiken zoals moedertaalsprekers dat doen. De leerder leert dan om niet te denken vanuit de taalregels, maar vanuit hoe het echt gebruikt wordt. Dus niet prescriptivistisch, maar descriptivistisch.

T2.1.2.2 Activiteiten

Buiten het meedoen in het dagelijks leven hebben sommige participanten ook de kans gehad om aan activiteiten mee te doen. Dit kan bijvoorbeeld Koningsdag zijn in Nederland, maar onder activiteiten vallen ook etentjes met zakenmensen.

Participant C5:

“I came to Leiden on Kingsday, and I stayed with my language partner, he's Dutch and we just walked around the city centre. D: Did you enjoy. C: Not really, it was raining so.. But I think it's good to be part of Dutch people just walk with them. D: Did you do anything like go to a market. We just took a look, there was a market but people were selling stuff from like ten years ago so no one was really buying it. But it's good, the atmosphere so I did enjoy it.”

Participant N3:

“Op een gegeven moment werden mijn vriendin en ik uitgenodigd door collega's en de baas om met z'n allen te gaan eten van het bedrijf, van haar team. Ja toen zei ze ook, van nu moet je even zeggen, bedanken dat we mochten eten want zij betalen ook alles enzo. Ja toen moest ik ook even bedenken wat moet ik zeggen en vijf minuten later zei ik nou oke ik ga het doen. En dan moet je even laten merken dat je wat wil zeggen en dan zeg je wat en dan zijn ze ook heel, vinden ze heel leuk dat je dat doet. En dan kun je er weer even over nadenken wat leuk is om te zeggen. Want je zegt ook normale dingen van dankjewel dat we mochten komen eten, superleuk en we vinden het heel leuk om jullie te kennen en blabla en dan sluit je af met zo'n

quote en dan is het van wow zelfs dat kent hij! En dan denk ik ja, ook weer gefikst.”

Participant N4:

“Zij ging afspreken met vrienden, en allemaal verplichte dingen waar ze heen moest omdat zij natuurlijk in het buitenland studeert. En daar ging ik dan mee, dus een trouwerij, een uur en dan moest je verplicht drinken enzo. En dan ging je 's avonds naar vrienden op bezoek, en bij vrienden van haar moeder, dat waren ook hele belangrijke zakencontacten ofzo, daar gingen we dan mee eten.”

De invloed op de tweedetaalverwerving

Activiteiten zijn anders dan het dagelijks leven. Het soort evenementen zoals Koningsdag zijn erg representatief voor de cultuur. Juist omdat evenementen speciaal zijn, zijn de betrokkenen zich meer bewust van hoe zo'n evenement verloopt, wat er gedaan wordt en eventueel wat voor normen erbij horen. Doordat de moedertaalsprekers zich hier meer bewust van zijn is dit ook aan leerders te leren. Dat is weer van invloed op de taalverwerving. Bij activiteiten en evenementen horen speciale gedrags- en taalregels, die weer een heel ander domein beslaan dan het dagelijks leven. Voor de taalverwerving betekent dit weer een nieuw gedeelte van woordenschat bijvoorbeeld, zoals bij het diner met zakenmensen van participant N3.

T2.1.2.3 Vriendschappen

Veel van de participanten hebben vriendschappen opgebouwd met moedertaalsprekers. Deze vriendschappen zijn vaak ontstaan tijdens het verblijf in het land van de doeltaal, maar soms ook tijdens de studie in het eigen land.

Participant N2:

“Nee, want ze vinden het ook heel erg leuk om als je zo'n language partner hebt, vriendschap, vriendschap hoeft niet altijd in de vorm van een language partner te zijn. Maar dat is altijd een leuke opzet om elkaar te helpen. Jij helpt hen met Engels, zij helpen jou met Chinees, soms groeien daar hele leuke vriendschappen uit.”

Participant N4:

“Maar naarmate je wat verder gaat, en zeker als je dan ook Chinese vrienden maakt, dan praat je meer. En ook over onderwerpen die jou interesseren, die je echt nodig hebt ook in je dagelijks leven, in de supermarkt enzo. En daar word je beter in, dat gaat heel snel.”

Participant C3:

“Ja dus daar vind ik taal heel belangrijk, omdat de Chinese vrienden weten wat ik zeg, en begrijpen mijn grappen wel. Maar hier moet ik in het Nederlands grappen doen dus en dat vind ik moeilijk. En soms spreken we gewoon niet. En ja dus als ik de taal goed geleerd dan is dat niet genoeg omdat de taal in leven niet dezelfde is als in de les. En daarom willen we meer met Nederlanders praten en weten we wat in de praktische situatie gebeurt.”

De invloed op de tweedetaalverwerving

Vriendschappen met moedertaalsprekers hebben een positieve invloed op de taalverwerving. Vriendschap geeft je de ruimte om te communiceren over verschillende onderwerpen, vooral onderwerpen die jou interesseren. Vriendschappen zijn anders dan de language partner die later besproken zal worden in T2.1.2.4.1, want een language partner hoeft niet altijd een vriend(in) te zijn. Bij een language partner is de basis het leren van een taal, je hoeft elkaar niet per se aardig te vinden. Bij een vriendschap heeft een leerder de mogelijkheid om op een ontspannen manier over allerlei onderwerpen te praten in verschillende omgevingen. Dit helpt de spreekvaardigheid, woordenschat, luistervaardigheid, communicatievaardigheden, en het aanvoelen van nuances. Daarnaast opent vriendschap deuren om mee te doen aan het dagelijks leven en activiteiten zoals hierboven beschreven in T2.1.2.1 en T2.1.2.2.

T2.1.2.4 Zelfs als je niet in het land van de doeltaal bent

Bovenstaande elementen van meedoen in de samenleving kwamen vooral tot stand wanneer de participanten in het land van de doeltaal waren. Er zijn echter ook manieren om je met het land en de inwoners bezig te houden wanneer je er niet bent. Je kunt contact houden met mensen die je al kent, maar er zijn ook verschillende bronnen van informatie voor iedereen die (nog) geen persoonlijke contacten heeft.

Participant N2:

“Als je wil is er zo ontzettend veel te doen, terwijl je niet in China bent kun je zoveel te weten komen. Er zijn zo veel fantastische websites, podcasts, vlogs, wechat, ookal zou je geen enkele Chinees kennen hier in Nederland dan zou je toch heel veel kunnen binnenhalen, het is geweldig.”

Participant N3:

“Ik hou contact met de mensen die we daar kennen, maar het lastig om contact te onderhouden. Onder andere vanwege tijdsverschil maar ook omdat je hier druk bent en zij zijn daar druk en ja dat is wel wat lastiger, maar we houden sowieso contact via Wechat, dus de Chinese Whatsapp en Facebook. Het echte praten, heel af en toe doe ik wel eens Facetime ofzo, of skypeen we wel eens, maar dat gebeurt niet zo heel veel.”

De invloed op de tweedetaalverwerving

Internet heeft een grote invloed op communicatie en dus ook op taalverwerving. Het geeft de leerder de mogelijkheid om contact te houden met vrienden, zoals participant N3 ook doet. Maar ook als je geen vrienden of een andere verbinding hebt met het land van de doeltaal geeft het internet veel mogelijkheden om te leren of op de hoogte te blijven van wat er gaande is, hoe het dagelijks leven is, en wat de trends op dat moment zijn. Dit kan bijvoorbeeld door het bekijken van video's op YouTube of het beluisteren van podcasts zoals participant N2 aangeeft. Je kunt ook communiceren met moedertaalsprekers die je niet kent door middel van blogs (Trajtemberg & Yiakoumetti (2011), forums en chats (Cassany (2015), en virtuele werelden (Panichi & Deutschmann (2012).

T2.1.2.4.1 Language partner

Een manier om intensief te oefenen met spreken, en gesprekken te hebben met een moedertaalspreker is een language partner. Een language partner kun je hebben in je thuisland, maar ook nog als je in het buitenland bent. Soms zijn de participanten dan ook zelf een language partner. In dat geval zijn een Chinees en een Nederlander elkaars language partner, waardoor de Chinees Nederlands kan oefenen, en de Nederlander Chinees.

Participant N2:

“Dus ik heb eigenlijk gewoon vanaf mijn eerste jaar een language partner, die had je in die tijd helemaal niet zoveel, maar via via kwam ik in contact met een meisje uit Peking en die hier voor een aantal jaar was.”

Participant N2:

“Ik heb Nederlands gegeven aan een gezin uit Taiwan. Die hier in Nederland aankwam en die kinderen moesten ineens naar een Nederlandse school dus daar ging ik elke vrijdagavond met ze huiswerk doen en proberen te helpen.”

Participant C3:

“Ik spreek twee keer per week af met mijn taalpartner.”

Participant C4:

“Ik heb een taalpartner, dat is een keer per week, maar ik heb ook andere Nederlandse vrienden.”

De invloed op de tweedetaalverwerving

Een language partner is een ideale manier om met een moedertaalspreker te communiceren. De partner kan de leerder helpen met de taal, en verbeteren wat er verbeterd moet worden. Language partners kunnen ook vrienden zijn, maar het verschil is dat bij een language partner de taal de basis is. Waar vrienden het misschien niet belangrijk vinden om je te corrigeren of dat niet willen, is het met een language partner juist het doel om de taal te verbeteren. Dit heeft dus een positieve invloed op de tweedetaalverwerving. Met een language partner spreek je regelmatig af, dus je hebt voldoende gespreksstof nodig. Dit geeft de mogelijkheid om de onderwerpen die op dat moment in de les behandeld worden te bespreken, en dus daar beter mee te oefenen. Daarnaast is een language partner meestal een moedertaalspreker, dus zijn of haar taal bevat ook de culturele nuances die in de taal naar voren komen. De language partner kan je meer leren dan je uit je boek kunt leren.

T2.1.2.4.2 In de les

Alle participanten studeren of hebben gestudeerd, dus iedereen heeft ervaring met communiceren in de les. Dit is niet altijd nuttig volgens de participanten, maar het

heeft ook goede kanten. Ook de docenten kunnen daar een rol in spelen als het moedertaalsprekers zijn.

Participant N1:

“Het probleem is ook een beetje dat als je met internationale mensen Chinees gaat praten, hun Chinees is ook niet goed. en als je met Chinezen Chinees praat is dat voor jou heel fijn, want zij passen zich aan jou aan, jij kan het niet zo heel goed, zij hebben iets makkelijker vocabulaire en praten iets langzamer maar je weet wel dat alles wat ze zeggen goed is. Dan leer je denk ik sneller dan gewoon met mensen te praten die ook aan het leren zijn. Want dan weet je en niet of het goed is en je zit alleen maar te hannesen. Nadenken wat moeten we doen. Dat is denk ik een beetje het probleem.”

Participant N2:

“Het is ook leuk dat er veel Chinese en Taiwanese docenten voor de klas staan, gastdocenten. Dus we hebben een Nederlandse staf, maar we hebben ook elk jaar nieuwe docenten uit China en Taiwan die hier een jaar blijven, en dat is natuurlijk leuk, die proberen ook zoveel mogelijk in de loop van het jaar steeds meer Chinees te gebruiken in hun les. Te vertellen over het onderwerp dat er die week behandeld wordt, bijvoorbeeld naar de bioscoop gaan, of eten.”

Participant N4:

“Nou hadden we wel maar drie of vier Engels sprekende mensen, maar de rest kwam allemaal uit Vietnam, Laos, Cambodja, alles wat in de buurt van Yunnan ligt. Dus daar spraken wij ook wel Chinees mee, want zij spreken ook geen Engels. Dus dat was wel een extra fijn iets. Ook in de dorms spraken we bijna altijd Chinees ook met iedereen, met de andere buitenlanders. Alleen dan onderling met dat groepje, wel Engels. We zaten in de lessen op niveau. Ik zat samen met twee andere Engels sprekende mensen in de klas. Met hen sprak ik Engels, dus met de rest Chinees. Juist daar leer je heel veel van, om te kijken hoe hun Chinees is en wat voor fouten zij maken.”

De invloed op de tweedetaalverwerving

Het spreken van de doeltaal in de les kan zowel een negatieve als een positieve invloed hebben. Het eerste voorbeeld laat zien dat het praten met medestudenten in de doeltaal niet altijd positief is, aangezien het langer duurt, er fouten in kunnen zitten en er waar mogelijk ook overgeschakeld wordt op een andere taal dan de doeltaal. De andere voorbeelden laten echter zien dat participanten positieve ervaringen hebben met het spreken van de doeltaal in de les. Zo kunnen docenten moedertaalspreker zijn, of kun je juist van andermans fouten leren, zoals participant N4 benadrukt. Soms moet er de doeltaal gesproken worden, omdat het de enige gemeenschappelijke taal is in een groep studenten. Bij de Chinese studenten die Nederlands leren wordt er onderling niet zo vaak Nederlands gesproken, dus die hebben weinig gezegd over het spreken van Nederlands in de les. De invloed van het spreken van de doeltaal in de les hangt dus ook erg af van de mate waarin het gebeurt.

Discussie en verbinding met de literatuur: T2.1.2 Meedoen in de samenleving

Meedoen in de samenleving helpt de participanten om hun geleerde taal te kunnen gebruiken. Maar dat is niet het enige, het is voor de participanten ook een manier om het land van de doeltaal te leren kennen. Ze gaan om met moedertaalsprekers, en doen soms ook mee met activiteiten die moedertaalsprekers ook doen. Dit is voor de participanten een goede manier om de cultuur te leren kennen. Zo leren ze dingen die niet uit lesboeken geleerd kunnen worden, zoals de volgende ervaring van participant C2:

“Bijvoorbeeld gisteren is koningsdag, ik zag een grabbelton. En eerst vind ik wat is deze omdat ik zie alleen kranten en stukjes. ‘Is dit een afvalbak?’. Maar waarom zit er alleen kranten in de prullenbak en nooit andere dingen. En sommige is gratis en sommige is 50 cent en waarom is een prullenbak als ik iets wil weggooien moet ik betalen? En dan weet ik: gelukkig krijgen, dus als je betaalt of gratis heb je een kans om iets te krijgen. Ik vind dit is heel leuk omdat ik weet nooit grabbelen in boek of van docent. Dus dat vind ik heel leuk.”

De makkelijkste manier om mee te doen in de samenleving van de doeltaal is om er te zijn, maar een aantal participanten doen ook goed hun best om ook in hun thuisland op de hoogte te blijven van de samenleving van de doeltaal of om te communiceren met moedertaalsprekers. Een language partner kan hier goed bij

helpen, en daarbij kunnen ze dan ook nog een ander eventueel helpen. Verder zijn er diverse social media kanalen om contact te houden met vrienden. Als laatste zijn er nog podcasts, video's op Youtube en andere technische middelen om op de hoogte te blijven van wat er op dat moment speelt bij de moedertaalsprekers. Door alleen het nieuws te volgen weet je bijvoorbeeld niet wat de kledingtrends zijn, wat voor muziek er geluisterd wordt, of wat er in het algemeen hip is. Uit sommige interviews blijkt dat dit erg belangrijk is bij het onderhouden van vriendschappen, en om mee te kunnen doen in gesprekken bijvoorbeeld. Dit wordt uitgelegd in sectie 3.1.3.

Kormos & Csizér (2007) noemen intercultureel contact één van de hoofddoelen van tweedetaalverwerving. Meedoen in de samenleving op manieren zoals hierboven beschreven zijn, geeft goede kansen voor contact met moedertaalsprekers. De verschillende manieren van meedoen in de samenleving bieden ook verschillende manieren van communicatie aan. Het bevordert de communicatieve competentie. Daarnaast past het goed binnen superdiversity, aangezien iedereen zijn eigen cultuur vormt. Alle sprekers in de maatschappij hebben hun eigen cultuur, en door met die mensen te communiceren kan de leerder zijn eigen cultuur aanvullen met wat hij leert.

De algemene invloed van meedoen in de samenleving op de tweedetaalverwerving is goed. Het geeft leerders niet alleen de kans om met moedertaalsprekers te communiceren, maar ook om die communicatie naar een hoger niveau te tillen. Meer diepgang is mogelijk, zelfs als je niet in het land van de doeltaal bent.

T2.2 Cultuur beïnvloedt denkwijze en gespreksonderwerp

Wanneer participanten gevraagd werd hoe het communiceren met iemand van een heel andere cultuur verliep kwam vaak naar boven dat niet alleen taalvaardigheid invloed had op het succes van een gesprek, maar ook verschillen in cultuur. Cultuur beïnvloedt iemands denkwijze; iedereen is daar verschillend in aangezien iedereen een individuele cultuur heeft, maar over het algemeen waren verschillen tussen Nederlanders en Chinezen duidelijk.

Participant N1:

“Ik denk wel dat ik dat jaar heel veel ga leren over DE Chinese manier van met dingen omgaan. Dat is wel echt heel anders, heel andere manier nadenken. Dat vind ik wel heel grappig. Alleen op de Nederlandse manier nadenken

werkt wel, maar ik vind het ook wel leuk om te kijken hoe dat helemaal aan de andere kant van de wereld is.”

Participant N2:

“Ik denk als je een taal leert dan ontkom je niet aan de cultuur, het is een package deal, cultuur zit zo ook in de taal verweven, in uitdrukkingen, in wat je op welk moment zegt, dat is bij de ene taal sterker dan bij de andere taal maar het een kan niet zonder het ander.”

Participant C2:

“Bijvoorbeeld dat gaat meer over politiek probleem dan denk ik ja als verkiezing ja dit is krijg je meer kans in de verkiezing meer recht. Ik denk wat als China ook gebruik de verkiezingssysteem van Nederland? En ik vind er is voordeel maar ook nadeel, ik vind dat is goed voor mij om een mixture, gemengd ideeën te hebben.”

Participant C5:

“D: And where do you think it might come in handy if you know the culture? Like one thing is the logic, how people think about different stuff.”

Participant N3:

“Qua uiterlijk is een mooi voorbeeld. Als je daar een paar weken bent, of wat langer bent, dan ga je ineens verschillen zien en merken van oké, waarschijnlijk vinden mijn Chinese vrienden haar heel knap of de Chinese vriendinnen die hier zijn vinden waarschijnlijk hem heel knap.”

Participant N3:

“Alleen het probleem waar je dan in het begin misschien tegenaan loopt is dat op sommige manieren wordt er zo anders gedacht qua logica dat je af en toe gewoon niet begrijpt wat ze bedoelen. Bedoelen ze nou a of b. En ook als jij iets zegt dan merk je toch vaak, in je Nederlands is het een vertaling van je Nederlandse gedachte, niet per se de Nederlandse woorden maar hoe jij denkt. En dat komt er dan uit in het Chinees, misschien wel in een prachtige zin, maar nog steeds is het qua logica komt het niet overeen met hoe men denkt en

is er dus soms een communicatieprobleempje en dan duurt dat langer dan dat het normaal zou duren, als dat je zou praten met iemand die dezelfde taal spreekt. Dus op een gegeven moment word je daar beter in. Dan weet je dat zeggen ze zo en zo, zo breng je dit en zo gaat dit en dat komt gewoon met ervaring. Je wordt daar vanzelf beter in en op een gegeven moment kon ik gewoon mengen met Chinezen en gesprekken voeren over wat ik wilde in principe.”

Participant N5:

“En ook zinnetje in boeken verwijzen altijd naar iets. En alles wordt gebruikt in een bepaalde situatie, dus.”

Participant N4:

“Terwijl in Leiden hebben wij ook wel geleerd dat dat heel belangrijk is, en over guanxi dat dat heel belangrijk is. En hoe dat dan precies zit, dat blijft toch allemaal een beetje vaag. Want je kan toch niet precies uitleggen wat het inhoudt, maar als daar helemaal niks van afweet, dan, ik wil niet zeggen dat iedereen dat dan meemaakt, maar dan ben je eerder, ga je misschien eerder de fout in. Dat je iemand misschien eerder beledigt terwijl je dat helemaal niet bedoelt. Of juist dat diegene meer van jou verwacht omdat dat zo is, door de dingen die je zegt terwijl dat niet zo bedoeld wordt. Ik denk dat als je een cultuur begrijpt dat je dan ook al dingen uit de taal schrapt. Want je kan wel leren hoe je het, hoe de vertaling van hoe jij iets in het Nederlands zou zeggen omzetten in het Chinees bijvoorbeeld, maar misschien zeggen ze dat wel helemaal niet zo. Dus wat heb je er dan aan. Dat is denk ik niet zo waardevol. Ik denk dat het je juist meer begrip oplevert om ook die cultuur te snappen. En of dat dan echt specifiek jou meer Chinees zou leren, dat denk ik niet, maar het scheelt in begrip denk ik waardoor je die taal dan makkelijker kan leren.”

Verder blijkt dat cultuur ook erg bepalend is voor het onderwerp van het gesprek, en dat gespreksonderwerpen vaak gerelateerd zijn aan wat populair is op dat moment in een bepaalde groep.

Participant C1:

“Maar ook weet ik weinig over Nederlandse bekende mensen. En over de gewoonten ook. Als jullie bijvoorbeeld over een huizenbezoeking praten weet ik daar ook weinig over. Hoe ik moet reageren.”

Participant C3:

“Ja en sommig uitdrukking in de taal heeft een geschiedenisachtergrond en dan moet jij dat weten. Dan kan jij meer goed begrijpen.”

Participant N3:

“En ik denk dat je dus, ja qua cultuur, je moet iets weten van de geschiedenis, anders houdt het gesprek snel op. Je moet iets weten over de huidige situaties waar China zich in bevindt, want dat is waar ze het altijd over hebben, zegmaar ze hebben het over het weer en daarna hebben ze het over het conflict in de Zuid-Chinese zee. Dus om echt de taal te spreken denk ik dat je cultuur niet kunt missen. En met vrienden merk je dat je bijvoorbeeld moet weten welke muziek ze luisteren. Wat voor musea zij leuk vinden. Wat voor kleding ze daar hebben, dat soort dingen moet je allemaal leren en dat kun je ook niet uit een boek leren. En dat verandert ook continue. Dus je moet continu daarin blijven en je kunt ook alleen blijven als je daar bent. Als je ergens anders bent dan is het heel moeilijk om te achterhalen wat er op dat moment nou echt hip is. Ja als je dat niet hebt, als je daar geen interesse in hebt en puur alleen de taal wil leren wordt het denk ik heel lastig om bijvoorbeeld met Chinezen echt als vrienden om te gaan. Omdat je dan geen common ground hebt.”

Discussie en verbinding met de literatuur: T2.2 Cultuur beïnvloedt denkwijze en gespreksonderwerp

Het interessante aan dit onderwerp is dat het in ieder gesprek ter sprake kwam. Geen enkele vraag stuurt specifiek op dit onderwerp aan, want geen enkele vraag gaat over denkwijze, interpretatie of gespreksonderwerpen. Dat cultuur denkwijze beïnvloedt is dus een zeer duidelijke invloed van cultuur op de mens. Een Chinese participant vertelde ook dat zij altijd discussie heeft met haar Nederlandse vrienden over de vluchtelingencrisis. Zij volgt de Chinese gedachte dat als er van de 100 mensen er eentje slechte bedoelingen heeft, het beter is om niemand toe te laten. Zij vindt dat onze gedachte dat we er dan nog 99 redden erg Nederlands of Westers. Dit is het

enige waar zij een beetje door gechoqueerd was op het gebied van cultuur. Haar Nederlandse vrienden proberen haar ervan te overtuigen dat omdat Nederland de middelen heeft om te helpen het goed is dat hier vluchtelingen opgevangen worden. Dit voorbeeld geeft aan hoe cultuur denkwijze kan beïnvloeden, want waar hier wordt gedacht aan de 99 die er te redden zijn, daar wordt er in China gefocust op die ene slechte persoon.

Dat voorbeeld is een extreem voorbeeld, maar het laat wel zien hoe ieders denkwijze kan verschillen. Wat ook vaak genoemd wordt is uitdrukkingen. Zeker in China zijn uitdrukkingen gebaseerd op geschiedenis, en iedereen kent alle verhalen van de geschiedenis omdat ze dat op school moeten leren. Andersom kennen Chinezen de Nederlandse uitdrukkingen weer niet. Onze uitdrukkingen kunnen ook een culturele of geschiedkundige achtergrond hebben. Chaika (1982) vindt idiomen belangrijk. Volgens haar zijn idiomen makkelijk te leren en slaan ze daardoor een brug tussen de cultuur van de moedertaal en de tweede taal. Dit blijkt echter in de praktijk niet zo te zijn. De participanten leren weinig idiomen, en de idiomen die ze kennen gebruiken ze niet. Het herkennen van idiomen is belangrijker dan het zelf gebruiken van idiomen. Juist omdat idiomen zo in de cultuur geworteld zijn is begrip erg belangrijk, omdat de boodschap anders misschien niet begrepen wordt. Nederlandse participanten die in Chinees gezelschap verkeerden konden soms de conversatie niet volgen, omdat ze de verhalen die ten grondslag liggen aan het idioom niet kennen.

Bij de interpretatie van taal is cultuur ook een belangrijke factor. Onbewust worden er verwachtingen of gewoonten uitgedrukt. Door taal letterlijk uit het boek te leren is het volgens de participanten soms lastig om te bepalen wanneer ze wat kunnen zeggen, of wat er nou precies bedoeld wordt. Zoals participant N3 benadrukt krijg je door communicatie met moedertaalsprekers en door mee te doen in de samenleving een steeds beter idee van hoe er gedacht wordt in de doeltaal, en kun je jezelf steeds beter uitdrukken. Dit is ook waarom alle bovenstaande onderdelen van het thema ‘communicatie’ die op het eerste gezicht weinig culturele invloed hebben op de taalverwerving wel met cultuur te maken hebben.

Thema 3: Motivatie en attitude

Motivatie is een belangrijke factor bij het leren van een taal. Niet alleen voor het leren van de basis van de taal, maar ook om de taal uiteindelijk te gaan gebruiken. Er zijn een aantal factoren waarop motivatie invloed heeft. Motivatie kan een positieve of negatieve invloed hebben op hoe goed een leerder de tweede taal verwerft. Dit gedeelte gaat niet over de motivatie om met een talenstudie te beginnen, maar over motivatie om jezelf constant te verbeteren. Om jezelf te verbeteren moet je bepaalde keuzes maken, en die keuzes hebben een makkelijke en een moeilijke optie. Er is motivatie voor nodig om de moeilijkere optie te kiezen. De attitude van de leerder naar de doeltaal en de sprekers van de doeltaal speelt hierbij ook een rol.

T3.1 Bij buitenlanders blijven hangen

Motivatie is bepalend in hoeveel moeite leerders doen om met moedertaalsprekers te communiceren. Iemand kan namelijk wel naar het buitenland gaan, maar daarmee is niet gegarandeerd dat er ook echt gesproken wordt met moedertaalsprekers of dat er überhaupt de tweede taal gesproken wordt.

Participant N2:

“Dus wat dat betreft, daar waarschuwen we ook altijd voor: probeer niet te blijven hangen in de buitenlanders enclave. Het belang van cultuur is enorm groot, dat je daarmee in aanraking komt, erin ondergedompeld wordt dat je daar woont, leeft, dat je elk moment van de dag die cultuur als het ware inademt. Er zijn altijd manieren om dat uit de weg te gaan, dus door alleen maar op de campus te blijven en Engels te spreken en Westers eten te eten, maar dan mis je een hoop.”

Participant C2:

“Ik vind ik moet meer Nederlands praten, nu praat ik alleen in de les en doe ik ga iets kopen of naar een museum in Nederland ga. Met mijn vriendinnen of andere studenten spreek ik meer Chinees of Engels.”

Participant C5:

“There's no very obvious change, because now I know less Dutch people than before. Because now there's only international students in my class and no chance to know Dutch people.”

Participant N3:

“Ik wilde vooral gewoon met Chinezen in contact komen en niet per se met Amerikanen, Italianen en Fransen. Dus toen heb ik zelf gewoon online een appartement contact opgenomen met een makelaar, een Chinese makelaar en hebben we gewoon afgesproken en zijn we huizen gaan zoeken.”

Participant N4:

“Ik wilde juist ergens belanden waar zo min mogelijk buitenlanders waren zodat ik mijn Chinees zo snel mogelijk beter zou worden en waar je echt een soort afgezonderd zou zijn. Ik wist natuurlijk ook al wel een beetje waar de meeste Nederlanders heen gingen, daar wilde ik ver vanaf blijven. Ik wilde in een omgeving terecht komen waarin ik echt ondergedompeld word. Dus die universiteit, het aantal echt Engelsprekende buitenlanders waren er niet meer dan twintig, de rest kwam allemaal uit andere landen uit Azië.”

De invloed op de tweedetaalverwerving

Hier zorgt motivatie ervoor dat mensen niet veilig bij hun eigen groep of de groep buitenlanders blijven hangen als ze in het buitenland studeren. Het feit dat je de keuze maakt om met moedertaalsprekers te communiceren of juist niet bepaalt de invloed die cultuur heeft op de taalverwerving. Het maakt namelijk een verschil of je beïnvloed door de algemene cultuur van de doeltaal, of dat je beïnvloed wordt door de cultuur van je eigen groep. In het laatste geval is er of geen invloed, of invloed van een cultuur die ontstaat binnen de groep buitenlanders tijdens de les of in de dorms.

T3.2 Motivatie/attitude naar taal

In Nederland is een student vaak geïnteresseerd in de studie die hij of zij gaat doen. Het Chinese schoolsysteem werkt anders, daar is het niet altijd zo dat je mag studeren wat jij het leukst vindt. Ook is niet iedereen die een taal gaat leren geïnteresseerd in het leren van taal, maar is het nodig om de taal te leren om te kunnen leven in het land waar ze wonen en de taal niet spreken. De motivatie om te studeren is bij veel Chinese participanten dan ook anders dan de Nederlandse participanten.

Participant C1:

“Voor sommige studenten is de studie ook niet zo prettig. We hadden twintig mensen in de klas, en na twee jaar is iemand weggegaan. En dat gebeurt nooit in China, op Chinese universiteiten. D: Dat je stopt met je studie? Ja. D: Dus je maakt een keuze en je maakt het af? Ja, stoppen is heel gewoon hier, erg normaal, maar ik China gebeurt het weinig. D: Dus je denkt van tevoren goed na over wat je gaat studeren? Nee, heel veel Chinezen studeren Nederlands in China per ongeluk. D: Bij jou ook? Bij mij is het minder per ongeluk. Want wij hebben een soort ranking. En waar je gaat studeren hangt af van je cijfer.”

Participant C5:

“I think in China people really care about the rank of the university. But here people care more about what they are doing. So that is the reason why they accept ‘Okay I chose German but now I learn Spanish’. It is a good university so I say ‘it’s okay I’m in a good university so I will study Spanish’. And you change what you think”

Participant C5:

“You cannot do it within one month or something. So I just force myself to do it. D: So you are motivated to? I won't say it's like motivated, I, to be honest, okay I like Dutch language and learn it, but I feel like I need to know and learn it, so it's not about if I like it or not. But it's about I should, I should speak Dutch, and should like force myself to do it. That is my like motivation, but not what I like, or. It's a goal or something.”

Zodra een leerder gaat mengen met moedertaalsprekers en mee gaat doen in de samenleving van de doeltaal kan de leerder daardoor beïnvloed worden. Motivatie en attitude spelen ook hierin een rol, omdat ten eerste iemand moet participeren om beïnvloed te kunnen worden, en ten tweede ook de cultuur moet accepteren volgens participant C1:

“Volgens mij is het beïnvloeden ook een beetje persoonlijk. Want sommige mensen vinden het moeilijk om andere culturen te accepteren. Dat hangt ook af van je eigen mening en waar je vandaan komt. Dus misschien vind ik het makkelijk om te wennen, ik word makkelijk beïnvloed door cultuur en ja,

“iemand van mijn klas zij vond dat niet zo makkelijk om met Nederlandse mensen om te gaan. En ze vond het minder comfortabel om hier te wonen.”

De mate van beïnvloeding door de cultuur verschilt dus per persoon, en heeft onder andere te maken met de attitude naar de taal en de sprekers van die taal.

De invloed op de tweedetaalverwerving

Hoe je denkt over de taal bepaalt in hoeverre je er moeite voor gaat doen om het goed te leren. Je kunt je attitude volgens participant C5 ook bewust veranderen, zodat je meer je best gaat doen. Als je meer je best wil doen, kun je dat doen door te oefenen. Dat heeft vervolgens weer invloed op hoeveel je beïnvloed wordt door de cultuur, als je bijvoorbeeld gaat oefenen met een moedertaalspreker. Vervolgens kunnen positieve ervaringen je weer meer zelfverzekerd maken en je houding tegenover de taal en de sprekers ook weer positiever maken. Deze spiraal kan positief werken, maar ook negatief. Participant C5 zou hier een voorbeeld van kunnen zijn. Bij een andere studie had zij een aantal Nederlandse vrienden, maar die gedroegen zich naar haar toe anders omdat zij geen Nederlands sprak. Nu leert ze Nederlands, maar heeft ze het idee dat ze geen kans heeft om Nederlands te praten met Nederlanders. Daardoor is haar motivatie laag; ze leert omdat ze denkt dat het haar gaat helpen en omdat ze de toetsen goed wil doen. Doordat Nederlanders snel overstappen op Engels vindt ze het moeilijk om een gesprek te beginnen, wat haar motivatie om dat te doen ook vermindert. Zij is echter ook degene die vindt dat je je attitude kan veranderen, dus ze is nog niet verloren.

De manier waarop een leerder omgaat met de cultuur van het land en de sprekers van de doeltaal is belangrijk voor hoe invloedrijk die cultuur is op de persoon, en dus ook op de taalverwerving. Het voorbeeld van participant C1 legt uit hoe twee personen verschillend omgaan met de cultuur van de doeltaal en hoeveel invloed dat heeft op de taalverwerving. Het meisje had moeite om met Nederlandse mensen om te gaan, en wilde verder weinig met Nederland te maken hebben. Hier is attitude erg belangrijk, als je een slechte attitude hebt demotiveert dat, en wordt het leerproces belemmerd.

Discussie en verbinding met het literatuuroverzicht: Thema 3 Motivatie en attitude

Motivatie is belangrijk voor het leerproces. Als je de taal niet wil leren, zal je jezelf op een andere manier moeten dwingen om het te doen, zoals participant C5. Zij denkt echter wel dat het mogelijk is om jezelf te motiveren door je gedachten te veranderen. Kormos & Csizér (2007) laten zien dat je attitude naar een taal en de sprekers ervan kan veranderen. Zodra je attitude verandert, verandert ook je motivatie. Bij een negatieve attitude heb je minder motivatie, bij een positieve attitude heb je meer motivatie. Clément (1980) was de eerste die dit beschreef, maar daarna is het vaak bevestigd. Ook in deze scriptie wordt het bevestigd, als is niet elke participant zich daar bewust van. Je houding tegenover de taal is dus erg belangrijk. Als een Chinees niet bij de studie terechtkomt die op de eerste plek van zijn of haar lijst stond, moet de motivatie ergens anders vandaan komen dan vanuit interesse. Zo wordt de rang van de universiteit belangrijk, of in Nederland de wil om je omgeving te begrijpen. De motivatie komt dan dus niet van binnenin, maar van buitenaf.

Motivatie is net zo belangrijk wanneer men kan gaan deelnemen aan de samenleving. Misschien is de studie wel gekozen vanuit interesse, maar vaak voelt het veiliger om Engels te praten met mensen die dat ook spreken. De leerder moet zelf stappen nemen om op mensen af te stappen, om vrienden te maken, om in de maatschappij mee te gaan doen, of om een taalpartner te zoeken. En als je dan ergens bent of ergens aan meedoet, dan is er ook nog de kwestie in hoeverre je je daardoor laat beïnvloeden. Het citaat van participant C1 zegt het al, je moet de cultuur accepteren voordat je erdoor beïnvloed kan worden. De invloed van cultuur op de taalverwerving wordt in deze scriptie aangetoond, maar de mate van invloed is dus ook afhankelijk van de leerder zelf. Ook dit hangt weer samen met attitude, aangezien acceptatie ook een keuze is die gemaakt wordt.

Thema 4: Omgangsvormen

Een thema dat vaak besproken is tijdens de interviews is omgangsnormen. Dit onderwerp bestaat uit een aantal subthema's. Zoals al eerder te zien was, zijn er meerdere aspecten van communicatie die invloed hebben op hoe een gesprek verloopt, en cultuur heeft daar een groot aandeel in.

Weten wat je wel en niet kunt doen of zeggen is erg belangrijk. Zo zegt participant N1:

“In China moet je wel echt precies weten wat je moet doen, als Chinees.”

Participant N5 is docente, en zegt:

“Bijvoorbeeld, als studenten doei tegen mij zeggen roep ik ze terug. Daar heb je het al, dat is cultuur. Zelfs zoiets simpels. Doei vind ik te informeel, voor mij.”

Zowel bij Nederlands als Chinees moet de leerder ervaren, leren, en toepassen wat de normen en waarden zijn, de omgangsregels zijn, en wat je wel of niet kunt zeggen.

T4.1 Taboe

In Nederland wordt er veel waarde gehecht aan vrijheid van meningsuiting. Datzelfde kun je niet zeggen over China. Daar zijn een aantal maatschappelijke onderwerpen, waaronder politiek beladen onderwerpen, taboe. Het kan gevaarlijk zijn om die onderwerpen te bespreken in het openbaar, waar iedereen je kan horen. Dit is iets waar ook leerders van de taal op moeten letten.

Participant C1:

“Maar in China is het heel anders, mensen slapen veel, luisteren niet echt naar de docent. Want sommige vakken zijn gewoon heel saai qua onderwerp. Die onderwerpen mag je geen commentaar op geven.”

Participant N3:

“Behalve, ik heb het wel eens aan mijn vrienden gevraagd, dat dan wel, vaak in een situatie waar we alleen zijn, dus bij mensen thuis, of als we een keer, twee van mijn vrienden hadden een bar, maar nadat die bar dicht ging bleven we nog hangen met een paar mensen, en dan kon ik het er wel gewoon over

hebben. Maar in het openbaar of in een zoals wij hier nu in een cafeetje zitten hoef je dat soort onderwerpen niet aan te snijden. Dat is gewoon lastig. En voor de rest was het programma heel vrij en ben ik ook wel tevreden over het onderwijs dat ze daar gaven. De docenten waren ook heel open, dus er werd wel gepraat over bijvoorbeeld de relatie tussen Taiwan en China en dat soort dingen, maar het was niet de bedoeling dat je je heel fel kritisch ging uiten over dat soort dingen. Je moest wel uiteindelijk begrip tonen voor hoe zij het zien en dan, als je die blijk van begrip gaf dan was het goed.”

De invloed op de tweedetaalverwerving

Taboe kwam al eerder naar voren bij het schoolsysteem in T1.5.1. Net als bij dat stuk en bij vriendschappen heeft taboe een belangrijke invloed op communicatie en woordenschat. De leerder kan hierop voorbereid worden in de les, want als een taboe niet bekend is en het komt ter sprake kan dit problemen opleveren. De invloed op de taalverwerving is dat de leerder over de taboes moet leren om problemen te voorkomen, maar ook een gedeelte van de taal en onderwerpen nooit zal bespreken.

Discussie

Het in het openbaar bespreken van onderwerpen die taboe zijn kan grote gevolgen hebben. In het schoolsysteem worden enkele politiek beladen onderwerpen al vermeden in de lessen, zodat de docent niet in een lastige situatie gebracht wordt. Het bovenstaande citaat van participant N3 geeft aan dat dat taboe niet alleen in officiële sferen van kracht is, maar ook met vrienden in een café bijvoorbeeld. Als je de taal gaat leren is het belangrijk dat je leert over onderwerpen die taboe zijn, zodat je snapt waarom je het niet mag bespreken. Het is nog belangrijker dat je vervolgens ook je houdt aan dat taboe, en niemand in de problemen brengt door er wel over te beginnen.

T4.2 Formaliteit

Op het moment dat je mee gaat doen in de samenleving van de doeltaal kom je in formele en informele situaties terecht. Als je alleen de taalkundige kant van taal beheerst, kan dat voor problemen zorgen. Je moet namelijk het verschil weten tussen formele en informele situaties, en hoe je je daarin moet of kunt gedragen. Wat je wel of niet kunt zeggen is hier van groot belang, zeker in formele situaties.

Participant C1:

“Dus volgens mij kan ik beter formeel spreken dan informeel denk ik. En ik weet weinig over dialect, slang, uitdrukkingen sowieso. D: Dus je hebt wel formeel geleerd hoe je moet communiceren maar minder hoe je gewoon met iemand een praatje maakt?”

Participant N1:

“De reputatie voor het buitenland heel goed moet zijn. We hadden dus ook een ontvangstceremonie en een uitzwaaioceremonie. Iedereen ging een voor een praten en dan moest iedereen zeggen ‘bedankt Xiamen University voor deze geweldige kans die jullie ons hebben geboden’. En dan zei ook Xiamen ‘bedankt dat jullie hierheen zijn gekomen het was een enorme ervaring voor ons blabla onzin onzin onzin’. Dat ook weer weet je wel, zo gek, dat doe je in Nederland toch niet.”

Participant C2:

“Ja eigenlijk niet zoveel maar bijvoorbeeld als je naar eten met elkaar dan moet jij bijvoorbeeld een Nederlander vraagt wij kunnen eten buiten en dan kun jij niet verwachten dat de Nederlanders betalen voor jou. Misschien als jij gaat met jouw vriend en hoeveel hij jouw vriend is moet jij betalen zelf. Maar dit is heel veranderd dan in China. Wij zeggen bijvoorbeeld dit keer dit is mijn verjaardag ik vraag aan mijn vriendinnen en zij geven mij cadeautjes en we eten met elkaar als buiten eten maar ik betaal voor deze mensen en ja als bijvoorbeeld jij naar buiten met jouw vriend dan misschien jouw vriend wil voor jou betalen maar dat is misschien deze keer betaalt hij en volgende keer als een andere delen betaal jij.”

Participant N3:

“Zodra ze elkaar kennen, dan komt er een heel ingewikkeld spel, waarbij ze altijd in de gaten houden oké wat kan deze persoon misschien bijdragen als ik werk ga zoeken of wat kan deze persoon, waar kan die mij aan helpen? Dus dan krijg je het systeem van de guanxi, dus dat zijn de relaties. Dus of jouw

kind op een goede universiteit terechtkomt is voor een gedeelte ook afhankelijk van of jouw guanxi goed zijn.”

Participant N3:

“Ja als je, ik denk dat wat ik wel Nederlandse cultuur vind ik gelijkheid, als in op het werk bijvoorbeeld. Dus in Nederland houden we ervan om informeel met elkaar om te gaan. Ook op het werk. Dus ook al is het een iemand hoog in de boom, dan vindt die persoon zelf het vaak fijn als ze gewoon als normaal worden behandeld en onderdeel kunnen zijn van bijvoorbeeld het bedrijf of de plek waar je bent. En in China is het super hiërarchisch, dus als jij je plek niet kent dan is dat een reden om je te ontslaan. En zo moet je dus, zijn er bepaalde mensen met wie je niet kunt praten omdat die gewoon te hoog zijn. Dan moet je dat via iemand spelen, en dat is dus wel een verschil denk ik.”

Participant N3:

“En het is voor een student niet echt gepast om daar heel erg tegenin te gaan dus dat is denk ik wel vanwege die hiërarchie die er is. En ook de manier waarop je iemand aanschrijft of een mailtje stuurt en dat soort dingen, die moeten heel formeel daar, dus als je je professor mailt kan dat niet van hoi.. Nouja hier, misschien nog professor met de achternaam of als je de professor heel goed kent, bijvoorbeeld als hij je scriptie heel nauw begeleidt kun je hem haast nog met de voornaam kun je hem aanspreken. Dat is daar echt totaal niet het geval, dus dan moet je echt heel formeel taalgebruik toepassen en er is wel veel meer hiërarchie tussen.”

Participant N4:

“Nou, misschien dat de docenten individueel daar wel van leren, doordat je steeds meer interactie hebt, ook met andere culturen die een ander soort vragen stellen. Want in de Aziatische medestudenten die ik had, die waren vaak heel erg stil, geen vragen stellen en alles wat de docent zegt is waar. En dat was in China ook heel erg. Als ik het niet snap, dan steek ik mijn vinger op en ik stel vragen. Ik ben daar niet zo beschimpt in. En de andere studenten uit Europa enzo ook niet. Dus ik denk dat ze daar wel van leren, dat je ook meer interactie nodig hebt met internationale klassen en op een andere manier

misschien benaderen. Daarom werd het ook wel beter hoor gedurende het jaar. Docenten zagen ook wel in van oké, als ze vragen stellen dan is dat niet vervelend bedoeld naar mij omdat ik het verkeerd doe, maar meer omdat ze het zelf niet snappen. Ze hadden daar ook echt zo'n speciale teachers day, dat je je docenten moet bedanken. Een soort juffendag, zo'n gevoel. Alle docenten waren er, en dan kon je een handje geven en een cadeautje geven.”

Participant N4:

“Misschien als je met elkaar gaat eten ofzo, dat je soms hebt dat zij je heel graag willen uitnodigen en dan ook willen betalen voor dingen. Daar waren we ook wel heel snel over uit, we zijn vrienden, we gaan niet elkaar elke keer uitnodigen, gewoon om en om, en dan is dat prima. Daar hebben we gewoon over gesproken en uitgelegd van ‘in Nederland gaat het zo, ik weet dat ik in jouw cultuur de gast ben, maar kunnen we het niet gewoon oplossen als vrienden’.”

De invloed op de tweedetaalverwerving

De voorbeelden over (in)formaliteit laten goed zien hoe cultuur taalverwerving kan beïnvloeden. De Chinese participanten weten niet zo goed hoe ze informeel met Nederlanders moeten communiceren, terwijl Nederlanders juist meer moeite hebben met formele situaties in China. Dit kan als achterliggende reden hebben dat in China formaliteit belangrijker is dan in Nederland, zoals te zien is in Hofstede, Hofstede & Minkov (2010). Dit kan ook invloed hebben op bijvoorbeeld het taalonderwijs, want dan wordt er les gegeven aan de hand van wat belangrijk gevonden wordt volgens de ideeën van het land, en niet per se de ideeën van de doeltaal.

Discussie en verbinding met het literatuuroverzicht: T4.2 Formaliteit

Het onderwerp formaliteit heeft interessante resultaten. Dit lijkt namelijk moeilijkheden te veroorzaken bij het communiceren tussen Nederlanders en Chinezen. De wederzijdse verwachtingen kloppen niet met elkaar, waardoor de leerders aan de situatie moeten wennen. Dat verwachtingen vaker niet kloppen was ook te zien in Hu et al. (2016) en het Hofstede model (Hofstede, Hofstede & Minkov 2010). Zo nemen Chinezen volgens het Hofstede model formaliteit erg serieus, en autoriteit en rangverschillen zijn daardoor ook belangrijk. De Nederlanders hebben

geen probleem met Chinese informele activiteiten. Participant C1 heeft dat wel met Nederlandse informele situaties, hij weet beter hoe hij formeel kan spreken dan informeel. Ook met uit eten gaan met vrienden, wat een informele setting is, moeten de Chinezen eraan wennen dat de rekening gesplitst wordt en iedereen voor zichzelf betaalt. Uit eten gaan met Chinezen is voor Nederlanders ook een probleem soms, aangezien de Nederlander dan als gast wordt gezien. Gasten hoeven niet te betalen, maar mogen ook niet een volgende keer trakteren. Participant N4 heeft dat opgelost door erover te praten, en vooral elkaar als vrienden te behandelen.

De Nederlanders die in formele situaties terechtkomen, zoals participant N3, N1 en N4 moeten dan weer aan die situaties wennen. Er zijn veel regels verbonden aan formele situaties, die je niet gelijk weet. Die moet je leren. Zo werd participant N3 uitgenodigd voor een etentje met collega's en de baas van zijn vriendin. Bij dergelijke situaties is het handig om het onderwerp terughoudendheid van Hofstede et al. (2010) in het achterhoofd te houden. In China is er bijna geen nadruk op vrijetijdsbesteding, het is ondergeschikt, en er zijn strenge sociale normen over vrijetijdsbesteding. Participant N3 kwam erachter dat je op een bepaalde manier moet proosten om je dankbaarheid te tonen, maar ook dat er van hem verwacht werd dat hij een dankwoord aan de baas zou zeggen. Hij had al eerder dankwoorden meegemaakt, en wist daardoor dat hij niet alleen 'bedankt' moest zeggen, maar ook een citaat, gedicht of gezegde van een Chinese persoon uit de geschiedenis moet aanhalen. Dit moet dan ook nog op de context slaan. Omdat hij dit wist kon hij even nadenken, maar als je Chinees studeert leer je niet gelijk al die oude teksten uit je hoofd. Dit is dus wel een extra stap die je moet zetten bij het leren over de cultuur van de tweede taal. Deze situatie toont wel aan dat het letterlijk uit het hoofd leren van talige uitingen voordelen kan hebben. In sectie 2.2 bleek vooral dat Nederlanders stampen vooral als nadeel zien, maar voor situaties zoals een formeel diner, waar je moet kunnen citeren, is het juist voordelig en maakt het je aanzien veel groter als je enkele teksten of citaten uit het hoofd geleerd hebt.

T4.3 Beleefdheid

Hierboven is al te lezen dat het moeilijk is om te weten wanneer je direct kunt zijn en wanneer niet. In China zijn er manieren om te zeggen wat je bedoelt, maar dan minder direct. Het is namelijk de bedoeling dat je rekening houdt met je 'gezicht', en met dat van anderen.

Participant N4:

“Maar wij kregen van onze docenten terug, die dan weer van die ouders en de Chinese school terug hadden gekregen van ja dat dat echt niet de bedoeling was en dat het gezin, dat de directie van de school had begrepen dat dat meisje het helemaal niet naar haar zin had in dat gezin en dat er echt iets mis was en dat ze haar wilden verplaatsen naar een ander gezin en dergelijke. Dus dat originele gastgezin had heel erg het gevoel alsof zij hun gezicht heel erg verloren tegenover de hele school.”

Participant N2:

“Ja en misschien dat Nederlandse studenten zo rechtstreeks zijn dat ze daarover gaan praten met de docent. Dat ze dat zeggen, en dat zijn ze niet gewend denk ik.”

Participant N4:

“Ja, daar, mensen zijn wel direct, maar op een andere manier. Ze zouden het misschien wel zeggen, maar dan met een omweg. En dat heeft allemaal te maken om de ander gezicht te geven. Je moet ervoor zorgen dat als je iets gedaan wil krijgen je de ander niet in diskrediet werkt.”

Participant N4:

“Dat je in de gaten moet houden met wie je praat, dat je niet zomaar alles kan zeggen tegen iemand die misschien in leeftijd gelijk is, maar in rang, qua functie, dat je daar erg in moet hebben. Dat je het misschien wel kunt zeggen, maar niet op de manier waarop jij dat gewend bent. Dat je misschien wat minder open en wat meer een omweggetje er naartoe, iets meer de schuld bij jou leggen. Misschien niet al te, te direct daarin zijn.”

Participant N3:

“Tegen vreemdelingen ben je denk ik iets formeler en iets bescheidener dus je zou eerder u zeggen, hier doe ik dat, ik zeg tegen mensen van wie ik inschat dat ze jonger zijn dan ik tot aan veertig, vijftig een beetje hoe ze eruit zien zou ik als ik een vreemde tegenkom die op straat de weg vraagt zou ik denk ik alsnog gewoon je zeggen. Beetje van de situatie afhankelijk. En daarboven ga

je wel gewoon u zeggen. En daar is het eigenlijk gewoon altijd u. Dus als iemand ouder is dan jij is het gewoon u of heb je bepaalde aanspreekvormen ervoor. Je kunt iedereen met de familieterm aanspreken, dus als ik met iemand praat die voor mij een oudere broer had kunnen zijn dan noem ik hem gewoon oudere broer, ook al ken ik hem niet. Dus daarmee kan ik ook gewoon groeten. En dat is denk ik wel iets anders dan dat het hier is. Hier ook als je op straat een praatje zou maken, dan kun je nog wel gewoon in normale woorden praten, dan hoeft je niet per se heel erg u, en daar zou dat denk ik wel het geval zijn als iemand echt ouder is. Zodra iemand echt van je ouders leeftijd is is het gelijk u en mevrouw of meneer. Dat zijn echt de regels.”

Participant C5:

“Yeah I think there's also a culture difference like here for instance we talk and you say something and I don't understand like people here they just ask what did you say what do you mean? But in China we don't say it. First we will try to guess what you say, I don't know why, maybe we think it is rude to interrupt or it is not very good to let someone explain it again for me, especially when they're someone else, so we never ask. Even sometimes when Dutch people speak Dutch with me and I don't understand I'll try to guess what they said.”

Participant C5:

“I don't know why, it's just a cultural thing and I notice it from Japanese and Koreans as well, so it is a part of Asian culture or something, we never interrupt people when they talk. Even if we're very good friends, even when we're speaking out mother tongue we don't really like ask what do you mean or something.”

Participant C5:

“When you're in the elevator, you'll say doi to each other even though you don't know each other. In China we never do that, but I think that's a Western thing not Dutch right? D: I don't know actually. C: In Germany also people say goodmorning to me on the street. D: Yeah it might be, I don't really know. I'm always told by my mum I should greet everyone so. C: In China we never

talk to strangers, if someone just comes and talks to me I think what does he want from me. This is also a cultural difference”

Participant C2:

“Ik vind dat het goed is omdat ik ben bang als mensen te direct zijn omdat als een Chinees ben ik niet zo direct en ik ben bang dat als je direct bent ik iets niet zo goed doet. Maar nu vind ik het goed. Ja sommige mensen zijn direct, maar het gaat niet over de persoon maar over de dingen. En soms is mensen niet zo direct en ik vind dat goed.”

De invloed op de tweedetaalverwerving

Beleefdheid heeft een heel grote invloed op de tweedetaalverwerving. Situaties met beleefdheid zijn vaak ingewikkeld, en kunnen zowel formele als alledaagse situaties zijn. Zelfs als je iemand die je goed kent iets wil vragen moet je (onbewust) nadenken over hoe je dat hoort te doen. De invloed op communicatie is groot: je boodschap moet verpakt worden in taal, maar welk taalgebruik geschikt is verschilt per situatie en per hoorder. Dit geldt zowel voor het kiezen van je verwoording, maar ook voor interpretatie. Uit een uiting moet de hoorder kunnen opmaken wat de betekenis achter de talige verwoording is. Voor één boodschap kunnen verschillende verwoordingen gekozen worden, afhankelijk van hoe veel er van de hoorder gevraagd wordt, of dat wel van de hoorder gevraagd kan worden gezien zijn status, en hoe je jezelf en de ander zo goed mogelijk beschermt.

Discussie en verbinding met het literatuuroverzicht: T4.3 Beleefdheid

Beleefdheid en ‘gezicht’ hebben invloed op hoe anderen jou zien en of je effectief kunt communiceren. Als je weet waar je rekening mee moet houden, dan maakt dat het communiceren veel makkelijker en weet je zeker dat je geen problemen veroorzaakt. Participant N4 heeft veel ervaring met beleefdheid in China, en snijdt daarom ook het onderwerp aan. Zij was op uitwisseling naar China met de middelbare school. Een klasgenote van haar was ook mee, samen met haar vriendje. Iedereen sliep bij een gastgezin, maar het meisje had nogal heimwee. Ze wilde daarom graag met haar vriendje mee en dacht dat goed overlegd te hebben met haar gastgezin. Dit was echter niet zo, de school dacht namelijk dat zij het niet naar haar zin had bij het gezin, en wilde haar al gaan overplaatsen naar een ander gezin. Het gezin waar zij

oorspronkelijk verbleef liep hierdoor heel veel gezichtsverlies op, terwijl er eigenlijk niets aan de hand was. Dat is het verhaal achter de eerste quote van participant N4. Dit heeft zo'n grote indruk op haar achtergelaten dat zij sindsdien veel belang hecht aan beleefdheid naar Chinezen toe.

In China is gezicht erg belangrijk, en er is dan ook veel onderzoek naar gedaan. Kádár & Mills (2011) hebben de belangrijkste aspecten van gezicht samengevat. In de voorbeelden is te zien dat de participanten ervan op de hoogte zijn dat je het gezicht van de ander moet beschermen. Dit gebeurt echter niet altijd, zoals participant N3 en N2 benoemen. Participant C5 beschrijft hoe het beschermen van het gezicht van de ander heel ver kan gaan. Als je niet begrepen hebt wat de ander zei kun je niet vragen om verduidelijking. Dat kan namelijk opgevat worden als een bedreiging van het gezicht van de ander, omdat diegene dan niet duidelijk geweest is. Je geeft dan je eigen gezicht op door te bluffen, ook als uiteindelijk duidelijk wordt dat je het niet begrepen hebt. Dit klopt met wat Kádár & Mills (2011) beschrijven over het opgeven van je eigen gezicht om dat van de ander te beschermen.

Verder beschrijven Kádár & Mills (2011) dat beleefdheid soms geen evaluatie is van de taal, maar van de mensen, en de culturele normen en waarden van een bepaalde groep. Als voorbeeld geven zij dat Chinezen hun indirectheid als superieur zien wanneer China met het Westen vergeleken wordt. Wanneer China echter vergeleken wordt met Japan zijn de Chinezen trots op hun relatieve directheid ten opzichte van het indirectere Japan. De Chinezen doen dit om zich af te zetten tegen het Westen en Japan. Participant C2 zegt dat zij het eerst niet prettig vond als Nederlanders direct waren, omdat zij dan het idee had iets fout te doen. Nu zij weet dat het niet persoonlijk bedoeld is heeft zij geen problemen meer met de Nederlandse directheid. Zij evalueert de cultuur en de mensen nu als positief, wat ook haar evaluatie van beleefdheid verbeterd heeft.

3.3 Vinden participanten cultuur belangrijk bij het leren van taal?

In de vorige paragrafen was te zien hoe cultuur taal en taalverwerving kan beïnvloeden. Aan het eind van de meeste interviews werd aan de participanten de vraag gesteld of je taal kunt leren zonder daar cultuur bij te betrekken, of in het begin opzij te zetten.

Het algemene antwoord is dat participanten vinden dat je gedeeltes van een taal kunt leren zonder daar cultuur bij te betrekken. Het gaat dan voornamelijk over het leren van de grammaticaregels en het leren van woordjes. Als een leerder die eerste fase voorbij is, wordt het echter lastig om cultuur niet te betrekken volgens de participanten. Ten eerste zeggen participant N2 en N5 dat al het taalgebruik naar iets in de werkelijkheid verwijst. Ieder zinnetje in het leerboek verwijst ergens naar. Daarnaast is het zo dat in leerboeken vaak geleerd wordt door middel van vertalingen. Daardoor kun je bepaalde nuances missen, zoals in welke situaties het precies gebruikt wordt. Of een woord kan een net andere betekenis hebben dan in je moedertaal. Die nuances zijn bepaald door de cultuur die binnenin de mens zit, en in de taal tot uiting komt. De interpretatie van taal kan daardoor ook veranderen, waardoor je de kans loopt op miscommunicatie.

Niet alleen bij de interpretatie van taal wordt cultuur belangrijk gevonden, maar vooral ook als je zelf de taal gaat gebruiken. Die nuances van de taal moet je niet alleen kunnen herkennen, maar als onderdeel van taalverwerving ook leren toepassen. Op het moment dat je gaat communiceren met moedertaalsprekers zijn er een aantal problemen die kunnen ontstaan als je niet bekend bent met de cultuur.

Participant N3 zegt hierover:

“Als in, dat is een beetje wat ik zei over de tekstboekvoorbeelden zegmaar, dat je, daar leer je redelijk taal zonder dat er cultuur in is vermengd. Maar als je dat op straat probeert te gebruiken dan worden er al zo snel dingen gezegd die gebonden zijn aan cultuur dat je dan niet weet of, je weet niet wat het betekent of je weet niet wat je ermee moet, of je weet niet wat ze bedoelen. En ja dat is iets wat je volgens mij echt alleen maar daar kunt trainen, of in ieder geval alleen in de omgang met Chinezen kunt trainen.”

Hier benadrukt hij ook nog dat er aspecten van de taal zijn die je niet uit boeken kunt leren, maar daarnaast ook hoe belangrijk cultuur is voor de interpretatie van boodschappen, en voor het zelf overbrengen van boodschappen. Participant N4 zegt:

“Want je kan wel leren hoe je het, hoe de vertaling van hoe jij iets in het Nederlands zou zeggen omzetten in het Chinees bijvoorbeeld, maar misschien zeggen ze dat wel helemaal niet zo. Dus wat heb je er dan aan. Dat is denk ik niet zo waardevol.”

Een letterlijke vertaling van hoe je iets in het Nederlands zou zeggen is dus niet altijd nuttig. In paragraaf T2.2 is beschreven dat cultuur denkwijze beïnvloedt. Dit betekent dat een leerder niet alleen de juiste woorden moet kiezen bij een situatie, maar ook de juiste denkwijze. Op die manier zijn er geen valse verwachtingen. De omgangsnormen moeten dus ook meegenomen worden, dit zien participanten zelf ook. Participant C2 geeft aan dat dit niet alleen het geval is voor Nederlandse leerders van het Chinees, maar ook voor Chinezen die Nederlands leren:

“Tweede is dat als jij kan, jij kan niet Nederlands goed spreken als jij weet weinig van cultuur en ook als je een band wil zoeken in Nederland of in China met Nederland ja misschien mensen begrijp jij maar als jij weet de cultuur en wat moet jij doen en wat moet jij niet doen. Dan is het altijd gemakkelijk om mensen met jij te praten. Dat is meer comfortabel.”

Tot nu toe ging het over cultuur die binnenin de mens zit, maar ook de kant van cultuur die bestaat uit geschiedenis, kunst, kledingstijl, enzovoorts is belangrijk bij het leren van een taal. Participant N3 benadrukt dat om een succesvol gesprek te hebben met een moedertaalspreker je wel iets moet hebben om over te praten. Als je dan niets weet over de cultuur van de ander ben je volgens hem snel uitgepraat. Een gesprek houden is dan niet mogelijk, omdat het dan meer een vraag- en antwoordsessie is, waarbij je wel iets leert over elkaar, maar er vervolgens niet op in kunt gaan.

Al met al vinden de participanten dat cultuur bij het leren van een taal hoort. Sommigen zeggen dat je taal kunt leren zonder cultuur en eventueel het ook nog kunt gebruiken, maar de meesten vertellen uit hun eigen ervaring dat interpreteren van

taalgebruik soms al moeilijk is als je de cultuur van de taal niet kent. Naast het interpreteren is het ook belangrijk als de leerders zelf taal gaan gebruiken, omdat het essentieel is bij gesprekken, zowel in de interactie als voor het gespreksonderwerp.

3.4 Cultuur in de les

Wat leren de studenten over cultuur tijdens hun studie? Om hier achter te komen is er in het interview aandacht aan besteed. Allereerst zullen de resultaten van de participanten worden besproken. Leren ze over cultuur in de les? De tweede paragraaf zal de resultaten bevatten van de geïnterviewde docenten. Twee van de docenten hebben Chinees gestudeerd en geven daar ook les in, de derde docent is een Nederlandse docente Nederlands aan buitenlanders. Aan hun zijn aanvullende vragen gesteld over hoe ze cultuur verwerken in hun lessen.

3.4.1 Cultuur in de les

De antwoorden van de participanten over cultuur in de les waren niet uitgebreid. In de les lijken ze meer gefocust op de taalkundige kant van taalverwerving. Alle participanten hebben één of meerdere vakken over de geschiedenis, maatschappij, politiek en economie van China of Nederland gehad. In die zin hebben ze les gehad over cultuur. Het doel van de vragen was echter om erachter te komen of er ook tijdens de taallessen cultuur behandeld wordt, om de studenten een beter beeld te geven van de delen van cultuur die belangrijk zijn bij het communiceren in de doeltaal. Dit blijkt niet heel erg uit de antwoorden van de participanten. Participant C1 vertelt wel over het kijken naar films en het luisteren naar muziek, participant N3 heeft dit ook gedaan in de lessen. Verder laten meerdere participanten blijken dat ze een aantal dingen geleerd hebben over wat je wel en niet moet doen in het land van de doeltaal, dus omgangsnormen. Ook hebben sommige Chinese participanten geleerd wat je mee moet nemen als cadeautje als je bij een Nederlander op bezoek komt bijvoorbeeld.

Alles wat de studenten leren over cultuur in de taallessen wordt ze geleerd door de docent. Daarom zijn er ook drie taaldocenten geïnterviewd.

3.4.2 Docenten

De drie docenten hebben vragen gekregen over cultuur in de les. Verwerken zij cultuur in hun lessen? Doen ze dat bewust? Helpt het de studenten om (alvast) te weten hoe het is in Nederland of China?

Twee van de geïnterviewde docenten zijn Nederlanders die Chinees gestudeerd hebben en ook Chinese les geven. De andere docent is een Nederlandse docente Nederlands. De methodes van participant N2 en N3 om cultuur mee te geven aan de studenten zijn een beetje anders dan die van participant N5, omdat de studenten die Nederlands leren van participant N5 al in Nederland zijn. Bij de studenten aan wie participant N2 en N3 lesgeven kan het zijn dat iemand nog nooit in China geweest is. De studenten van Chinees moeten in hun tweede jaar naar China voor een paar weken, maar worden daarvoor al voorbereid daarop. Zowel docent N2 als N3 vertellen dat het lesboek geen goed beeld van China geeft, omdat het zich niet in China afspeelt maar in Amerika. Daarom proberen de docenten aanvullingen te geven op het boek, of meer uitleg bij wat er wel in het boek staat. Participant N2 doet dat als volgt: “Dus wij proberen in onze PowerPoint foto's te laten zien, te vertellen, filmpjes, YouTube staat natuurlijk helemaal vol met leuke filmpjes. Online is er heel veel, er is een groot venster op China en Taiwan.” Participant N3 doet dat ook, en probeert ook heel veel te vertellen: “Om te laten zien dit is bijvoorbeeld een reclame waarin een typisch Chinese setting wordt nagespeeld. En dat wil ik dan laten zien. Of foto's waarop dingen staan die opvallend zijn om te vertellen, van ja ik heb dit wel eens meegemaakt en dan zus en zus en zo.” Dingen die hij en participant N2 bijvoorbeeld nog bij het boek vertellen zijn dingen die in het dagelijks leven veel voorkomen, maar niet behandeld worden, of verkeerd behandeld worden. Zo vertelt participant N3 over het feit dat hij uit het boek geleerd had dat je in China met twee handen het geld moet overhandigen als je wat koopt. Toen hij dat in China deed was de verkoper echter erg in de war. Het bleek namelijk dat met twee handen iets aangeven nederigheid uitdrukt, terwijl je als klant in een winkel juist boven de verkoper staat. Degene die nederig moet zijn is de verkoper, want de klant is koning. Participant N3 heeft dit dus ook snel afgeleerd, en vertelt over dit soort situaties aan de studenten om ze het leven in China beter te laten begrijpen en ze voor te bereiden. Een andere manier waarop dat gedaan wordt is door gastdocenten. Bij Chinastudies geven niet alleen Nederlandse docenten les, maar ook docenten uit China en Taiwan die een jaar in Nederland zijn om les te geven. Deze docenten zijn niet alleen

moedertaalsprekers, maar geven ook ervaringen mee vanuit hun eigen leven. Bijvoorbeeld over het dagelijks leven, want zij hebben daar hun hele leven in meegedaan.

De Chinezen die in Nederland Nederlands studeren hebben minder verhalen nodig over het dagelijks leven in Nederland. Zij zijn hier en hebben dus meer kans om zelf te participeren. Verder hoeven ze ook niet meer voorbereid te worden op de komst naar Nederland. Participant N5 is de docente van de studenten die Nederlands studeren. Ze geeft taallessen en het vak Cultuur & Maatschappij. Bij het vak Cultuur & Maatschappij wordt de maatschappij van Nederland uitgelegd aan de studenten, dus de politiek, rechtstaat, schoolsysteem, en alle andere dingen die met de maatschappij te maken hebben. Dat gedeelte van cultuur behandelt zij dus bij dat vak. In de taallessen wordt er vooral gefocust op cultuur bij communicatie. Vooral omgangsnormen zijn belangrijk. Participant N5 geeft voorbeelden: “Dit soort dingen wat jij zegt van wat is formeel, wat is informeel, hoe schrijf je een briefje aan een huisgenoot, hoe schrijf je een brief aan je huisbaas, welke toon sla je aan als je iets aan iemand wil vragen, welk register gebruik je. Dat soort dingen komen aan bod.” Verder vertelt ze af en toe verhalen over haar eigen ervaringen, maar ze stuurt studenten ook graag op pad om opdrachten uit te voeren. Dus als het onderwerp van die week de markt is moeten de studenten naar de markt gaan. Wat de docente ook doet is opletten hoe het gaat in de les, als ze merkt dat er dingen misgaan, dus dat studenten bijvoorbeeld niet weten welke toon ze moeten gebruiken om een beleefde vraag te stellen, dan helpt ze daarbij.

Al met al helpen de docenten ook in taallessen om de studenten de cultuur van de taal mee te geven. De culturele aspecten die behandeld worden zijn vooral van toepassing op de aspecten die belangrijk zijn bij het gebruiken van de taal, zoals omgangsnormen. Door middel van filmpjes, foto's en verhalen over eigen ervaringen worden de studenten ingelicht over de cultuur van de taal die ze leren in de les.

Verbinding met het literatuuroverzicht

In het literatuuroverzicht is te zien dat er verschillende theorieën zijn over het verwerken van cultuur in taallessen. Clouet (2006) en Byram & Kramsch (2008) vinden dat er geen aparte cultuurles gegeven hoeft te worden. Het leren over cultuur kan in de doeltaal gedaan worden in de taallessen. Zowel de Nederlandse als de Chinese studenten hebben wel aparte cultuurlessen gehad bij hun studie. Clouet

(2006) benadrukt dat het leren van cultuur alleen betekenisvol is als het vergelijkend en contrastief gebeurt. De Nederlandse participanten die Chinees studeren krijgen van hun docenten verhalen over China, zodat ze kunnen vergelijken met hun eigen cultuur. De Chinese studenten die in China Nederlands studeren kunnen ook goed hun eigen cultuur met de Nederlandse vergelijken als het in de les ter sprake komt, omdat ze met allemaal Chinezen de studie doen. Voor participant C5, die in Nederland Nederlands studeert, is het moeilijker. Zij zit in een groep met studenten van verschillende nationaliteiten. In de les wordt er geen aandacht besteed aan vergelijking met de culturen van de studenten, omdat die zo divers zijn.

In de les leren studenten van de docent over het leven in het land waar de taal gesproken wordt. Chavez (2002) stelt de vraag of taaldocenten wel geschikt zijn om cultuur aan te leren met alle nuances. Uit de interviews met de docenten blijkt dat studenten voorbereid worden op het verblijven in het land van de doeltaal, of in Nederland dat hun omgeving meer uitgelegd wordt. De studenten leren dus wel cultuur met nuances, maar het is maar de vraag of alle nuances wel aan te leren zijn. Participant N2 benadrukt dat een verblijf in het land van de doeltaal het meest effectief is om de taal en cultuur te leren. Als je zelf het leven meemaakt word je blootgesteld aan verschillende aspecten van het leven, maar dit zal voor iedereen verschillen. De vraag is dus of het überhaupt wel mogelijk is om alle nuances te leren, ook als moedertaalspreker. Als moedertaalspreker zul je nooit alle mogelijk situaties in het leven meemaken.

Conclusie

Deze scriptie heeft als doel de vraag **“Wat is de invloed van cultuur en cultureel bewustzijn bij de tweedetaalverwerving van het Chinees en het Nederlands?”** te beantwoorden. Om deze vraag te beantwoorden zijn er Chinezen die Nederlands leren en Nederlanders die Chinees leren geïnterviewd. Uit deze interviews is gebleken dat de participanten cultuur belangrijk vinden bij het leren van een taal, voornamelijk omdat te merken is dat het denkwijze en gespreksonderwerpen beïnvloed. Dit was voornamelijk duidelijk bij een aantal onderwerpen, die hier als thema's besproken zijn. De hoofdthema's die vooral invloed hadden op de tweedetaalverwerving waren het schoolstelsel van China en Nederland, communicatie, motivatie en formaliteit. De invloed die cultuur en cultureel bewustzijn voornamelijk hadden binnen de thema's was de manier waarop de taal geleerd wordt, welke onderwerpen behandeld worden, nuances binnen de taal, en hoe cultuur ook in de omgang naar voren komt.

De antwoorden op de vraag wat de participanten verstaan onder 'cultuur' waren in te delen in twee categorieën. Sommige participanten benoemden elementen van cultuur die zichtbaar zijn: kleding, architectuur, kunst en geschiedenis. Andere participanten benadrukten dat cultuur een denkwijze is. Die denkwijze komt dan tot uitdrukking in zichtbare elementen zoals architectuur. Meerdere participanten benadrukten dat cultuur een geheel van ideeën is dat bij een bepaalde groep hoort.

Uit opmerkingen over het thema 'schoolstelsel' bleek dat verschillen die invloed hebben op de tweedetaalverwerving volgens de participanten ingedeeld konden worden in de categorieën 'lesgeven', 'uit het hoofd leren', 'huiswerk', 'presteren' en 'vrijheid'. De invloed die deze categorieën hebben op de taalverwerving zijn op de onderwerpen die behandeld worden en de mate waarin vaardigheden geoefend worden. De Nederlandse studenten vonden dat er in China minder onderwerpen besproken worden, en minder geoefend wordt met spreken. Voor de Chinese studenten is het ook wennen, die moeten in Nederland meer huiswerk maken en meer praten in de les. De invloed kan dus zowel positief als negatief zijn voor de tweedetaalverwerving.

Het thema communicatie heeft drie subthema's: moeilijkheden, meedoen in de samenleving en de invloed van cultuur op denkwijze en gespreksonderwerp. De invloed van de bij het subthema 'moeilijkheden' besproken onderwerpen op tweedetaalverwerving is dat oefenen met communiceren erg belangrijk is. Bij

sommige participanten was het moeilijk om met moedertaalsprekers een gesprek te hebben. De moeilijkheden hebben een negatieve invloed op de tweedetaalverwerving.

Het tweede subthema van ‘communicatie’ beschrijft de invloed van meedoen in de samenleving van de doeltaal zoals de participanten het meemaken. De invloed van meedoen in de samenleving op de taalverwerving is positief. De participanten doen mee aan de samenleving door middel van vriendschappen, activiteiten, het dagelijks leven en language partners. Maar ook als ze niet in het land van de doeltaal zijn kunnen ze door gebruik te maken van het internet contact maken met het land. In de les wordt er ook aandacht aan besteed. Deze manieren van meedoen in de samenleving hebben een positieve invloed omdat het de leerders kansen biedt om te communiceren, en om die communicatie naar een hoger niveau te tillen.

Het derde subthema van ‘communicatie’ geeft een overzicht van alle opmerkingen die de participanten maakten over het feit dat cultuur invloed heeft op de denkwijze van sprekers. Daarnaast bepaalt cultuur ook het onderwerp van gesprekken. Alle participanten benoemden dit in de interviews, terwijl het niet bevraagd werd. Als een leerder zich bewust is van de invloed die cultuur heeft op denkwijze en hoe dit in communicatie te merken is heeft dit een positieve invloed op de taalverwerving. Als de leerder zich niet bewust is van de denkwijze van zijn gesprekspartner kan dit leiden tot miscommunicatie, en is dat een negatieve invloed op de taalverwerving.

Het derde thema dat besproken is in de resultaten is ‘motivatie’. De motivatie die hier besproken wordt is de motivatie om beter te worden in het gebruiken van de taal, en om communicatief competent te worden. De invloed die motivatie heeft op de tweedetaalverwerving is groot, zowel in positieve als negatieve zin. Als de motivatie groot is heeft dit een positieve invloed op de taalverwerving, maar een kleine of geheel afwezige motivatie zorgt ervoor dat de taalverwerving slecht verloopt of stagneert.

Het laatste thema is ‘omgangsvormen’. De drie subthema’s van ‘omgangsvormen’ zijn ‘taboe’, ‘formaliteit’ en ‘beleefdheid’. Deze drie subthema’s worden door de participanten beschreven als elementen van omgang die moeilijkheden kunnen veroorzaken. Taboes komen vooral voor in China, waardoor leerders van het Chinees sommige onderwerpen niet kunnen bespreken. Het subthema ‘formaliteit’ had interessante resultaten. Het bleek namelijk dat Chinese leerder van het Nederlands moeite hadden met informele gesprekken, terwijl Nederlandse

leerders van Chinees moeite hadden met formele situaties. Dit correspondeert met de sociale normen in China en Nederland. In China wordt er namelijk meer waarde gehecht aan formaliteit dan in Nederland. Het laatste subthema 'beleefdheid' sluit hierbij aan, omdat in China gezicht erg belangrijk is. De invloed van omgangsvormen op de tweedetaalverwerving kan negatief zijn, omdat het voor moeilijkheden kan zorgen. Maar als de leerder eenmaal weet hoe hij zich hoort te gedragen bij de gemiddelde spreker van de doeltaal is het goed voor de taalverwerving, aangezien communicatie dan goed kan verlopen.

De algemene conclusie is dat de invloed van cultuur en cultureel bewustzijn op de tweedetaalverwerving van het Chinees en Nederlands per persoon verschilt. De diverse aspecten van cultuur en de mate waarin de student aan die aspecten blootgesteld wordt zijn bepalend voor hoe goed de student uiteindelijk de taal zal beheersen. Hoe meer de student communiceert met moedertaalsprekers, en meedoet in de onder 'communicatie' beschreven activiteiten, hoe beter de communicatieve competentie zal zijn. Cultuur kan ook een negatieve invloed hebben op het moment dat het de student belemmert om mee te doen of er miscommunicaties ontstaan. De wederzijdse verwachtingen moeten gelijk zijn, waar cultureel bewustzijn belangrijk voor is. De leerder hoeft namelijk geen onderdeel van een cultuur te zijn om zich wel bewust te zijn van hoe de ander denkt.

Er zijn een aantal aanmerkingen bij deze conclusie en de scriptie in het algemeen:

Veel elementen die invloed hebben op de tweedetaalverwerving komen pas aan bod op het moment dat een leerder voor langere tijd in het land van de doeltaal verblijft. Men zou dus kunnen zeggen dat dit niet de invloed van cultuur is, maar van studeren in het buitenland. Cultuur beïnvloedt echter ook denkwijze en de taal, dus culturele invloeden kunnen ook voorkomen buiten het land van de doeltaal.

Verder heb ik in de inleiding genoemd dat ik moeite had met het interpreteren van een zin in een scriptie, waarin iemand single was, maar 'to be married soon'. Ik had verwacht dat dit soort dingen ook voor zouden komen bij de participanten, maar dit was niet het geval. Bij het leren uit een boek heeft cultuur dus misschien minder invloed. Culturele invloeden zijn vooral te merken als de leerder de taal gaat gebruiken. De taal gebruiken valt echter ook onder het leerproces van tweedetaalverwerving. Dat tekstbegrip bijvoorbeeld geen probleem vormt zou ook kunnen komen doordat de studenten al vanaf de eerste dag van hun studie aanvullende

lessen krijgen over de cultuur en maatschappij van Nederland of China. Dit kan ervoor zorgen dat ze die informatie in hun achterhoofd houden bij het lezen en interpreteren van een tekst. De scriptie die ik las was geschreven in het Engels, maar ging over de Saoedi-Arabische cultuur, dus er was in dat geval incongruentie tussen de gebruikte taal en de besproken cultuur.

Wat als laatste benoemd moet worden is dat de analyseresultaten ook op een groter gebied betrokken kunnen worden. Vaak noemden de participanten niet specifiek Nederland of China, maar het Westen of Azië. Het kan dus zijn dat enkele resultaten niet specifiek een invloed zijn van ‘de Nederlandse cultuur’ of ‘de Chinese cultuur’, voor zover die al bestaan. Dit betekent dat er rekening mee moet worden gehouden dat voorbeelden uit de interviews bijvoorbeeld alleen kloppen voor die specifieke participant, voor de gemiddelde Nederlander of Chinees, maar dat er ook een mogelijkheid is dat een beschreven element onderdeel is van vele culturen in het Westen of in Azië.

Bibliografie

- Bardovi-Harlig, K., & Dörnyei, Z. (1998). Do language learners recognize pragmatic violations? Pragmatic versus grammatical awareness in instructed L2 learning. *Tesol Quarterly*, 32(2), 233-259.
- Bateman, B. E. (2002). Promoting openness toward culture learning: Ethnographic interviews for students of Spanish. *The Modern Language Journal*, 86(3), 318-331.
- Belo, Van Driel, Van Veen, & Verloop. (2014). Beyond the dichotomy of teacher-versus student-focused education: A survey study on physics teachers' beliefs about the goals and pedagogy of physics education. *Teaching and Teacher Education*, 39, 89-101.
- Belo, Van Driel, Van Veen, & Verloop. (2014). Beyond the dichotomy of teacher-versus student-focused education: A survey study on physics teachers' beliefs about the goals and pedagogy of physics education. *Teaching and Teacher Education*, 39, 89-101.
- Bogdan, R. & Biklen, S. (1998). *Qualitative research for education: An Introduction to theory and methods*. Boston: Allyn & Bacon.
- Bossers, B. (2013). Woordenschat. In B. Bossers, F. Kuiken & A. Vermeer (Reds.), *Handboek Nederlands als tweede taal in het volwassenenonderwijs* (p. 195). Bussum: Coutinho.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101.
- Brody, J. A Linguistic Anthropological Perspective on Language and Culture in the Second Language Curriculum. In Paige, R. M., & Lange, D. L. (2003). *Culture As the Core : Perspectives on Culture in Second Language Learning*. Greenwich, Conn: Information Age Publishing.
- Bruun, O. (1993). *Business and bureaucracy in a Chinese city : An ethnography of private business households in contemporary China* (China research monographs ; 43. 832705594). Berkeley: Institute of East Asian Studies, University of California : Center for Chinese Studies.
- Byram, K., & Kramsch, C. (2008). Why is it so difficult to teach language as culture?. *The German Quarterly*, 81(1), 20-34.

- Cassany, Daniel. (2015). Forums and Chats to Learn Languages: Functions, Types and Uses. In: Hernández, R., & Rankin, P. (2015). Higher Education and Second Language Learning : Promoting Self-Directed Learning in New Technological and Educational Contexts. Oxford: Peter Lang Ltd, International Academic Publishers
- Chaika, E. (1982) Language: The Social Mirror. Rowley, MA: Newbury House.
- Chavez, M. (2002). We Say "Culture" and Students Ask "What?": University Students' Definitions of Foreign Language Culture. *Die Unterrichtspraxis /Teaching German*, 35(2), 129-140.
- Chen, M.J. (2001). *Inside Chinese business: A guide for managers worldwide*. Harvard Business Press.
- Clément, R., & Kruidenier, B. G. (1983). Orientations in second language acquisition: i. the effects of ethnicity, milieu, and target language on their emergence. *Language learning*, 33(3), 273-291.
- Clément, R., Noels, K. A., & Deneault, B. (2001). Interethnic contact, identity, and psychological adjustment: The mediating and moderating roles of communication. *Journal of Social Issues*, 57(3), 559-577.
- Clouet, Richard. (2006). Between one's own culture and the target culture: The language teacher as intercultural mediator. *Porta Linguarum: Revista Internacional De Didáctica De Las Lenguas Extranjeras*, (5), 53-62.
- Collier, M. J. (1989). Cultural and intercultural communication competence: Current approaches and directions for future research. *International Journal of Intercultural Relations*, 13(3), 287-302.
- Collier, M. J., & Thomas, M. (1988). Cultural identity: An interpretive perspective. *Theories in intercultural communication*, 99, 122.
- Damen, L. Closing the Language and Culture Gap: an Intercultural Communication Perspective. In: Paige, R. M., & Lange, D. L. (2003). *Culture As the Core : Perspectives on Culture in Second Language Learning*. Greenwich, Conn: Information Age Publishing. 71-88.
- Dörnyei, Z., & Csizér, K. (2005). The effects of intercultural contact and tourism on language attitudes and language learning motivation. *Journal of Language and Social Psychology*, 24(4), 327-357.
- Duarte, J., & Gogolin, I. (Eds.). (2013). *Linguistic superdiversity in urban areas: Research approaches* (Vol. 2). John Benjamins Publishing.

- Duquette, G. (1995). Developing comprehension and interaction skills with idiomatic expressions. *Second language practice: classroom strategies for developing communicative competence*. Clevedon, England: Multilingual Matters, 35-42.
- Eller, J. D. (2016). *Cultural Anthropology. Global Forces, Local Lives* (3rd ed.). London / New York: Routledge.
- Galletta, A. (2013). *Mastering the Semi-Structured Interview and Beyond From Research Design to Analysis and Publication* (Qualitative Studies in Psychology).
- Gardner, R. C., & MacIntyre, P. D. (1993). A student's contributions to second-language learning. Part II: Affective variables. *Language teaching*, 26(1), 1-11.
- Geertz, C. (1973). *The interpretation of cultures: Selected essays* (Vol. 5019). Basic books.
- Giddens, A., & Turner, B. (1992). Modernity and self-identity, self and society in the late modern age. *British Journal of Sociology*, 43(1), 140.
- Gudykunst, W. B., & Kim, Y. Y. (1992). *Communicating with strangers: An approach to intercultural communication* (Vol. 19). New York: McGraw-Hill.
- Hofstede, G., Hofstede, G. J., & Minkov, M. (2010). *Cultures and organizations: Software of the mind*. Revised and expanded. McGraw-Hill, New York.
- Hu, Ran, & Smith, Judith J. (2011). Cultural Perspectives on Teaching and Learning: A Collaborative Self-Study of Two Professors' First Year Teaching Experiences. *Studying Teacher Education*, 7(1), 19-33.
- Hu, Ran, & Smith, Judith J. (2011). Cultural Perspectives on Teaching and Learning: A Collaborative Self-Study of Two Professors' First Year Teaching Experiences. *Studying Teacher Education*, 7(1), 19-33.
- Hu, Y., Van Veen, K., & Corda, A. (2016). Pushing Too Little, Praising Too Much? Intercultural Misunderstandings between a Chinese Doctoral Student and a Dutch Supervisor (¿Empujando muy poco, felicitando demasiado? Malentendidos interculturales entre un estudiante de doctorado Chino y un supervisor Holandés). *Studying Teacher Education*, 12(1), 70-87.
- James, P. (2006). *Globalism, Nationalism, Tribalism*. London: Sage Publications.
- Kádár, D. Z. (2007). *Terms of (im) politeness: a study of communicational properties of traditional Chinese (im) polite terms of address* (Vol. 2). Eötvös Loránd University Press.

- Kádár, D. Z., & Mills, S. (Eds.). (2011). *Politeness in East Asia*. Cambridge University Press.
- Kim, Y. Y. (1988). *Communication and cross-cultural adaptation: An integrative theory*. Multilingual Matters.
- Kormos, J., & Csizér, K. (2007). An interview study of inter-cultural contact and its role in language learning in a foreign language environment. *System*, 35(2), 241-258.
- Krashen, S. and Terrell, T. (1983) *The Natural Approach*. Oxford: Pergamon.
- Labrie, N., & Clément, R. (1986). Ethnolinguistic vitality, self-confidence and second language proficiency: An investigation1. *Journal of Multilingual & Multicultural Development*, 7(4), 269-282.
- Loyalka, Song, & Wei. (2011). The effects of attending selective college tiers in China. *Social Science Research*, Social Science Research.
- Martin, J.N. (1993). Intercultural communication competence: A review In: Wiseman, R. L., & Koester, J. (Eds.). (1993). *Intercultural communication competence*. Newbury Park, CA: Sage.
- Mathias, Jinhua, Bruce, Megan, & Newton, Douglas P. (2013). Challenging the Western Stereotype: Do Chinese International Foundation Students Learn by Rote? *Research in Post-Compulsory Education*, 18(3), 221-Compulsory Education, 2013, Vol.18(3), p.221-238.
- Moraya, A. A. (2012). *The influence of culture and cultural background knowledge on Saudi students' English language learning* (Order No. 1541973). Available from ProQuest Dissertations & Theses Global. (1427938800). Retrieved from <https://search.proquest.com/pqdtglobal/docview/1427938800/fulltext/PDF/3BC9C7F6CBC40F5PQ/4?accountid=12045>
- Mulken, M.J.P. van. (1996). Politeness markers in French and Dutch Requests. *Language Sciences*, 18, 689-0001.
- Niu, Weihua. (2007). Western Influences on Chinese Educational Testing. *Comparative Education*, 43(1), 71-91.
- Noels, K. A., Pon, G., & Clément, R. (1996). Language, identity, and adjustment: The role of linguistic self-confidence in the acculturation process. *Journal of language and social psychology*, 15(3), 246-264.
- OECD (2017), Science performance (PISA) (indicator). doi: 10.1787/91952204-en (Accessed on 09 April 2017)

- Paige, R. M., & Lange, D. L. (2003). *Culture As the Core : Perspectives on Culture in Second Language Learning*. Greenwich, Conn: Information Age Publishing.
- Paine, Lynn W., & Fang, Yanping. (2006). Reform as Hybrid Model of Teaching and Teacher Development in China. *International Journal of Educational Research*, 45, 279-5), p.279-289.
- Pair, R.G. le, Hickey, L., & Stewart, M. (2005). Politeness in the Netherlands: Indirect requests. *Politeness in Europe*, 66, 66-81.
- Panichi, L. & Deutschmann, M. (2012). Language Learning in Virtual Worlds – Research Issues and Methods. In Owenby, M. D., & O'Dowd, R. (2012). *Researching Online Foreign Language Interaction and Exchange : Theories, Methods and Challenges*. Bern: Peter Lang AG.
- Ritchie, M. (2011). Developing sociolinguistic competence through intercultural online exchange. In S. Thouësny & L. Bradley (Eds.), *Second language teaching and learning with technology: views of emergent researchers* (pp. 123-141). Dublin: Research-publishing.net.
- Schauer, G. A. (2006). Pragmatic awareness in ESL and EFL contexts: Contrast and development. *Language Learning*, 56(2), 269-318.
- Schumann, J. (1978). The acculturation model of second language acquisition. In RC Gingras (ed.): *Second Language Acquisition and Foreign Language Teaching*. Washington, DC: Center for Applied Linguistics.
- Scovel, T. (1994). The role of culture in second language pedagogy. *System*, 22(2), 205-219.
- Sifianou, M. (1999). *Politeness phenomena in England and Greece: A cross-cultural perspective*. Oxford Linguistics.
- Singer, M. R. (1987). *Intercultural communication: A perceptual approach*. Prentice Hall.
- Speelman, T. (2017, 23 juni). Beetje pech, ingeloot bij Nederlands. Trouw. P.13.
- Taylor, G.W. and Ussher, J.M. 2001: Making sense of S&M: a discourse analytic account. *Sexualities* 4, 293-314.
- Terkourafi, M. (2001, June). The distinction between generalized and particularized implicatures and linguistic politeness. In *BI-DIALOG 2001. Fifth Workshop on the Semantics and Pragmatics of Dialogue*, Bielefeld University, Germany.

- Terkourafi, M. (2007). Toward a universal notion of face for a universal notion of cooperation. *Explorations in pragmatics: Linguistic, cognitive and intercultural aspects*, 313-344.
- Trajtemberg, C., & Yiakoumetti, A. (2011). Weblogs: a tool for EFL interaction, expression, and self-evaluation. *ELT Journal*, 65(4), 437-445.
<http://dx.doi.org/10.1093/elt/ccr015>
- Usami, M. (2002). *Discourse politeness in Japanese conversation: Some implications for a universal theory of politeness* (Vol. 26). Hitsuji Shobō.
- Vertovec, S. (2007). Super-diversity and its implications. *Ethnic and racial studies*, 30(6), 1024-1054.
- Vigil, N. A., & Oller, J. W. (1976). Rule fossilization: A tentative model. *Language learning*, 26(2), 281-295.
- Wang, X., & Liu, J. (2011). China's higher education expansion and the task of economic revitalization. *Higher Education*, 62(2), 213-229.
- Wierzbicka, A. (2007). Two languages, two cultures, one (?) self: Between Polish and English. *Translating lives: Living with two languages and cultures*, 96-113.
- Ye, Z. V. (2007). Returning to my mother tongue: Veronica's journey continues. *Translating Lives: Living with two languages and cultures*. St Lucia: UQP, 56-69.

Appendix

Interviewvragen

Chinezen:

Wat is cultuur?

Beschrijf de Nederlandse cultuur.

Beschrijf de Chinese cultuur.

Wat heb je geleerd bij de studie Nederlands behalve de taal?/Studieprogramma in China

Was je voorbereid op je verblijf in Nederland, hoe het ging zijn in het land?

Waren er dingen waar je niet op voorbereid was?

Merkte je verschillen tussen het schoolsysteem in Nederland en in China?

Zijn er dingen anders als je met Nederlanders praat dan met Chinezen?

Heb je dingen overgenomen uit Nederland/het Nederlands?

Gaat de communicatie met Nederlanders goed?

Helpt het leren kennen van het land je bij het communiceren?

Denk je dat cultuur en kennis van cultuur belangrijk zijn als je een taal leert?

Denk je dat je een taal kunt leren zonder daar cultuur bij te betrekken of als je het eerst opzij zet?

Is er iets wat we niet besproken hebben of wat ik niet gevraagd heb, maar wat je wel nog belangrijk vindt om nog te zeggen?

Nederlanders:

Wat is cultuur?

Beschrijf de Nederlandse cultuur.

Beschrijf de Chinese cultuur.

Wat heb je geleerd bij de studie Chinees behalve de taal?/Studieprogramma in China

Was je voorbereid op je verblijf in China, hoe het ging zijn in het land?

Waren er dingen waar je niet op voorbereid was?

Merkte je verschillen tussen het schoolsysteem in Nederland en in China?

Zijn er dingen anders als je met Chinezen praat dan met Nederlanders?

Heb je dingen overgenomen uit China/Chinees?

Gaat de communicatie met Chinezen goed?

Helpt het leren kennen van het land je bij het communiceren?

Denk je dat cultuur en kennis van cultuur belangrijk zijn als je een taal leert?

Denk je dat je een taal kunt leren zonder daar cultuur bij te betrekken of als je het eerst opzij zet?

Is er iets wat we niet besproken hebben of wat ik niet gevraagd heb, maar wat je wel nog belangrijk vindt om nog te zeggen?